

Efraim KIŠON
"Nije fer, Davide"

Čudotvorni liječnik

Najbolji savjet koji se može dati novom doseljeniku u Izrael jest: »Budite liječnik!«

Tridesetih godina, kad je doseljavanje iz Njemačke dostiglo vrhunac, nastala je tolika navala liječnika da su oprezne domaćice stavljale na vrata natpis: »Ordiniram za liječnike samo poslije podne od 3 do 4 sata.«

Danas je drukčije. Sve više ljudi pobolijeva a sve ih manje ide na medicinu. Izrael je postao pravi raj za liječnike.

Dakako, i u Americi su čekaonice liječnika prepune. Ali Amerikanci odlaze k njima samo zato jer ih na to obavezuje članska iskaznica neke od zdravstvenih organizacija. Židovi odlaze liječniku zato što ih veseli biti bolestan.

Što tolike ljude čini bolesnima? Nesumnjivo, siva jalova svakodnevnica. Ljudi čeznu za malom promjenom, a kako im bolest pruža promjenu, oni su čak spremni za to i plaćati. Liječnik ih je pak spreman primiti.

Moj slučaj započeo je sa čudnim osjećajem praznine u trbušnoj šupljini, za čim je uslijedila potmula unutrašnja tutnjava. Isprva nisam tome pridavao važnost. Ali kad se taj osjećaj praznine pojačao, pogotovu nakon što jednom cijelih osam sati nisam ništa jeo, uznemirio sam se i zapitao tetu što da radim.

Porazmislivši, ona mi preporuča da zatražim liječničku pomoć.

— Dobro — rekoh. — Idem u Bolesničku zaštitu.¹

— Jesi li poludio? — progundala moja teta. — Oni će te samo opljačkati. Otići ćeš Grossglockneru.

— Tko je to?

— Tko je to? Ti ne znaš tko je prof. dr Grossglockner?² Čudotvorni liječnik koji je spasio već stotine tisuća?

— Stotine tisuća? Ma hajde...

— Prestani zanovijetati i pođi prof. dru Grossglockneru. Govori s njim njemački. I budi bez brige... on će ti već pronaći nešto ozbiljno.

Htio sam se smjesta uputiti k njemu, ali me teta poučila da se čudotvorcu mora najprije telefonski najaviti. Na telefonu me jedan ženski glas naručio za utorak poslije tri sedmice, u 5 sati i 26 minuta.

¹ »Bolesnička zaštita« pripada ustanovama koje naprosto cvatu u Izraelu. Najmanje pola milijuna akcionara ulaže u nju mjesečno svoj novac. »Bolesnička zaštita« izvrsno djeluje, osim kad netko oboli. Onda malo popusti. Bolesničku njegu što je pruža svojim štíćenicima, mogli bismo nazvati oskudnom. U nekoj klinici »Bolesničke zaštite« bolesnik je nakon teške operacije želuca patio od strahovite gladi. Liječili su ga hipnozom.

— Vi sada jedete vruću juhu od krumpira ... veliki tanjur dobre, krepke juhe od krumpira ...
— sugerirao mu je liječnik.

— Zašto mu ne sugerirate nešto bolje? — zapitala je suosjećajno bolesnička sestra. — Na primjer, pečeno pile s rižom i miješanom salatou?

Liječnik slegnu ramenima:

— Žao mi je, ali on je socijalni bolesnik.

² Grossglockner bi se u nas, recimo, zvao Razvikanović.

— Do tada, molim vas, nemojte jesti, piti, spavati, pušiti — dodala je.

Kad sam stigao u ugovorenu minutu, čekaonica je bila širom otvorena, a u njoj pedeset do šezdeset pacijenata. Na prijazan pozdrav nitko mi nije odgovorio. U prostoriji je vladala atmosfera vjerske svetosti. Vrata što su vodila iz nje bešumno su se otvarala i zatvarala, sestre odjevene u bijelo promicale amotamo, s vremena na vrijeme ušetali bi polunagi muškarci i nestajali poput sjena. Zatim se više pacijenata poredalo jedan za drugim i u guščjem hodu prošlo kroz neka vrata. Sve se to događalo s nekom zastrašujućom preciznošću. Bio je to čudovišni, dobro nauljeni pogon. Nekih pola sata pratio sam sve to sa sve većim strahopoštovanjem, kad mi priđe sestra i zapovjedi da pođem za njom. Ušli smo u prostoriju za prihvata bolesnika. Sestra dohvati pozamašnu kartoteku i počne ispisivati moje osobne podatke. Ime? Rođen? Zemlja iz koje sam došao? Zanimanje?

— Novinar.

— Dvadeset šest funti.

— Zašto toliko?

— To je cijena prvog pregleda. Samo kolege i pripadnici srodnih zanimanja imaju popust.

— Vrlo dobro. Ja popravljam pisaće strojeve.

— Samo trenutak, molim. — Sestra prelista neki dotrajali priručnik. — Dvadeset pet i trideset.

Platio sam tarifu s popustom i vratio se na stražu u čekaonicu. Za manje od dva sata neka nova sestra odvela me u drugu prostoriju, u kojoj osim kreveta nije bilo drugog pokućstva. Kako je sestra već bila postarija i ulijevala povjerenje, usudio sam se zapitati zašto taj stari lopov zapravo tako bestidno mnogo naplaćuje.

— Moj muž nije dobrotvorna ustanova — odvrati gospođa Grossglockner. Zatim otvori neku debelu knjigu i upita me ledenim glasom što me vodi ovamo.

Možda će se nekome učiniti pomalo čudnim, ali ja ne volim s osobama ženskog spola govoriti o svojim tjelesnim tegobama, ponajmanje u sobi u kojoj nema ničeg drugog do kreveta. Odbio sam da gospođi Grossglockner dadem željenu informaciju. Nakon toga su me poslali da ponovno čekam na starom mjestu, odakle sam mogao nesmetano promatrati sve življi promet. Kao da je bilo sve više sestara što su same ili s pacijentima pod ruku promicale prostorijom. Nisam se mogao suzdržati a da ne nagovorim susjeda što je sjedio kraj mene:

— Odakle mu tolike sestre? — zapitah tiho.

— Sve same Grossglocknerice — prošapta mi on. — Profesor ima sedam sestara i tri brata. Svi oni rade ovdje.

Uskoro me jedan od braće odvede u kupaonicu, gurnu mi epruvetu u ruku i zatraži da učinim nešto što me navelo da upitam: »Zašto?« — »Zato što se nikad ne zna«, odgovori mi on. I zato što će me profesor primiti tek nakon što budu izvršene sve pripreme. Jedva sam napunio epruvetu do vrha, kadli me jedna sestra Grossglocknerica odvuče u kuhinju da bi mi ispitala krv i želučanu kiselinu. I onda opet natrag na početni položaj. Pred sumrak se pojavila slijedeća

sestra, te meni i još dvojici pacijenata zapovjedila da se svučemo do pasa, da ne napuštamo svoja mjesta i da budemo spremni da se odmah odazovemo pozivu. U taj kasni sat u čekaonici je postalo već tako hladno da se moglo čuti kako nam cvokoću zubi. Sestra reče kako joj je žao, ali profesor ne može uzalud trošiti svoje dragocjeno vrijeme.

— Dat ću vam sada nekoliko uputa kojih se morate pridržavati — nastavi ona.
— Kako bismo uštedjeli na vremenu, molim vas da pri ulasku u ordinaciju izostavite svako pozdravljanje. Sjednite odmah na tri stolice u sredini sobe, duboko udahnite i isplazite jezike. Ostanite tako sve dok ne dobijete daljnje upute. Ne dosađujte profesoru bilo kakvim pitanjima ili primjedbama. On će sve saznati iz vaših kartica. Ako bi vas pak on sa svoje strane nešto zapitao, nemojte odgovarati... ili ako to ne možete izbjeći... odgovarajte čisto prostim rečenicama od tri do šest riječi. Zatim izađite bez pozdrava. Ponovite!

Izdeklamirali smo upute. Tada se otvoriše vrata Svevišnjega. Začu se tihi zvižduk.

— Sada! — povika sestra. — Marš unutra! Umarširali smo držeći se uputa.

Profesor je izvršio smotru jezika.

— Kakvih je bolesti bilo u vašoj obitelji? — zapitao me.

— Različitih — odgovorio sam (jedna riječ).

— Koliko imate godina?

— Trideset. (Točan bi odgovor trebao glasiti »trideset pet«, ali nisam htio trošiti

vrijeme).

Profesor dohvati svojom čudotvornom rukom neki šiljati instrument, ubode me u leđa i upita što osjećam.

— Ubod u leđa — rekoh.

— Gospodine Kleineru — reče profesor — vašu kralježnicu treba temeljito pregledati.

— Oprostite — reče pacijent lijevo od mene. On još nije bio uvukao jezik pa je teško govorio. — Ja se zovem Kleiner i ja ...

— Ne prekidajte me! — prekide ga profesor u pravednom gnjevu i okrene se k meni da mi postavi dijagnozu. A ona je glasila: lagana prehlada, koju sam vjerojatno zaradio dugo sjedeći gol do pasa u neloženoj prostoriji. Terapija: dvije tablete aspirina.

Profesor nam pokretom ruke dade znak da iziđemo. Ostala dvojica htjela su nešto reći, ali su ih sestre surovo izgurale van.

Dok smo se oblačili, jedan se od njih, neki čovječuljak pilećih prsa, gorko žalio da je on poštar i da je samo pokušao uručiti preporučeno pismo. Danas su ga već po treći put silom pregledali, unatoč njegovim prosvjedima. Prošlog ponedjeljka već su ga bili ukrcali da ga odvezu u bolnicu na operaciju slijepog crijeva, i na jedvite jade je uspio pobjeći iz ambulantnih kola.

IZVOLITE SJESTI

Ako novi doseljenik iz bilo kakvih tehničkih razloga ne može postati liječnikom, onda mu je drugo najbolje rješenje da postane državni službenik. Plaća izraelskoga državnog službenika, doduše, nije velika, ali mu njegova djelatnost omogućava česte predahe uz čaj i u zanimljivim razgovorima, zbog čega će biti smatran intelektualcem.

Jedna od najizrazitijih značajki izraelskog službenika jest to što ga nikada ne možete naći. U stvari, možete ga naći, ali ne tamo gdje bi trebao biti. Dakle, ne u njegovu uredu. Izraelski su službenici najčešće na nekom sastanku. Postoji više tisuća izlika za održavanje sastanaka. Neki traju i do tri dana, a neki pak samo pet do šest sati. Za to vrijeme moramo čekati. Pa onda, čekajmo ...

Jednog vrućeg ljetnog dana dobio je moj tast Bernard — stari cionist koji je tek prije kratkog vremena došao u Izrael — pismenu preporuku³ za stambenu zadrugu Amidar. U preporuci se tražilo da mu zadruga dodijeli stan i po mogućnosti ne zaračuna višu cijenu od uobičajene.

Na molbu tasta otišao sam osobno u središnji ured Amidara kako bih pogurao stvar. Poslali su me u sobu 314, gdje me trebao primiti neki gospodin Češuan.

U sobi 314 nije bilo nikoga. U susjednoj sobi rekli su mi da gospodin Češuan upravo ima sastanak s gospodinom Sternom, ali bi morao doći svakog trenutka. Prijazno su me ponudili da sjednem.

³ Budući da izraelske vlasti ne mogu svakom novom doseljeniku odmah osigurati stan, to stari cionisti dobivaju pismene preporuke s pomoću kojih lakše mogu doći do stana. Zbog toga među novim doseljenicima sve vrvi od starih cionista. (Do sada su se prijavila pedeset dva bivša tajnika Theodora Herzla — osnivača cionizma.)

Sjeo sam. Neko vrijeme sam sjedio, neko vrijeme šetao gore-dolje. Opet sam sjeo. Onda se otvoriše vrata. Čovjek pomoli glavu i zapita:

— Gdje je Češuan?

— Na sastanku sa Sternom — rekoš. — Izvolite sjesti.

Čovjeku se, čini se, žurilo jer je bez riječi nestao. Nekoliko trenutaka kasnije pojavi se drugi čovjek, po svemu sudeći službenik, i nervozno se ogleda po sobi.

— Nemojte biti nervozni — umirivao sam ga. — Češuan je na sastanku sa Sternom, ali bi svakog trenutka morao doći. Izvolite sjesti.

— Nemam vremena. Kad Češuan dođe, poručite mu, molim vas, neka hitno dođe na sastanak Mayeru. Neka dođe smjesta.

— U redu — rekoš.

Nije prošlo ni četvrt sata, kadli uđe novi službenik i upita:

— Gdje je Kirschner?

— Upravo je izišao — odgovorih mu. — Kad se Češuan vrati od Sterna, odmah ću vam ga poslati. Izvolite sjesti.

— Hvala. Zna li, možda, da li je već nešto poduzeo u vezi s projektom za izgradnju stanova Ramat Aron?

— Vrlo vjerojatno — rekoh.

— Onda ću odmah ponijeti mapu. Bude li pitao za Feintucha, recite mu da imam sastanak s Mayerom.

Nekoliko sekundi kasnije pojavio se Kirschner, sav zadihan.

— Gdje je mapa Ramat Aron? Stari će pobjesnjeti ako je odmah ne nađem!

— Zaboga! — povikah. — Feintuch ju je prije minutu odnio Starome.

— A gdje je Češuan?

— On još uvijek konferira sa Sternom. Ja ga čekam.

— Dobro — razmišljao je Kirschner. — Ako je tako, onda, molim vas, stavite ovaj Goldbergov plan u mapu Givat Seren.

— Sa zadovoljstvom — rekoh. Preuzeo sam papire, izvukao iz regala mapu Givat Seren i stavio u nju Goldbergov plan. Tek što sam to obavio, kad u sobu nahrupi Feintuch.

— Što radite ovdje? — planuh ljutito jer sam već pomalo gubio strpljenje. — Zašto niste na sastanku? Stari je već ionako loše volje! Želite li da bude loma?

— Upravo krećem. Svratio sam samo po Goldbergov plan.

— A što će vam baš sada Goldbergov plan? Upravo sam ga stavio u mapu Givat Seren. Da ga opet vadim? Pa to je nevjerojatno! Svi me samo izrabljuju. A

ja, budala, dopuštam da me svi iskorištavaju.

Feintuch se vidljivo zbunio.

— Ja sam samo htio ponijeti Goldbergov plan Mayeru — mucao je ispričavajući se. — Uostalom, kakvo je vaše mišljenje o tom planu?

— Nije loš. Ali volio bih znati što kaže Stari.

Feintuch uze plan da ga odnese Mayeru. Prije nego što je otišao, rekao mi je još kako bi Stari volio da pregledam listu stanara predviđenih za stambeni projekt Šekem i da napišem o tome izvještaj Sternu.

Odmah sam se prihvatio posla. Dok sam još pregledavao listu, pojavi se Feintuch. Mayer traži da smjesta dođem.

— Zar vi mislite da imam četiri para ruku? — primijetih s opravdanim prijekorom, pobraha spise i pođoh Starome. Mayer je htio čuti moje mišljenje o arhitektonskim vrijednostima projekta Ramat Aron. Rekao sam mu otvoreno da su kuće preblizu jedna drugoj i da su prozori premaleni.

Kirschner počeo zamuckivati:

— Uvijek isto — reče.

— Tim gore — odvratih mu oštro, dodavši kako je to samo dokaz više da se tako ne može nastaviti.

Stari mi je dao sto posto za pravo, smjesta premjestio Kirschnera u drugi odjel

(taj će me odsad progoniti sa svom svojom mržnjom, pomislih) i naložio mi da preuzmem projekt Ramat Aron. Odmah sam poslao po Feintucha i zatražio od njega da mi u roku od dvadeset i četiri sata, dade točan izvještaj. Zatim sam naručio kola, odvezao se u Ramat Aron, potanko raspravio o problemima s arhitektom, provjerio planove, odlučio se za neke manje ispravke, a inženjera koji je nezadovoljno gundao, otpustio bez prava na otpremninu. Potom sam se vratio u svoj ured.

Tamo su me već očekivali s velikim uzbuđenjem. Kirschner, koji mi je zavidio na meteorskom usponu, počeo je iza leđa šušcati protiv mene. Probljedio je kao krpa kad mi je prišao Feintuch i rekao da me Stern zove na hitan dogovor.

Podnio sam Sternu podroban povjerljivi izvještaj o sadašnjem stanju projekta. Nisam štedio kritičke primjedbe na polagani tempo rada.

— Ali, Šterne, vi morate uvidjeti — zaključio sam — da ja ne mogu preuzeti nikakvu odgovornost bez odgovarajućih ovlasti.

Stern je to shvatio, odmah sazvao izvanrednu sjednicu izvršnog odbora i obznanio članovima svog štaba da me imenovao svojim zamjenikom. Mayer je pokušao s nekim bijednim natuknicama o tome kako imam relativno kratak radni staž, ali Stern je već bio navikao na takve intrige protiv mene. Na kraju se demonstrativno rukovao sa mnom i glasno mi, tako da svi čuju, izrazio svoje povjerenje.

Kad sam se vratio u svoj ured da još jednom na brzinu pregledam spise za Givat Seren, našao sam tamo novog čovjeka. Mayer mi ga je predstavio. Bio je to gospodin Češuan, kojemu sam smjesta povjerio važan posao u registraturi.

— Ja nesumnjivo nisam nikakvo čudovište — rekao sam mu — ali zahtijevam da se radi točno i savjesno. Posebno mi je stalo da moji ljudi za vrijeme uredovnog vremena, dakle u vrijeme kada stranke dolaze u ured, ne odlaze na sastanke. To može dovesti do vrlo nezgodnih situacija.

Pošto sam svome tastu dodijelio kompletni stambeni blok u Ramat Ganu i podigao mali predujam na svoju plaću, završio sam radni dan.

Otada radim u središnjem uredu Amidara. Stranke se primaju dnevno od 11 do 13 sati, soba 314. Ne nađete li me u sobi, znači da sam upravo na sastanku. Izvolite sjesti.

REKLAMA ZA KNJIGU

U našoj je zemlji velika potražnja za stručnjacima sviju vrsta, izuzevši učitelja skijanja, dimnjačara i pjesnika. Predstavnici ove potonje struke iskazuju upravo nevjerojatnu tvrdoglavost, te uporno i dalje pišu hebrejski. Nekolicini među njima uspijeva ono što ispjevaju i prodati. Ali svjesni su da istodobno moraju prodati i svoju dušu.

Izdavač izvuče rukopis iz ladice i okrenu se Tola'atu Shaniju.

— Čitao sam vaše pjesme. Pjesnik spuznu na rub stolice.

— Jeste li? — prošaputa. — Zaista?

— Pjesme su prekrasne. Mislim da u zadnjih dvjesto godina nitko nije napisao

ništa što bi se moglo usporediti s vašom zbirkom »Ja tebe ljub-ljah, tebe ljubljah ja«.

— Hvala — reče Tola'at Shani jedva čujno. — Zahvalan sam vam, gospodine Blau.

— Idem još dalje i kažem vam da cijela zbirka može ući u vrh svjetske književnosti.

— Zahvaljujem vam. Ja ću pak pokušati dotjerati pjesme do savršenstva prije nego što objavite zbirku.

— Prije nego što zbirku ... što?

— Objavite ... zbirku... gospodine Blau... »Ja te ljubljah, tebe ljubljah ja« ...

— Kad sam bilo što rekao p objavljivanju?

— Ali rekli ste ... prekrasne pjesme ...

— Tko danas još kupuje pjesme?

— Zar nitko?

— Nije da baš nitko ne kupuje. Naći će se četrdeset do pedeset iznimaka.

— Spreman sam se odreći svakog honorara, gospodine Blau.

— To se razumije samo po sebi.

- Spreman sam, nadalje, sudjelovati u pokrivanju izdavačkih troškova.
- To je već nešto. Čekajte da razmislim... Patite li od kakve neizlječive bolesti?
- Zašto?
- Mogao bih tada opremiti knjigu crnom vrpcom s natpisom: »Posljednje pjesnikovo djelo«, ili tako nešto. To bi možda potaklo kupce.
- Iskreno mi je žao, gospodine Blau, ali ja sam zdrav. Doduše ... u kišnom razdoblju ...
- Na to se ne mogu osloniti.
- Onda mi, molim vas, recite što da činim?
- Ne bih htio na vas utjecati. Podsjećam vas samo da je poznati slikar Zungspitz, nakon što je oslijepio, postigao fantastične cijene za svoje slike.
- Ja, na žalost, nosim očale.
- Tola'ate, vi, čini se, ne shvaćate o čemu se ovdje radi. Danas ne možete prodavati umjetnost bez reklame ili skandala.
- Nešto mi je palo napamet, gospodine Blau! Prošetat ću gol Ulicom Dizengoff s primjerkom knjige »Ja te ljubljah, tebe ljubljah ja« pod rukom.

— Stari trik. Kiparica Gisela Glick-Galgal dva puta se gola skinula na Rothschildovu bulevaru kako bi privukla ljude na svoju izložbu. Navodno je tako i prodala nekoliko skulptura. U svakom slučaju, taj je trik već otrcan. Svirate li trubu?

— Još ne.

— Šteta. Onda nam preostaje jedino nasilje. Nakon prvog napada na vašu knjigu izbit ćete kritičaru sve zube. Pristajete li?

— Svakako, gospodine Blau. Samo se bojim da nitko neće napasti moje pjesme...

— Razmislite dobro. Možda ipak imate nekakvu bolest.

— Na žalost... kao što sam vam već rekao ...

— Nije li u vašoj obitelji možda bilo slučaja ludila? I to bi se moglo izrabiti. Kad su Josefa Melamed-Beckera strpali nakon jednog napada u ludnicu, roman mu je doživio tri nova izdanja!

— Sretnik!

— Nije to samo sreća. To je i plod saznanja da knjiga, kako bi se prodavala, mora imati publicitet. Ima li u vašoj zbirci i ljubavnih pjesama?

— Ali, gospodine Blau! Zar se ne sjećate?

— Nisam još pročitao vaše pjesme. Ako su zaista realističke i prostosrdačne ...

takoreći gole činjenice ... Shvaćate li što mislim?

— Ne, gospodine Blau! Ne, to nikako! Radije bih skočio s petog kata na ulicu ...

— I to je ideja! »Pjesnik razočaran u ljubavi počinja samoubojstvo«. Nije loše. Mogli biste posvetiti jednu pjesmu Brigitti Bardot.

— Rado bih. A tko je to?

— Uopće nije važno. Nije potrebno ništa drugo no da bilo kojoj pjesmi dodate posvetu: »Mojoj vječnoj ljubavi B. B.«. To je dovoljno.

— U redu.

— Eto, vidite. Polako mi se vaša knjiga počinje sviđati, Tola'ate! Pustit ćemo da u tisku procuri vijest kako ste dvije godine zbog bigamije ...

— Radije nemojte. To je, naime, istina.

— Onda otpada. Ima li u vašim pjesmama anti-religioznih motiva? Možda neka mjesto gdje vrijeđate Mojsija? Znae već kako su osjetljivi naši pravovjerni.

— Takvo bih nešto mogao bez po muke ubaciti.

— Izvanredno. Kad bismo mogli postići da nadržinat stavi vašu knjigu na indeks, prvo bismo izdanje zacijelo rasprodali.

— Divim se vašoj invenciji, gospodine Blau. Zahvalan sam vam od srca.

— Ništa mi još ne zahvaljujte. Treba još mnogo toga učiniti. Već noćas neka vas zatvore zbog javnog nasilja. Najmanje što možete učiniti jest da razbijete nekoliko izloga. Zatim se zabarikadirajte u ženskom zahodu hotela »Dan«, svirajte trubu, svucite se, iziđite na ulicu i navucite upalu pluća.

— Učinit ću sve što mogu.

— Potom pokušajte bombaški atentat na vladu, pređite na grčko pravoslavnu vjeru i emigrirajte.

— U redu.

— I nemojte mi doći pred oči prije nego posve poludite.

— To neće biti teško, gospodine Blau.

SAMO BEZ SKRETANJA

U ovo naše doba kad vrijednosti sve manje vrijede, kada čak pojmovi kao »pravda« postupno gube svoje pravo značenje, postoji zadivljujuće uporna skupina ljudi koji se do zadnje kapi tvoje krvi bore za pravdu. Nazivaju ih odvjetnicima. Oni se tako dobro snalaze u labirintu zakona, da čak i ne opaze kada se izgube. Glavno je da je sve po zakonu.

Jednoga predvečerja prošle sedmice iskrсну pred vratima našega stana spodoba

koja uskoro zatim poprими očigledne obrise policajca. On mi uruči poziv da se slijedećeg jutra u 8 sati moram pojaviti u najbližoj policijskoj stanici.

Moja žena promotri poziv i probljedi.

— Zašto te tako hitno pozivaju? — pitala je. — Što si učinio?

— Ništa — odgovorih joj.

Žena me upitno pogleda.

— Ne bi smio poći sam. Povedi odvjetnika.

— Zašto?

— Ne pitaj tako glupo. Zato da imaš nekoga uza se ukoliko zapadneš u neprilike.

Činjenica da je moja žena prvi put u životu upotrijebila riječ »ukoliko«, djelovala je na mene duboko demoralizatorski. Još iste večeri posjetio sam dra Jonathana Shay-Sheinkragera, nadaleko poznatog pravnika koji važi za jednog od najvještijih odvjetnika u našoj zemlji. Shay-Sheinkrager je tražio da mu potanko iznesem slučaj, neko vrijeme razmišljao, a onda mi saopćio da je spreman preuzeti moju obranu. Potpisao sam potrebne dokumente, koji odmah postadoše punovažni, i olakšano otišao kući.

Slijedećeg jutra teška srca oprostio sam se od svoje bračne družice i u pratnji svog odvjetnika otputio se u policijsku stanicu. Dežurni policijski narednik, brkati mladi čovjek primio nas je prijazno. Preletio je pogledom poziv što mu ga

je Shay-Sheinkrager uručio, bez mnogo okolišanja posegao u ladicu i izvukao kožnu aktovku koju sam izgubio nekoliko tjedana prije.

— Našli smo vašu torbu, gospodine Kishone — reče uz slavodobitni osmijeh.
— Evo je.

— Velika vam hvala. Cijenim vaš trud. — Posegoh za torbom i spremih se otići.

Ali pravio sam račun bez odvjetnika.

— Vrlo dirljivo — reče Shay-Sheinkrager i sarkastično napuči usne. — Smijem li vas, gospodine inspektore, upitati odakle znate da se radi upravo o torbi mojeg klijenta?

Narednik se dobrohotno nasmiješi.

— Našli smo u torbi račun praonice rublja na gospodinovo ime.

— I nije vam palo na pamet — nastavi Shay-Sheinkrager — da bi torba mogla biti vlasništvo praonice?

— Torba je moja — uvjeravao sam odvjetnika. — Prepoznao sam je odmah po mrljama od jogurta na desnoj strani.

— Molim vas, ne miješajte se u nejasan slučaj — prigovori mi Shay-Sheinkrager. — Gospodine inspektore, molim vas da načinite protokol.

— Kakav protokol? Uzmite torbu i idite.

— Zaista, trebalo bi da idemo — složio sam se. — Tu više nemamo što tražiti.

Moj odvjetnik priđe prozoru, prekriži ruke na leđima i zagleda se napolje.

Nakon otprilike jedne minute on se okrenu:

— Ja ću vam reći što još treba učiniti, gospodo. Treba istražiti sadržaj torbe.

Muk. Shay-Sheinkrager je, naravno, imao pravo. Kako sam mogao biti tako glup da mi to već prije nije palo na pamet? Tu se i opet vidi razlika između laika i školovana poznavatelja materije.

— E, pa onda ćemo je otvoriti — uzdahnu narednik i posegnu za torbom.

— Prosvjedujem! — baci se Shay-Sheinkrager kao tigar na torbu. — Sporni objekt svakako se mora otvoriti u prisutnosti ovlaštena svjedoka.

S jasno vidljivim znacima samosavlađivanja narednik je zakovrčao svoj brk i pošao po kolegu. Kad su ušli, obojica su bila pomalo zajapurena od ljutine.

— Gospodine Kishone — započe moj odvjetnik saslušanje — hoćete li nam, molim vas, sastaviti popis predmeta koji su, koliko se sjećate, činili sadržinu ove torbe?

— Rado bih — odgovorih — ali se ne mogu sjetiti.

— Tim bolje — reče narednik i ponovno pokuša otvoriti torbu.

Moj ga odvjetnik i opet spriječi.

— Priznanje moga klijenta da ne može rekonstruirati sadržaj aktovke, ne znači pravno da aktovka u vrijeme kad ju je izgubio nije sadržavala predmete od vrijednosti.

Pogledi što su mi ih na to uputila obojica narednika, ne bi se ni uz najbolju volju mogli nazvati »ljubaznima«. Shay-Sheinkrager se, čini se, na to već bio navikao. Ne obazirući se na njih, povuče me u stranu.

— Molim vas, od sada nemojte progovoriti ni riječi a da prije toga mene ne pitate — strogo mi naloži. — Od sada je stvar u mojim rukama.

Zatim otpoče suhoparnim ali jasnim stručnim jezikom diktirati protokol:

— Na temelju dobrovoljno date izjave moga klijenta, te ni najmanje ne prejudicirajući njegova prava kao jedinoga zakonskog vlasnika spornoga nađenog predmeta, ovime se ustanovljuje da moj klijent, budući da se ne sjeća u potpunosti, ne može dati dužne podatke o sadržaju aktovke što se u vrijeme sastavljanja ovog protokola nalazila na policijskoj stanici u kojoj je protokol načinjen, a dežurni organ po znanju i savjesti pripisuje nekoliko dana prije nađenu aktovku o kojoj je riječ u vlasništvo moga klijenta i...

— Samo trenutak — prekide ga narednik i ustade kako bi iz susjedne sobe doveo inspektora.

I prije no što je inspektor mogao riječima izraziti svoje negodovanje, Shay-Sheinkrager mu se predstavio i zamolio ga da u ovoj nezgodnoj stvari bude pošten i objektivan. Tada se još jednom obrati meni:

— Po službenoj dužnosti moram vas upozoriti da od sada svaka riječ koju izgovorite može biti upotrijebljena protiv vas.

Zapitao sam da li moram položiti zakletvu, ali me on umirio:

— Tako daleko još nismo stigli.

Pošto su svi prisutni potpisali protokol, Shay-Sheinkrager objasni glasno i polako:

— Moj se klijent slaže da se sporni nađeni predmet otvori.

Inspektor zavuče ruku u aktovku i izvadi olovku.

— Gospodine Kishone — zapita moj odvjetnik oštro naglašavajući svaki slog — je li to vaša olovka?

Pogledao sam olovku. Bila je kratka i istrošena, posve obična.

— Kako bih to danas mogao znati?

U Shay-Sheinkragerovim očima bijesnu sveti plam.

— Gospodo, sada je najvažnije zadržati hladnokrvnost. Gospodine Kishone, jeste li potpuno sigurni da ovaj pisaći alat ne možete prepoznati kao sastavni dio pisaćih potrepština koje stalno upotrebljavate?

— Već sam vam rekao da ne mogu.

— Onda zahtijevam da se odmah pozove zapovjednik četvrti.

— Zapovjednik četvrti? — zapjeni se inspektor.

— A zašto, ako vas smijem pitati?

Smio je pitati. Svako je pitanje mom odvjetniku bilo dobrodošlo, jer je na svako imao odgovor. Ovaj put odgovor je glasio:

— Gospodine inspektore! Ako je tzv. »pošteni nalaznik« staviu u ovu aktovku olovku koja ne pripada mom klijentu, onda je isto tako mogao izvaditi iz nje možda neki vredniji predmet.

Nakon nekog vremena pojavio se zapovjednik četvrti i već na vratima zaprepašteno poskočio.

— Za boga miloga! Shay-Sheinkrageru, vi ovdje? Zar opet? To ne može biti istina.

Ni ovaj put se moj odvjetnik nije dao smesti. I dalje je ravnodušno hodao gore-dolje. Nakon nekog vremena ustobočio se pred zapovjednikom četvrti. Glas mu je zvučao važno:

— U ime svoga klijenta ovime podižem tužbu protiv nalaznika aktovke i to: a) zbog protuzakonite upotrebe pisacih potrepština koji su vlasništvo moga klijenta, te b) zbog mogućeg prisvajanja predmeta iz nađene aktovke.

— Treba li to da znači — zapovjednik četvrti će prijeteći — da vi pretpostavljate kako je posrijedi krađa?

— Svakako. Moj klijent, sa dovoljnom sigurnošću, vjeruje da je u vezi s aktovkom koje je on vlasnik izvršena krađa u neodređenim razmjerima.

— Lijepo — prostenja zapovjednik četvrti. — Tko je pronašao tu prokletu aktovku?

Narednik je zlovoljno prebirao po papirima.

— Dežurni prometnik. Prekjučer poslijepodne.

— Zar želite policajca optužiti za krađu? — upita me zapovjednik četvrti.

— Ne odgovarajte! — Shay-Sheinkrager mi priskoči i začepi usta. — Ni riječi! Oni vam hoće namjestit pušku. Poznajem ja njihove trikove.

— Gospodine zapovjedniče četvrti — nastavi on službeno — onome što je rečeno mi više nemamo što dodati. Daljnje izjave dat ćemo samo pred nadležnim sudom.

— Kako god želite. Vama je, nadam se, jasno da ste malo prije uvredljivo optužili javnog službenika.

— Ulažem prigovor! — zaurla Shay-Sheinkrager. — Ovo je gotova ucjena!

— Ucjena? — I zapovjednik četvrti naglo podigne glas. — Vi vrijeđate uniformiranog policajca na dužnosti! Osamnaesti paragraf Kaznenog zakonika.

— Prigovor. Pozivam se na dodatak broj 47 Propisa o dužnostima i pravima

organa javne sigurnosti. »Službeni list« broj 317!

— O tome će odlučiti nadležni sud — zakriješti zapovjednik četvrti i okrene se meni. — U ime zakona, vi ste uhapšeni!

Shay-Sheinkrager me otprati do ćelije.

— Gore glavu! — reče. — Ništa vam ne mogu. Nemaju dokaza protiv vas. A mi ćemo dokazati krivicu policajca i, ako treba, ishoditi nalog za hapšenje ministra unutrašnjih poslova. Neka nam onda on objasni zašto nisu uhapsili »poštenog nalaznika«. Spavajte dobro. Obavijestit ću vašu ženu. — Nakon toga se oprostio od mene sa čvrstim stiskom ruke punim utjehe.

Ništa tu ne pomaže: najbolji prijatelj usamljenog zatvorenika je njegov odvjetnik. Mogu biti sretan što je moj odvjetnik takav briljantni um. Možda čak ishodi da me uz kauciju i puste.

Za umjetnika, nema ničega goreg nego kad ga gomila obasipa napasnim obožavanjem. Samo je nešto još gore: kad ga gomila ne obasipa napasnim obožavanjem.

INKOGNITO

Neki znameniti slikar, koji u cijeloj zemlji uživa najveći ugled, želi kupiti kravatu pa ulazi inkognito u butik. Potajno on ipak nema veće želje nego da vlasnik trgovine prozre njegov inkognito te mu ne samo ukaže svoje divljenje, kako se pristoji, već i snizi cijenu, kako se također pristoji.

Trgovac pak mjeri znamenitog slikara s posve praznim ravnodušnim pogledom. Očigledno i ne naslućuje čast koja mu se ukazuje. Značajnog slikara najčešće prati roj mladih obožavatelja koji se na vrijeme pobrinu da trgovac sazna kakva mu značajna ličnost ulazi u trgovinu. Ovaj put je znameniti slikar, tko zna iz kojeg razloga, ušao sam i tako se pomalo našao u neprilici. Ta on ne može trgovcu jednostavno kazati: »Ja sam Jicak Bar Ho-nig, znameniti slikar.« To mu njegova skromnost nikad ne bi dopustila. Što mu, dakle, preostaje? Može pokušati neprimjetno navući razgovor na temu koja bi mu pružila priliku da, kao slučajno, spomene svoje ime. A to se odvija ovako:

TRGOVAC: Izvolite, molim?

ZNAMENITI SLIKAR: Htio bih jednu kravatu.

TRGOVAC: Kakvu kravatu želite?

ZNAMENITI SLIKAR: Kravatu za umjetnika.

TRGOVAC: Izvolite. (Izloži kravate.)

ZNAMENITI SLIKAR: Smijem li staviti tašku na ovu stolicu? U njoj je, znate, slikarski pribor.

TRGOVAC: Samo izvolite.

ZNAMENITI SLIKAR (ogledava jednu kravatu): Vrlo lijep uzorak ...

TRGOVAC: Naše su kravate izrađene po nacrtima najboljih umjetnika.

ZNAMENITI SLIKAR: Da, to se vidi. Ponešto se razumijem u to. U stanovitom bih smislu mogao reći da sam stručnjak za to, he-he-he.

TRGOVAC: Vi ste iz struke?

ZNAMENITI SLIKAR: Ne, ja sam umje ...

PRODAVAČ (prekine ga): Blagajna, gospodine Stei-ner, funta i 70.

TRGOVAC: Najljepša hvala, milostiva.

ZNAMENITI SLIKAR: Dakle, kako rekoh...

TRGOVAC: Oprostite što sam vas prekinuo. Rado ću vam pokazati druge uzorke. Kako vam se sviđa ova žuta kravata?

ZNAMENITI SLIKAR: Malo je prekričava, dragi moj. Vidio sam jednu sličnu u Veneciji kad sam tamo dobio nagradu.

TRGOVAC: Ma nemojte? Ja mislim da je ova žuta boja vrlo lijepa.

ZNAMENITI SLIKAR: Rekao sam vam već da sam sličnu takvu vidio u Veneciji, prigodom dodjele nagrada.

TRGOVAC: Bili ste u Veneciji?

ZNAMENITI SLIKAR: Tamo sam dobio prvu nagradu.

TRGOVAC: I ja sam jednom bio u Italiji. Prekrasno što se sve tamo može vidjeti. Govorim ja Dvaši, svojoj ženi: Dvašo, kad bih ja bio slikar, na časnu riječ, to bih naslikao!

ZNAMENITI SLIKAR: Ja sam u Veneciji dobio prvu nagradu kao slikar.

TRGOVAC: I ja imam doma nekoliko nagrada. Dvije za uređenje izloga i jednu gimnastičku nagradu. U mladosti sam bio izvrstan vježbač. Čak i danas svakog jutra vježbam. Osim kad pada kiša. Ja uvijek kažem: Zdravlje je najpreče. Zar nije tako?

ZNAMENITI SLIKAR: Da ,tako je.

TRGOVAC: Ova plava je također vrlo lijepa. Djelotvorna boja.

ZNAMENITI SLIKAR: Nitko ne zna bolje od mene, prijatelju, što je to djelotvorna boja.

TRGOVAC: Svakako. Za boje treba imati smisla. Pogotovu u mojoj struci. Hvala bogu, imam izvrstan osjećaj za boje. To sam najočitije dokazao u posljednjih dvadeset sedam godina. Dvadeset sedam godina ...

ZNAMENITI SLIKAR: Čudno. Ja bih se zakleo da vi niste oduvijek bili trgovac.

TRGOVAC: Već sam dvadeset sedam godina u struci.

ZNAMENITI SLIKAR: Ne piše svakom čovjeku na čelu što je po zanimanju. Ne piše svakome. Eto, uzmite mene. Mogli biste me smatrati za liječnika,

premda...

TRGOVAC: Radite li za socijalno, gospodine doktore?

PROKLETI TELEFON (zvoni).

TRGOVAC: Oprostite telefon. (Podiže slušalicu, razgovara, vraća se.) Gdje smo ono stali? Ah da, sjećam se. Baš sam jučer čuo jedan dobar liječnički vic. Nadam se da se nećete uvrijediti ako vam ga ispričam. Kaže tako jedan čovjek svom liječniku: »Gospodine profesore, jeste li sigurni da imam upalu pluća? Jednog su mog poznanika liječili od upale pluća, a on je umro od ti-fusa.« Profesor mu odgovori: »Gospodine, ako vas ja liječim od upale pluća, onda ćete od upale pluća i umrijeti!« Ha-ha-ha-ha...

ZNAMENITI SLIKAR: Ha!

TRGOVAC: Želite li da vam još nešto pokažem, gospodine profesore?

ZNAMENITI SLIKAR: Imate li platna? Slikarskog?

TRGOVAC: Bože dragi, odakle to meni?

ZNAMENITI SLIKAR: Mislio sam samo, tako, da možda imate platna za mene kao slikara...

TRGOVAC: Ne. To ne držimo ...

ZNAMENITI SLIKAR: Stanite! Ostanite u tom položaju! Ne mičite se! Izvanredno ... Kakav izvanredni profil... To je zaista vrijedno umjetnikova

kista!

TRGOVAC (ne pomaknuvši se): Da, to su mi već mnogi rekli. Čini se da postoji nešto u mojem profilu.

ZNAMENITI SLIKAR: Rado ću pristati da vas portretiram.

TRGOVAC: Na žalost, imam previše posla.

ZNAMENITI SLIKAR: Trebalo bi mi samo nekoliko minuta. Portreti su moja specijalnost. Ispala bi divna slika.

TRGOVAC: Puno vam hvala, ali u mojoj kući visi već dosta slika. Dvije su u salonu a jedna u dječjoj sobi. Da, i ja vrlo volim slikarstvo.

ZNAMENITI SLIKAR: Oh, to mi je drago.

TRGOVAC: Moj sinčić vrlo lijepo slika. Tek mu je osam godina, ali je učitelj duboko uvjeren u njegovu nadarenost.

ZNAMENITI SLIKAR: Navratit ću ovih dana do vas da pogledam njegove radove.

TRGOVAC: Vi ćete se začuditi. Učitelj tvrdi da takav talent škola još nije imala.

ZNAMENITI SLIKAR: Ja sam i sam slikar.

TRGOVAC: Mali je isto tako dobar i u aritmetici.

ZNAMENITI SLIKAR: Ja sam znameniti slikar Bar Honig.

TRGOVAC: S gramatikom mu ide malo teže. Ali pitam ja vas: zar je gramatika tako važna?

ZNAMENITI SLIKAR: Jicak Bar Honig, veliki slikar! Ja sam svjetski poznati Jicak Bar Honig!

TRGOVAC: Čak i učitelji ponekad čine gramatičke greške ... ali... što vam je? Jeste li poludjeli? Pustite moj vrat... U pomoć ... ubojica ...!

ZNAMENITI SLIKAR: Bar Honig! Veliki slikar! Ja sam svjetski poznati Bar Honig! Ja! Jicak Bar Honig!

TRGOVAC: Čekajte malo... Jeste li rekli Bar Honig?

ZNAMENITI SLIKAR: Da, ja sam taj!

TRGOVAC: Nemoguće!

ZNAMENITI SLIKAR: Kunem vam se!

TRGOVAC: Ma ne, to bi bilo prelijepo! Zar je to moguće?

ZNAMENITI SLIKAR: Saberite se, prijatelju. Pred vama je Jicak Bar Honig osobno.

TRGOVAC: Da sam to znao... Ne, zaista... Smijem li vas poljubiti?

ZNAMENITI SLIKAR: Dajte.

TRGOVAC: Gotovo da ne vjerujem! I to u mojoj trgovini! Vi ste zacijelo u rodu s Geclom Bar Honigom iz Černovica, četkarom?

ZNAMENITI SLIKAR: To mi je neki bratić. Zašto?

TRGOVAC: Ja sam s Geclom išao u školu. Bili smo najbolji prijatelji. Kakvo iznenađenje! Oprostite mi što sam se ponašao prema vama kao prema običnoj mušteriji. Birajte što god vam se sviđa... cijela je radnja vaša... Dvašo! Dvašo! Znaš li tko je tu? Geclov bratić.

DVAŠA (prilazi raširenih ruku.)

PARAFRAZA NA NARODNU TEMU

U hebrejskom jeziku postoji riječ za koju ni u jednom drugom jeziku ne možete naći odgovarajući pojam. Ona znači potpomaganje (najvećma nezasluženo potpomaganje) pismima, osobnim intervencijama, telefonskim nazivanjima, raznim vezama i još nekim sličnim, tipično židovskim načinima. Ta se loša navika u sadašnje doba toliko razvila da u mnogim restoranima gosti pitaju jedan drugoga: »Gospodo, tko ima veze s konobarom?« Kao da ne biste dobili odrezak kad ne biste imali veze! To je, dakako, pretjerano. Možete ga dobiti. Možda s malim zakašnjenjem, možda tvrd kao potplat, ali dobit ćete ga.

Istinita priča koju ću vam sada ispriповjediti, čvrst je dokaz da u ovom našem

propalom svijetu još uvijek postoje čast i poštenje. Glavna ličnost ove priče je novi doseljenik iz istočne Evrope, prezimenom Vaticki. Od djetinjstva je težio da se zaposli u javnoj ustanovi, te se odmah po dolasku prijavio za portira u telavivskoj Vijećnici. Vaticki je rođeni nespretnjaković s dvije lijeve noge, koji velikim, okruglim očima preplašeno gleda u svijet i ništa ne shvaća. Ne zna ni riječi hebrejski. Ali ipak je znao da o njegovu namještenju, za koje je osim njega kandidiralo još stotine drugih, odlučuje stanoviti Schultheiss.

Vaticki se otputio svome ujaku, starosjediocu u Izraelu, i zamolio ga za pomoć. Ujak je jednom spomenuo kako povremeno sa Schultheissom igra u kavani šah.

Ujak se sav previjao od neugodnosti. On je Schultheissa poznavao samo površno, ali je ipak popustio nećaku kojemu je trebalo pomoći i obećao mu da će prvom prilikom govoriti sa Schultheissom.

Do prve prilike došlo je tek mjesecima kasnije, poslije mnogih nećakovih posjeta ujaku, kojima bijaše svrha da ga natjeraju kako bi razgovarao sa Schultheissom.

— Da, govorio sam s njim — objavi mu ujak. — Uspio sam ga nagovoriti da upiše tvoje ime u svoju tajnu bilježnicu. Za svaku sigurnost ti potraži i neke druge veze.

Vaticki zahvalno poljubi svoga dobročinitelja u ruku, požuri u Organizaciju za pomoć novim doseljenicima kojoj pripada, te se baci na koljena pred tajnikom. Ovaj se smekša i osobno ode u Vijećnicu, koja bijaše u blizini, kako bi intervenirao u Schultheissa.

— Nije išlo lako — obavijestio ga je poslije tajnik. — Najprije sam morao pola

sata čekati u predsoblju a zatim sam ga cijeli sat uvjeravao. Ali uspio sam. Crvenom je tintom u svojoj tajnoj bilježnici potcrtao prezime Vaticki.

Doseljenik nije znao što bi od sreće i zahvalnosti. Otada je u tajnikovoj kući često obavljao sitne poslove, ribao stube i izvodio psa u šetnju. U međuvremenu se trudio da uhvati vezu s još nekim važnim osobama koje bi podržale njegovu molbu. Jedan član Gradskog vijeća, do kojega je uspio prodrijeti, u njegovoj je prisutnosti izdiktirao pismenu preporuku i obećao da će je već sutradan poslati. Vaticki se od sreće osjećao kao u sedmom nebu.

Nekoliko dana kasnije susreo je zemljaka iz stare domovine, kojemu je uspjelo dobiti utjecajan položaj u kulturnom životu grada i koji se osobno htio u Schultheissa zauzeti za svog sretnog prijatelja; i on mu je uskoro s puno ohrabrenja govorio o Schultheissovom reagiranju. Bilo je i nekih drugih koji su svi intervenirali u Schultheissa, i svi su se odreda vraćali s dobrim vijestima.

I, da vidite, nakon pola godine Schultheiss ga osobno pozove k sebi u Vijećnicu.

— Čestitam vam — reče. — Dobili ste namještenje. A znadete li zašto upravo vi? Upravo vi među stotinama kandidata? Zato što jedino za vas nitko nije intervenirao.

SVE O GERŠONU MESINGERU

Izraelska filmska publika, očigledno iz solidarnosti s našim filmskim zvijezdama, jednako kasni. Predstave koje ti ljudi priređuju uz šuškanje vrećica s bombonima kao nekom glazbenom pratnjom, kadikad su puno napetije od filma.

Imao sam udobno sjedište u uglu i mogao se nesmetano naslađivati titlovima što prekrivaju tijelo Sofije Loren. Odjednom četiri reda iza mene nastade neko živo komešanje, potpomognuto s bučnim preklapanjem sjedala i brojnim »oprostite« i »hvala lijepo«. Četita četvero zakašnjelih probijala se u red.

Netom su ostvarili svoje pravo smještaja, kad jedan od njih primijeti dubokim osjećajnim glasom:

— Kažite što hoćete, ali nitko nije mogao očekivati da će Geršon Mesinger učiniti nešto takvo.

— Slažem se — potvrdi ženski glas. — Ja zaista više nisam dijete, ali ne bih mogla povjerovati da je Geršon Mesinger za takvo što sposoban.

— Zašto nam je to učinio? — zapita treći glas. — I to upravo nama?

Sad je i mene počelo zanimati to pitanje. Zaista, što je bio razlog da Geršon Mesinger učini nešto takvo? Grčevito sam pokušavao usmjeriti pozornost na platno i potpise u donjem dijelu Sofije Loren, ali uzalud. Otrov što ga je Geršon Mesinger nakapao u moju dušu, počeo je djelovati. Uto začuh i četvrti glas:

— Da je to učinio netko drugi, bilo tko... još kako tako. Ali da to učini Geršon Mesinger ...

Podesio sam svoje elektronske moždane ćelije na valnu dužinu »Mesinger« i sklopio oči kako bih sebi mogao točno predstaviti Mesingerov zločin. Stvarao sam u glavi najsmjelije kombinacije, ali se pokazalo da su sve neodržive. Stidio sam se samoga sebe.

Jedno je bilo jasno: u središtu situacije, ma koliko ona bila zamršena, srž problema, a možda i odlučujući vid čini pitanje, zašto se nitko drugi nego upravo Geršon Mesinger tako ponašao da je to izazvalo sveopće ogorčenje? Kad bi se najprije razjasnilo to pitanje, mogle bi se razriješiti i ostale niti; zašto se, naime, Geršon Mesinger toga dana tako grozno ponio upravo prema ovim ljudima, zašto nije smio počinuti to što je počinio, i zašto to upravo on nije smio počinuti, a ne, recimo, Stockler ili Feliks Seelig, ili, što je još najvjerojatnije, Eli Binder.

Bio bih ovoj četvorki zahvalan i za najmanji podatak koji bi me naveo na neko rješenje problema. Ali oni su čuvali tajnu za sebe. Cijeli je događaj bio obavijen mrklom mrakom.

Nisam to više mogao dugo podnositi. I kad se jedno od ove četvorke iznova počelo glasno čuditi kako to da je upravo Geršon Mesinger bio u stanju učiniti nešto takvo, nisam više izdržao. Okrenuo sam se i povikao:

— Što se mene tiče, mogu potpuno razumjeti Mesingera!

Jedan iz antimesingerovske skupine skoči i ustremi se preko sva tri reda prema

meni, ali se u tom trenutku prolomi cijelom dvoranom:

— Geršon Mesinger je u pravu! — odjekivalo je sa svih strana. — Sto posto je u pravu! Niste ništa bolje od njega ni zaslužili! Ostavite Geršona Mesingera na miru! Umuknite! Živio Geršon Mesinger!

Sve u svemu, bio je to još jedan hvalevrijedan dokaz da su Izraelci — ma koliko se razilazili u svim mogućim mišljenjima i sukobima — u odlučnim trenucima složni.

POŠTENO ALI SKRIVENO

Naša mlada država već se može pohvaliti jednim svjetskim rekordom: mi plaćamo najveće poreze na svijetu. I u nas, prirodno, kao i u svim drugim zemljama, ima utajivača poreza ili takvih koji bi to htjeli postati. To je, kao što rekoh, posve prirodno. Nije prirodno kad neki patriot uredno i pošteno prijavi porez pa ga ipak porezni organi smatraju varalicom.

Jossele je, kao i obično, sjedio u kavani. Sučelice njemu zgurio se naš stari prijatelj Stockler koji ima dobro uvedenu parfimeriju i uz to već izdaleka vidljiv slom živaca.

— Svake godine isto — uzdisao je. — U srpnju postajem olupina.

Jossele s razumijevanjem klimnu glavom.

— Znam. Treba prijaviti porez. Recite mi, Stockleru, varate li vi?

— Na žalost, ne varam. Priznajem da sam u tome bijedna kukavica. A najviše me tišti to, što mi ništa ne pomaže. Uredno vodim knjige, svaku stavku točno mogu dokazati... a svake mi godine vraćaju izvode jer su navodno netočni, nepotpuni i prilagođivani. Ne znam što da činim.

Jossele je s nevjericom klimao glavom a glas mu je bio pun prijekora:

— Recite mi, Stockleru, pa zar ste vi malo dijete? Ili ste možda pali s mjeseca? Vi pokupite svoje knjige, gurnete ih pod nos porezniku... i onda se još posve ozbiljno nadate da će vam vjerovati? Zaista mi vas je žao.

Stockler je tiho zajecao. Njegove suze nakon nekog vremena Josselea dirnuše.

— Imate li u kući posteljину, Stockleru? Dobro. A sada slušajte ...

Nedugo zatim Stockler se jednog kišnog prijepodneva uputio u svoj financijski ured, stupio u sobu poreznog referenta, sjeo mu sučelice i poniknuo.

— Gospodine referente — reče — moram vam nešto priznati. U protekloj godini nisam vodio knjige.

— Ne oduzimajte mi vrijeme glupim šalama — resko odgovori referent. — Što želite?

— Ne šalim se. Govorim vam istinu. Nisam vodio knjige.

— Samo trenutak. Nećete mi valjda reći da niste vodili knjige?

— Da, upravo to vam hoću reći. U stvari, vodio sam ih ali ih više nemam.

Sad je bilo gotovo s referentovim strpljenjem. Njegov do tada smireni bas naprasno prijeđe u falset:

— Što to znači, imam ih — nemam ih? Kako to da ih nemate?

— Izgubio sam ih.

— Izgubio? Odakle? Kako? Kada? Gdje?

— Eh, kad bih to znao. Jednoga dana ih više nisam nigdje mogao naći. Nestale su. Možda su izgorjele a da ja to uopće nisam zamijetio? Možda ih je netko ukrao? U svakom slučaju, nestale su. Žao mi je, ali to je tako. Možda bih ovaj put iznimno mogao prijaviti prihod napamet, to bi bilo najjednostavnije. Ionako je bila slaba godina. Nisam tako reći ništa zaradio ... Čekajte malo ...

Porezni je referent nekoliko puta otvorio i zatvorio usta. Iz grkljana mu se otelo nerazgovijetno kriještanje, koje se tek nakon nekoliko pokušaja pretvorilo u razumljive riječi:

— Odlazite, gospodine Stockleru. Još ćemo se mi čuti...

Rano ujutro došli su porezni istražitelji, pokazali nalog za pretres stana, raspršili se po sobama i započeli posao. Otprilike nakon jednog sata začuo se iz spavaće sobe promukli poklič.

— Evo ih, tu su!

Jedan od istražitelja, koji je nosio tanke naočale bez okvira, stajao je pred ormarom za rublje i, slavodobitno dizao uvis obimne fascikle.

Postupak se privodio kraju. Porezni tužitelj zaključio je neuobičajeno oštrim riječima:

— Ovdje pred vama, časni sude, leže sakriveni računi parfimerije Stockler. Gospodin Stockler se ponadao da ćemo mi prihvatiti »napamet« datu poreznu prijavu, a da prije toga ne potražimo i ne pregledamo knjige. U tome se prevario. Časni sude, porezna uprava zahtijeva da se prihod optuženog procijeni na osnovi knjiga koje smo pronašli. Po njima i samo po njima ustanovit ćemo točan prihod ...

Na optuženičkoj klupi Stockler je blijed i sretan neprestano mrmljao:

»Vjeruju mi... napokon mi vjeruju ...« Prepun zahvalnosti, zagrlio je na terasi kavane Josselea.

— A slijedeći put zavest ću u knjige samo polovinu primanja. Imam već i izvrsno mjesto gdje ću ih sakriti. Pod jastucima...

OD NOVOG STARO

Naša se turistička propaganda trudi da se sazna kako u zemlji Izrael svaki brežuljak, svaka stijena, svaka stopa zemlje podsjeća na našu biblijsku prošlost. Stojimo na povijesnom tlu naših predaka. Na žalost, istodobno sjedimo na

suvremenom aluminijskom pokućstvu naših potomaka.

Počelo je s Kasjom. Ona je prijateljica moje žene i lovac na starine. Jednog crnog petka izišle su zajedno, a kad su se vratile, počelo je.

Usred naše blagovaonice je prekrasan moderan stol za blagovanje, uvezen iz Danske, zemlje koja proizvodi najukusnije pokućstvo.

Moja najdraža udari po njemu nogom, što je za nju očigledan znak da joj se nešto gadi.

— Užasno. Takav nekus nad nekusima. Ne može se ni usporediti sa starinskim pokućstvom koje je u kulturnih ljudi posve obična stvar. Od danas kupujemo samo starinsko pokućstvo.

— Ali ženo, što te spopalo? — odvratih joj. — Što ti ne valja u našem stanu?

— Ne valja atmosfera — reče.

Slijedećeg dana otputi se s Kasjom i dovuče nisku stolicu, što je mjesto sjedišta imala neku vrstu protusjedišta od tankih konopa. Prema Kasji-nom tumačenju, to je »rustikalni original« i one su ga kupile vrlo povoljno. Ipak sam htio saznati čemu služi.

— U dekorativne svrhe — pouči me moja supruga. — Od toga ću načiniti toaletni stol.

Povoljnu kupovinu trebalo je zahvaliti Wexleru. U našoj zemlji djeluju sveukupno tri školovana trgovca starinama: Wexler, Josef Azizao i mladi

Bendori u Jaffi, koji je istodobno i stručni restaurator, a to znači: on stručno pretvara novo pokućstvo u staro. Velika Trojica čvrsto i neumoljivo vladaju nad dvadeset osam donekle autentičnih komada koji kruže Izraelom od ruke do ruke i od jednog trgovca starinama do drugog. Izrael nije samo vrlo mlada nego i vrlo siromašna zemlja, a što se tiče staroga stilskog pokućstva vjerojatno najsiromašnija na svijetu. Ni na ilegalnim doseljeničkim brodovima, niti na kojekakvim letećim sagovima nisu se ovamo mogli unijeti oveći predmeti iz doba Ln-ja XIV, a kamo li Luja XVI. Ako tu i tamo iskrсне kakav komadić baroka i ostatak ampira, to svi profesionalci saznaju već za pet minuta. Kad se samo sjetim slavnog firentinskog ormarića za šivanje u Kirjat Bialiku ...

— Sve moje prijateljice htjele bi se domoći tog ormarića — šaputala mi je žena usplamtjelih očiju — ali vlasnici traže tisuću dvije stotine funti. To je trgovcima preskupo. Oni čekaju.

— A prijateljice?

— One ne znaju adresu.

U tome i jest tajna trgovaca starinama: u adresi. Kad imaš adresu, imaš i starinu. Bez adrese, nema ništa. Punokrvni trgovac starinama prije bi umro na mukama nego izustio i djelić adrese.

Tako se npr. nikada nije saznalo ime pravog vlasnika onoga napuljskog djedovskog stajaćeg sata (1873) što istodobno pokazuje i mjesečeve faze. U zadnjih pola stoljeća, doduše, pokazuje samo pomrčinu mjeseca jer je u međuvremenu zarđao dio zupčanika koji se više ne može nadomjestiti, tako da cijela ta krasota više ničemu ne služi, osim možda kao toaletni ormarić. Od tada, kao i uvijek, prijateljice moje žene upravo žude za tim komadom. Kasja pak, sa

svoje strane, više drži do zlatne krletke (1900). Ovu sjajnu prigodnu kupovinu omogućio nam je tajnim kanalima Bendori, prokušani restaurator tipa »iz novoga staro«. On ga je otkupio od nekog doseljenika iz Kenije, koji ga je najprije, posredništvom Wexlera, prodao Azizau. Azizao je mojoj ženi pribavio i originalnu vindsoršku nogu stola, ogromnu, široku, s kovrčastim intarzijama; silna radost i — silna težina.

— Što će ti taj nevjerojatni rezervni dio? — upitao sam ženu pošto su dva nosača otišla.

Odgovorila mi je neodređeno. Rekla je kako se nada da će Azizao odnekle izvući još koju sličnu nogu stola, pa kad ih budemo imali dovoljno, moći ćemo pokušati sastaviti stol.

U svakom slučaju, naš je stan sada pun atmosfere. Ne možete zakoračiti a da se pri tom ne spotaknete o rokoko ili renesansu. Gosti odlaze od nas već dobro patinirani. S vremena na vrijeme zazvoni telefon, a kad se javim, na drugoj strani netko spusti slušalicu. Znam: to je Wexler. S vremena na vrijeme najbolja supruga na svijetu bunca u snu. Nešto poput »Kirjat Bialik« i »ormarić za šivanje«.

Kap koja je prevršila mjeru, bijaše bidermajerski sekreter. U to sam doba već postao alergičan na korake na stubištu. Svaki put kad bih ih začuo kako se uspinju, oblio bi me znoj. Taj puta koraci su bili osobito teški i s mukom su se uspinjali. Noćni ormarić što su ga prenosili, težio je najmanje tonu. Kao privaga stigao je i sklopivi poljski krevet feldmaršala Hindenburga (1917).

— Ja nisam feldmaršal! — urlao sam. — A zašto si kupila noćni ormarić?

— Da ga stavim kraj svog kreveta.

— Tako. A što će stajati kraj mog kreveta? Najbolja supruga na svijetu kupuje uvijek samo po jedan komad. Jednu stolicu, jedan svijećnjak, jedan noćni ormarić. Kao da nemamo dva kreveta, a sada još i sklopivi Hinderburg.

— Dobro, dobro — tješila me. — Pokušat ću mu naći par.

Ujutro sam se uputio Wexleru. Moja je odluka bila čvrsta.

Wexler upravo bijaše zabavljen nekom vrstom unutrašnje dekoracije. Nasumce je prebiraio po starim predmetima i razbacivao ih na sve strane. Taj nered je nešto poput obilježja sposobnog trgovca starinama: što je veći i nepregledniji, to se duže mora tražiti kako bi se nešto pronašlo, pa je time i veća radost nalaznika. Ženskog nalaznika, razumije se.

Rekao sam Wexleru neka se ne da smetati i ogledao se po njegovoj trgovini. Na jednom zidu visio je zemljovid Izraela na kojemu bijaše zabodeno desetak raznobojnih zastavica. Zastavice su imale natpise poput »renesansna klupica«, »španjolski gobleni« (1602) i — dakako, u blizini Haife — »firentinski ormarić za šivanje«. Na sjeveru Tel Aviva bila je zabodena crna zastavica: »novo uvezeno, bidermajerski sekreter, poljski krevet«.

Krv mi se sledila u žilama. Sve je to bilo u našem stanu.

Predstavio sam se kao Cvi Weisberger. Wexler me nemarno pogleda, na brzinu prelista neki album s fotografijama i upita me, zlurado se smiješeći:

— Kako vaša vindsorska noga od stola, gospodine Kishon? Wexlera ne možete

prevariti. Wexler zna sve... A kako vaša gospođa supruga? — zapita uljudno.

— Hvala, dobro je, gospodine Wexleru — rekoh.

— Ali ona nikako ne smije saznati da sam bio kod vas. Da li je očekujete?

Teleprinter u kutu tipkao je obavijest:

»MADAME RECAMIER UŠLA PRIJE DESET MINUTA U AZIZAOVU
TRGOVINU STOP U POTRAZI ZA BAROKNOM HARFOM STOP«

Wexler uništi vrpce i predvidje:

— Ona će, vjerojatno, sada poći Bendoriju, jer ovaj ima adresu barokne harfe.
Preostaje nam, dakle, još oko pola sata vremena. Što ste željeli?

— Gospodine Wexleru — rekoh — prodajem.

— U pravu ste. Nema smisla mjesecima sjediti na starinama. Nadam se da niste
još nikome ništa rekli?

— Ne, samo vama. Ali molim vas, pošaljite kupca u vrijeme kad moja žena nije
kod kuće.

— Što, zar kupca na adresu?. Pa to bi bilo samoubojstvo! Mi smo čak odustali
od toga da im vežemo oči: ni to više nije pouzdano. Prepustite vi to samo meni.

Crveni telefon na Wexlerovu stolu davao je čudan signal. Wexler podiže
slušalicu, poslušao nekoliko sekundi pa je zaklopi. Zatim stade pred kartu i

premjesti zastavicu s natpisom »barokna harfa« na sjever Tel Aviva. Madame Recamier upravo je kupila harfu...

Organizacija je savršeno funkcionirala. Wexler je obavijestio Bendorija o predstojećoj likvidaciji adrese. Bendori je smjesta proslijedio vijest Azizau a ovaj se odmah bacio u lov na nove mušterije, pod prividnom adresom slaboumne žene nekoga američkog milijunaša.

Točno u podne uputila se najbolja supruga na svijetu na svoju dnevnu inspekciju, a točno u dvanaest i trideset pojavila se tri gluhonijema nosača koji ugovorenim znakom dokazaše da ih šalje Wexler i počеше prebacivati naše pokućstvo u Jaffu, Bendoriju. Točno u 13 sati bio sam sâm u gotovo praznom stanu. Legao sam na preostali kauč (1962) i zapjevušio neku veselu pjesmicu. Otprilike pola sata kasnije ponovno sam začuo one zlosretne teške korake na stubištu. Požurio sam prema vratima. Nebesa, sve je opet bilo tu: stolac od konopa, vindsorska noga stola, Hindenburg i harfa.

— Dragi! — klikkala je iza cijele te gomile moja supruga. — Imala sam izvanrednu sreću! Zamisli samo što sam pronašla: drugi sekreter i... i... — Plač. Ugledala je prazan stan.

— Guje jedne! — jecala je. — Vi, licemjerne varalice! Azizao mi je rekao da se radi o adresi neke sulude milijunašice iz Južne Amerike ... A ja ... I sad ... Sva moja ušteđevina otišla je k vragu ... O, vi propalice jedne...

Zaista nešto nesvakidašnje: to da jedna te ista starina kruži među jednim te istim kupcima, to sam već znao, ali da će moja vlastita žena kupiti pokućstvo svoga supruga... Zagrlio sam je i tješio, a ona neprestance jecala.

— Smiri se, draga. Sada odmah idemo u Kirjat Bialik da kupimo firentinski ormarić za šivanje ...

Kako smo uspjeli pronaći adresu, to ne spada ovamo. Bit će to još godinama predmet žučnih rasprava u krugovima trgovaca starinama. Kasja nam je ispriповjerala kako Wexler sumnjiči moju ženu da se preko noći sakrila kod njega u jednom ampirskom ormaru, odakle je prisluškivala razgovor što ga je o ormariću za šivanje vodio s nekim poslovnim suradnikom.

Taj divni komad pridonosi atmosferi u našem domu zasad tek u nižoj ulozi, kao noćni ormarić. A mi se danas ubrajamo u vodeće stručnjake za starine u našoj zemlji. Svi su radari i teleprinteri podešeni na našu adresu. Upravo jučer je Azizao pao preda me na koljena i preklinjao me da mu bilo što prodam kako bi mogao nastaviti trgovačku djelatnost. Izbacio sam ga. Ormarić za šivanje ostaje u nas. To remek djelo firentinske stolarske umjetnosti donijelo nam je prvo mjesto među antikvarskim moćnicima. Sada je devet od ukupno dvadeset osam komada u zemlji, u našem posjedu. Ništa nismo htjeli prodati i to je paraliziralo tržište. Wexler i Azizao su pred bankrotom. Jedino nam još pomalo konkurira mladi Bendori, prokušani restaurator i umjetnik za preobrazbu novoga u staro.

PRIJATELJ BEZ PREMCA

»Moji najbolji prijatelji su Židovi«, govore obično antisemiti, a time žele reći kako sve ostale Židove ne trpe. U nas, s obzirom na naš očigledni semitski značaj, sve je pomalo drugačije: naši prijatelji su naši najbolji neprijatelji.

Općenito me drže za zakopčana, gotovo mrzovoljna čovjeka. Ali to nije točno.

To što se doimam mrzovoljno, u stvari je moja ozbiljnost. Ne brbljam gluposti, moji su nazori razložni i umjereni, ne kreveljim se naokolo — ukratko, ja sam odrastao čovjek i ne volim ispade.

Pa ipak: toga mi se dana činilo da je cijeli svijet moj. Ne znam zašto. Možda sam, zabunom, dobro spavao ili je popustila vlaga u zraku, možda mi je odjednom krvni tlak bio u redu — u svakom slučaju, već sam se izjutra osjećao izvanredno. Sjalo je sunce, cvjetalo drveće, ptice nisu cvrkutale, vladao je ugodan mir i ja sam, sve u svemu, bio zadovoljan i samim sobom i životom.

A onda je nazvao Šlomo, moj najbolji prijatelj. Podigao sam slušalicu i rekao:

— Halo?

— Efraime — odgovori Šlomo. — Što je to s tobom?

— Sa mnom? Ništa. Što bi bilo sa mnom?

— Efraime — ponovi Šlomo. — Poznajem ja tebe. Poznajem ja tebe skroz naskroz. — Dovoljno mi je čuti tvoj glas putem telefona pa da odmah znam kako s tobom nešto nije u redu. O čemu se radi?

— Sve je u najboljem redu.

— Efraime!

— Ne znam o čemu govoriš. Što hoćeš?

— Glas ti odzvanja kao da si strašno nervozan.

— Nisam nervozan. Ali budeš li me još dugo pitao zašto sam nervozan, onda ću to i postati!

— Mislim da bi ti dobro činilo kad bi s nekim porazgovarao o onome što te muči.

— Ali, k vragu, ništa me ne muči.

— Dobro je što ne možeš čuti svoj glas. Potpuno je histeričan. Nadam se samo da nije ništa ozbiljno.

— Molim te, hajde da govorimo o nečemu drugom.

— I ti misliš da je time problem riješen?

— Mislim.

— Pa dobro. Što radiš večeras? Hoćeš li malo svratiti do nas?

— Vrlo rado, Šlomo.

— Slušaj, Efraime. — Po glasu mog prijatelja osjetio sam da je povrijeđen. — Možemo sada u beskraj s tim banalnostima: »Hoćeš li malo svratiti do nas — vrlo rado — što ti je — nije mi ništa.« Mogli bismo tako satima. Uvijek sam mislio da nama to nije potrebno. A sada, reci već jednom što ti ide na jetra?

— Budeš li me još jednom upitao kome idem na jetra, spustit ću slušalicu.

— Znaš li što si sad rekao? Zar sam te pitao kome ti ideš na jetra? Pitao sam te što tebi...

— Pa to sam i mislio.

— Mislio si, ali nisi rekao. Više ne znaš ni što govoriš. Posve si smušen.

U tome je Šlomo donekle bio u pravu: on je govorio »mirno, spokojno, sabrano«, a ja sam, nasuprot tome, zamuckivao kao neko preplašeno dijete.

— Nije sve tako crno — nastavi Šlomo. — Vjeruj mi, dokle god si zdrav i možeš disati, dotle nema razloga da očajavaš. Što te briga! Jednom je bolje, drugi put lošije, takav je život. Poznajem ja tebe. Doći ćeš ti opet k sebi. Gore glavu, stari moj! Keep smiling!⁴

— Ali, kunem ti se ...

— Efraime!

Osim kad me upitaju »Što je s tobom?« — ništa me drugo ne može toliko razbjesnjeti kao kad mi netko izgovori ime s dubokim glasom i s dubokom sućuti. To me istodobno razljuti i umrtvi.

Šutio sam.

— Prije svega — opet progovori Šlomo — moraš biti iskren prema samome sebi. Moraš sebi reći: to i to se dogodilo, to i to se moglo dogoditi, to i to moram učiniti.

⁴ Smješajte se!

— To i to i to — čuo sam samoga sebe kako mrmljam. Pogled mi se zaustavio na zrcalu. U mene je buljilo neko pepeljastosivo izborano lice. I onda iznova Šlomov glas:

— Jesi li bio u liječnika?

— Kako? Kakvog liječnika?

— Molim te, Efraime, saberi se. Strašno mi je kao prijatelju slušati kako patiš.

— Zar ti nisam već rekao da je sa mnom sve u redu. Ta rekao sam ti već. Ili se možda varam?

Šlomo nije odgovorio. Možda je suzdržavao suze? Dobri smo prijatelji. Napokon izusti:

— Efraime, što je s tobom? Sad je na meni bilo da šutim.

— Efraime, za boga miloga, nemoj se prenagliti. Još si mlad, barem duševno. Život je još pred tobom. Odbaci mračne misli, ne pitaj mnogo zašto, zbog čega, za koga. Život je lijep. Ne propuštaj ništa, Efraime...

Ustao sam i počeo razmišljati da li da se objesim. Umjesto toga odlučio sam otići u kino. Još na vratima činilo mi se da čujem Šlomov glas:

— Efraime! Zašto ne odgovaraš? E-f-r-a-i-m-e! ...

Ovaj smo razgovor vodili prije otprilike tjedan dana. Jučer je zazvonio telefon.

Podigao sam slušalicu i rekao:

— Halo.

— Efraime — reče Šlomo — glas ti nekako čudno zvuči.

— Nije čudo — odgovorio sam. — Izgorjela nam je kuća.

— Što?

— Osim toga u Ulici Dizengoff pregazila me trokolica.

— Stvarno?

— Stvarno. A žena mi je pobjegla s nekim pelivanom iz japanskog cirkusa.

— Ništa zato — reče Šlomo. — Sve će to proći. Hoćeš li večeras skočiti malo do nas? Do viđenja!

2 X 2 = SCHULZE

U svjetskoj politici, što se istančanosti tiče, još uvijek nismo sustigli ostale narode. Zato smo uspjeli sustići čovjeka koji je imao zadatak da uništi naš narod i izveli ga pred sud. Cijeli slučaj doimao se pomalo nadrealistički. U sudskoj dvorani mogli smo gotovo plastično pratiti slijed misli jednog nimalo imaginarnog štakora.

AVANGARDNI FRAGMENT (Prizor se odigrava u nekoj imaginarnoj sudnici)

JAVNI TUŽITELJ: Koliko je, po vašem mišljenju, dva puta dva?

ADOLF: Gospodine javni tužitelju, ja nisam matematičar.

JAVNI TUŽITELJ: Ali ja bih ipak htio znati koliko je po vašem mišljenju dva puta dva.

ADOLF: Nikada se nisam bavio tim stvarima. Kad sam se suočio s takvim problemima, prosljedio sam to dalje nadležnom odjelu. O svim slučajevima odlučivao je Schulze.

JAVNI TUŽITELJ: Vi, dakle, ne znate koliko je dva puta dva?

ADOLF: Ne mogu vam o tome dati podatke, gospodine javni tužitelju.

JAVNI TUŽITELJ: Što ako vam kažem u lice da vi to znate?

ADOLF: Brojke su bile Schulzeova stvar.

JAVNI TUŽITELJ: Zar ste svaki put kad biste htjeli znati koliko je dva puta dva, zvali Schulzea?

ADOLF: Nisam uvijek. Kadikad su se neka pitanja mogla riješiti i putem telefona. Htio bih ovom prilikom primijetiti da je Schulze krajem 1943. god. premješten u Salzkammergut i da sam ga tek tamo sreo zajedno s Lehmannom.

JAVNI TUŽITELJ: Da li je i Lehmann znao koliko je dva puta dva?

ADOLF: To ne znam. Nisam ga nikada pitao. Moj je pretpostavljeni bio, kao što sam već spomenuo, Schulze.

JAVNI TUŽITELJ: Je li Schulze znao točan odgovor na pitanje koliko je dva puta dva?

ADOLF: To ne mogu reći. Nisam bio u mogućnosti da proniknem u njegovu unutaršnjost.

JAVNI TUŽITELJ: Ali vi ste bili uvjereni da on znade odgovor?

ADOLF: Nikada nisam stvarao sud o svojim pretpostavljenima.

JAVNI TUŽITELJ: Kako onda znate da je Schulze bio nadležan za te stvari? Mogao je biti nadležan jedino ako je znao koliko je dva puta dva. Kako znate da on to nije znao? Ili da je znao?

ADOLF: Nisam bio siguran. Ako se dobro sjećam, čak sam i sumnjao u to. Ja nisam matematičar.

JAVNI TUŽITELJ: Tada mi objasnite kako to da se u dokumentu 6013, pisanom vašim rukopisom, nalazi napomena » $2 \times 2 = 4$ « ?

ADOLF: To je nemoguće.

JAVNI TUŽITELJ: Evo (dodaje mu dokument). Jeste li to vi napisali?

ADOLF (nakon što je pomno proučio dokument): Jesam.

JAVNI TUŽITELJ: To je, dakle, vaš rukopis?

ADOLF: Nije.

JAVNI TUŽITELJ: Nije? Kako to?

ADOLF: U vrijeme označeno u dokumentu nisam bio u Berlinu.

JAVNI TUŽITELJ: Dokument je izdan u Münchenu.

ADOLF: Nisam bio ni u Munchenu. Upravo sam tada imao posla u Dachau.

JAVNI TUŽILAC: Što ste radili u Dachau?

ADOLF: Sad sam se sjetio da sam bio u Linzu.

JAVNI TUŽITELJ: Kako je onda vaš rukopis dospio na dokument?

ADOLF: Kasnije. Htio bih ukazati na to da brojke u ovom dokumentu nisu jasne. Naročito je nečitljiva brojka 4 i lako se može zamijeniti brojkom 7.

JAVNI TUŽITELJ: Tada bi, dakle, dva puta dva bilo sedam?

ADOLF: To nisam rekao. Ja nisam matematičar. Moja se primjedba odnosi isključivo na oblik brojke 4 koja me u dokumentu 6013 podsjeća na brojku 7.

JAVNI TUŽITELJ: Hoćete li sada reći gdje ste se u to doba nalazili?

ADOLF: U Dachau.

PREDSJEDNIK SUDA: Optuženi, vi treba da odgovarate na pitanje koliko je dva puta dva.

ADOLF: Nije sedam. Nikada nisam rekao da je sedam. Rekao sam samo da me brojka 4 u nekim dokumentima podsjeća na brojku 7.

JAVNI TUŽITELJ: Sada ne govorimo o »nekim dokumentima«. Govorimo o dokumentu 6013.

ADOLF: Za taj dokument nisam odgovoran, jer sam u doba kad je izdan bio u Linzu.

JAVNI TUŽITELJ: Dakle ipak u Linzu a ne u Dachau.

ADOLF: Koliko me sjećanje služi.

JAVNI TUŽITELJ: Ja ni najmanje ne sumnjam da vi posve točno znate koliko je dva puta dva.

ADOLF: Moram ponoviti da nisam matematičar.

JAVNI TUŽITELJ: Podignite dva prsta desne ruke.

ADOLF (podiže): Prisežem pred Bogom Svemogućim.

JAVNI TUŽITELJ: Nisam tražio da prisegnete već da podignete dva prsta.

ADOLF: Mogu li dati još jedan iskaz s tim u vezi?

JAVNI TUŽITELJ: Možete.

ADOLF: Lehmann je 1943. god. premješten u Češko-Moravski protektorat, pa je nemoguće da ga je Schulze te godine sreo u Salzkammergut.

JAVNI TUŽITELJ: Ne razumijem kakve to veze ima s vama?

ADOLF: Gospodine javni tužitelju, ako prisežem, onda prisežem zato kako bih govorio istinu. Lehmann nije imao nikakve veze s onim što je radio Schulze.

JAVNI TUŽITELJ: Lijepo. On nije imao nikakve veze s vama. Ali nije to posrijedi. Riječ je o tome koliko je Lehmann podigao prstiju.

ADOLF: Koliko se sjećam, Lehmann nije nikada podizao nikakve prste.

JAVNI TUŽITELJ: Nisam ni mislio Lehmann nego vas. Koliko je to prstiju što ste ih sada podigli?

ADOLF: Ja mislim dva. Za svaku sigurnost, htio bih se u svakom slučaju ograditi od toga da me se smatra odgovornim za bilo koju netočnost na tom području. Ja nisam matematičar.

JAVNI TUŽITELJ: Pustimo to. Podignite sada još dva prsta lijeve ruke.

ADOLF (podiže dva prsta lijeve ruke).

JAVNI TUŽITELJ: Koliko prstiju sada vidite?

ADOLF: Deset.

JAVNI TUŽITELJ: Mislim, podignutih prstiju?

ADOLF: Ali ja vidim i ostale.

JAVNI TUŽITELJ: Nas ovdje zanimaju samo podignuti prsti.

ADOLF: Meni pripadaju i prsti koje nisam podigao. Oni predstavljaju 60 posto ukupnog broja prstiju, dakle više od 50 posto u usporedbi s podignutim prstima.

JAVNI TUŽITELJ: Ja od vas ništa drugo ne želim čuti nego ukupan broj prstiju koje ste podignuli dva puta po dva.

ADOLF: Sada?

JAVNI TUŽITELJ: Sada. Brojite.

ADOLF (uzaludno pokušava): Ne mogu.

JAVNI TUŽITELJ: Zašto ne možete?

ADOLF: Navikao sam brojati na taj način da prstom prelazim preko predmeta koje brojim. U ovom slučaju je prst s kojim brojim identičan s jednim prstom koji treba brojati, a to me zbunjuje. Osim toga, to može dovesti do netočnosti, a budući da sam pod prisegom moram paziti da budem vrlo točan. Mogu li dati još jedan iskaz?

JAVNI TUŽITELJ: Možete.

ADOLF: Ne bih htio da se stekne dojam kako ja potpuno odbacujem način računanja po kojemu je pod određenim okolnostima rezultat četiri ili neki sličan rezultat. Bez obzira na to, želim da se konstatira kako se ja nikada nisam bavio poslovima s toga područja, jer bi to značilo prekoračenje nadležnosti što mi je bila povjerena i točno naznačena. Zato predlažem da se presluša svjedok Schulze koji je u to doba bio gaulajter u Wuppertalu.

JAVNI TUŽITELJ: Ako sam vas dobro razumio, vi se de facto slažete sa Schulzeom da je dva puta dva četiri?

ADOLF: Ja sam već ponovljeno rekao kako o toj stvari ne mogu ništa izjaviti dok sam pod prisegom. Ali ja, razumljivo, na sebe preuzimam sve posljedice koje proizlaze iz mog iskaza, kako ne bih ostavio dojam da želim izbjeći odgovornost.

JAVNI TUŽITELJ: Lijepo. Koliko je dva puta dva?

ADOLF: Ako se ne varam, to sam već izjavio.

JAVNI TUŽITELJ: Htio bih još jednom čuti.

ADOLF: To sam već izjavio, ako se ne varam.

JAVNI TUŽITELJ: Ponovite svoju izjavu.

ADOLF: Molim lijepo. Po znanju i savjesti mogu izjaviti samo to kako rezultat matematičkog zadatka što ga se ovdje ponovljeno postavlja, približno odgovara onome što ste vi, gospodine javni tužitelju, iznijeli prije nekoliko trenutaka.

JAVNI TUŽITELJ: Dakle, četiri.

ADOLF: Koliko ja mogu prosuditi.

JAVNI TUŽITELJ: Četiri.

ADOLF: Po općoj ocjeni.

JAVNI TUŽITELJ: Dva puta dva su četiri — da ili ne?

ADOLF: Ono prvo.

JAVNI TUŽITELJ: Hvala. To je sve što sam htio znati.

OMARA

Izrael ima tako sretan zemljopisni položaj da vlaga s mora usko surađuje sa žarkom pustinjskom žegom. Ta dva čimbenika susreću se svakog četvrtka pred autorovom kućom.

— Ženo — rekoh — prije deset minuta ispala mi je kemijska olovka.

Najbolja supruga na svijetu ležala je na kauču i škiljila ispod obrva iznad kojih bijaše naslagano brdo ledenih kocaka.

— Podigni je — promrmljala je. — Tu kemijsku olovku.

— Ne mogu. Pretoplo je.

Ne znam na kojem je stupnju zemljopisne širine naš stan, ali ne može biti daleko od ekvatora. U spavaćoj sobi izmjerili smo 42 stupnja a na sjevernom zidu naše sjenovite kuhinje 48 stupnjeva. U ponoći.

Već od rana jutra ležim potrbuške, raskrečenih udova kao životinja koja skapava. Jedino što životinja koja skapava nema pred sobom papir na kojemu mora nešto napisati i to potpisati svojim imenom. Ja, na žalost, moram. Ali kako? Da podignem kemijsku olovku, trebalo bi da se sagnem pod uglom od 45 stupnjeva, a tada bi mi spala s potiljka vrećica s ledom i to bi bio kraj.

Oprezno sam pomakao lijevu nogu, mlitavo pokušavajući nožnim prstima dohvatiti olovku, ali uzalud.

Sve sam više očajavao. Već je peti dan otkako zurim u bijeli papir pred sobom i do sada sam uspio sročiti čak jednu jedinu rečenicu: »Nebesa, ta omara!«.

Zaista, takve omare još nije bilo. Nikada. Jednoga dana 1936. god. bilo je gotovo isto tako vruće kao i danas, ali nije bilo tako sparno. S druge pak strane, 1947. god, zabilježena je gotovo isto tolika vlaga u zraku, ali je zato bilo znatno manje vruće. Samo je jednom, 1955. god., bilo isto tako vruće i isto tako sparno: u Africi, međutim.

Afrika. Kakva neobična riječ. Pokušao sam je uobličiti jezikom, ali trud je bio uzaludan. Af-ri-ka. Čemu sve to? A-f-r-i-k-a.

— Ženo, što je to Afrika?

— Afrika — prošaputala je. — Arfika...

Da, rekla je »Arfika«, posve razgovijetno. Možda se tako i kaže: Arfika. Zašto da ne? Meni je svejedno. Sve mi je svejedno, već danima. Od samog početka ovoga nezapamćenog vala vrućine sjedim ili ležim, točnije: ostajem sjediti ili ležati tamo gdje spuznem, i nemam nikakve druge želje osim da se ne mičem. Kažem li da sam za sve to vrijeme više od tri puta trepnuo, pretjerat ću. U mojoj se glavi kretalo apsolutno Ništa, pod uvjetom da se apsolutno Ništa uopće može kretati. Što se mene tiče, ja ne mogu. Ali htio sam nešto reći. Točno: ta omara. Nebesa, ta omara ...

Zazvoni telefon. Čisto čudo da ta sprava još uvijek radi. S mukom pružam ruku i hvatam slušalicu.

— Halo — začujem promukli glas koji prepoznajem kao glas našeg susjeda Feliksa Seeliga. — Ja sam u Ulici Dizengoff. Neizdržljivo je. Mogu li govoriti sa svojom ženom?

— Svakako. Međutim, morao bi najprije okrenuti svoj vlastiti broj.

— Nisam uopće mislio na to. Hvala...

Čuo sam još samo tupi pad tijela, zatim je sve utihnulo. Tim bolje. Ovaj dugi razgovor me izmorio.

Pokretom ruke obavijestili ženu da je Feliks Seelig po svoj prilici mrtav.

— Obavijestiti Ernu — jedva je šapnula. Ljeti se više služimo kratkim

rečenicama. Čitamo krimiče. Pri tom se barem povremeno naježimo.

Što smo ono htjeli? Ah, da. Htjeli smo obavijestiti udovu Seelig da joj je muž poginuo braneći Ulicu Dizengoff od omare.

Udova Seelig stanuje dva zida dalje od nas. Kako dospjeti do nje?

Ustanem uz natčovječanski napor i odvučem svoje izmučeno tijelo do vrata stana. Iziđem na njih. Vrata se za mnom zalupe.

Sav iscrpljen naslonim se na ogradu stubišta i isplažena jezika pokušavam uhvatiti malo zraka, ako tako nešto postoji. Ali ne postoji.

Postoji samo omara. I to kakva omara, blagi Bože. Od nje vam se sasuši mozak, ako ga imate. Ali nemate ga. Ne znate čak ni zašto stojite naslonjeni na ogradu stubišta.

Doista: što ja tu tražim? Zašto sam izišao iz stana? Htio bih natrag u svoj stan.

Ne mogu. Vrata su zatvorena. Što sada? Čovjek stoji pred vlastitim stanom u kojemu je njegova vlastita žena i ne može ući. Što da se radi?

Vruće je. Sve je više vruće.

Sići ću niza stube i zamoliti nekoga da obavijesti moju ženu da pričeka pred vratima. Mogao bih joj i brzojaviti. Da, to je rješenje: brzojav.

Ali kako stići do pošte? Naravno, nema nikoga u blizini koga bih mogao zapitati.

Nailazi autobus. Ulazim. Omara za mnom.

— Što? — pita me vozač a oči mu sijevaju kao u vrućici.

U džepu pidžame nalazim jednu funtu i bez riječi mu je utisnem u ruku. Zatim se okrenem suputniku kraj sebe:

— Oprostite, kamo vozi ovaj autobus? Čovjek mi se polako okrene. Nikada neću zaboraviti izraz njegova lica.

— Kamo vozi? Što?

— Autobus.

— Koji autobus?

Suputnik otetura do vrata i iziđe u sjenu. To je bilo vrlo razumno. I ja iziđoh.

— Hej, vi! — začuh iza sebe glas vozača. — Dugujem vam ostatak od vaših deset funti.

Nisam se ni osvrnuo. Odvratna cjepidlaka.

Na uglu ulice obuzela me neodoljiva želja za sladoledom, velikom porcijom miješanog — vanilija, čokolada, jagoda. Cijelu bih tu porciju odjednom istresao za vrat, pod košulju.

Točno. Vrata stana su se zalupila.

Negdje izdaleka sijevnu mi čudovišna pomisao: mogao bih pozvoniti na vrata. Najbolja supruga na svijetu bi možda pomislila da netko želi ući i otvorila. Zašto mi to prije nije palo na pamet?

Zato što sam pošao na poštu, pa da.

— Jeste li, možda, negdje u blizini vidjeli poštu? — pitam policajca koji se bio sakrio pod platnenim krilom ispred trgovine kuhinjskim potrepštinama i pećima za loženje.

Policajac iščeprka iz znojem natopljena džepa na bluzi nekakvu knjižicu, te me nakon dugog prelistavanja uputi:

— Prelaženje preko ulice dopušteno je samo po zebri. Pođite kući.

Zakrvavljene mu oči gore poput uglja što se polagano gasi, a glas mu zvuči nekako čudno prigušeno, kao da grglja. U zadnje doba moram uvijek iznova ustanovljavati kako i ja ponekad ispuštam takve roktaje, osobito kad sam doma, a naročito kad nisam kod kuće. Možda je tome uzrok omara?

Ništa ne znači što sada moram kući. Zapovijed policajca. Ne smijemo se opirati državnom organu. Pogotovo ne po toj omari. A ona je sve jača. Brzo kući.

Gdje ono stanujem? Gdje? To je sada glavno pitanje koje treba riješiti.

Riješit ćemo mi to već. Samo bez uzrujavanja. Nikako ne smijem postati nervozan. Mirno. Počinje djelovati misaoni proces i odjednom je sve čudesno jasno.

Stanujem u trokatnici a prozori se otvaraju prema van. Vjerojatno je negdje u blizini. One kuće što su sve nalik jedna drugoj. Ulaz, stubište, televizijska antena na krovu. Posebni znaci: posjednik ove putnice je prigodom zadnjeg vala vrućine zadobio opekline trećeg stupnja po drugom katu. Gdje stanujem? Gdje?

Valja mirno promisliti. Samo mir može pomoći. Ona od sunca zažarena telefonska govornica na uglu. Posve jednostavno. Dovoljno je da se samo malo saberem. Pogledati u telefonsku knjigu. Nadajmo se da onu stranicu na kojoj je moje ime sunce još nije spalilo.

Koje ime? Kako se zovem? Prije nekoliko trenutaka još sam znao. Na jeziku mi je, ali sam zaboravio. Znam samo da počinje sa slovom S. S kao sunce.

Sve je toplije. I sve mi je teže držati svoje tijelo uspravno, u okomici što je propisana čovjeku. Prvi put u životu vidim plastično pred sobom šarav, naš domaći neprispodobivi proizvod omare: grimiznu tvorevinu sačinjenu od malih i velikih krugova što se okreću u istom i suprotnom smjeru, kadikad između toga u dijagonali, cik-cak crti, i jedan dvostruki viski s ledom. Iz smjera Ulice Dizengoff približava se neka spodoba u kojoj s teškom mukom prepoznajem ljudsko biće, a još teže Feliksa Seeliga. On, dakle, još živi, jada živina. Približava mi se puzeći na sve četiri, a za sobom kao trag ostavlja potočić znoja. Evo ga, prilazi. Zuri u mene izbuljenih očiju, iskeženih zubi. Reži.

- Grrr ...

— Grrr ... — zarežim zauzvrat i već sam uz njega na sve četiri. Treba samo da se kratko očešemo

jedan o drugog, kako bismo sklopili sporazum da ćemo od sada zajedno dalje kročiti rokcúći prema močvarama.

— Nosorog! Rhinocerus! — odjekuje za nama kroz zatvorene prozorske kapke. Pa što onda? Svatko je svoj vlastiti Ionesco. Tko te pita ... Krrr ... Krrr... Grrr ... Vruće je ... Sve je više vruće ... Još nikad nije bilo tako vruće ...

KAKO STEĆI PRIJATELJE

Tehnički napredak, a pogotovu sve veće mogućnosti komuniciranja premostili su i u Izraelu ograde među ljudima — osobito navečer dok zastori još nisu spušteni.

Jedne večeri zazvonilo je na našim vratima. Najbolja supruga na svijetu skoči i požuri preko cijele sobe prema meni, pa reče:

— Hajde, otvori.

Pred vratima su stajali Grossmannovi. Dov i Lucy Grossmann, prijazan bračni par u srednjim godinama i papučama. Kako se do tog vremena nismo još nikada izravno sreli, predstaviše se i ispričaše što smetaju u ovo kasno doba.

— Ta, susjedi smo — rekoše. — Možemo li na trenutak ući?

— Samo izvolite.

Grossmannovi se sa zapanjujućom sigurnošću usmjериše ravno u salon,

zaobidoše glasovir i zastadoše pred kolicima za služenje čaja.

— Vidiš? — Lucy će slavodobitno mužu. — Nije to nikakav šivaći stroj.

— Dobro, u redu! — Dov se ljutito zarumenje. — Pobijedila si. Ali prekjučer sam ja imao pravo. Oni nemaju Encyclopaediju Britannicu.

— O Britannici uopće nije bilo govora — ispravi ga Lucy. — Ja sam samo kazala da oni u kući imaju enciklopediju i da su uopće podosta snobovi.

— Šteta što nismo tvoje cijenjene izjave snimili na vrpce.

— Da, stvarno je šteta.

Opazio sam kako malo treba da se taj razgovor pretvori u čarku. Zato sam predložio da svi lijepo sjednemo i razgovaramo kao odrasli ljudi.

Grossmannovi klimnuše — svako za sebe — potvrdno glavom, Dov odloži kišni kaput i oboje sjedoše. Pidžama što ju je Dov imao na sebi, bila je plavo i sivo prugasta.

— Stanujemo u kući preko puta — započe Dov i pokaza prema kući. — Na petom katu. Prošle godine bili smo u Hongkongu i ondje kupili izvrstan dalekozor.

Složio sam se da su japanski proizvodi zaista vrijedni.

— Povećanje je maksimalno, jedan prema dvadeset — pohvali se Lucy čupkajući po uvijačima za kosu. — S tim dalekozorom možemo vidjeti svaku

sitnicu u vašoj kući. A Dobby, koji je kadikad tvrdoglav kao magarac, jučer je upravo tvrdio da je tamni predmet iza vašega glasovira šivaći stroj. I niste ga mogli razuvjeriti, premda se jasno vidjelo da na njemu stoji vaza. Ta odakle, molim vas, vaza na šivaćem stroju? Upravo tako. Ali Dobby to nikako nije htio priznati. I danas smo se cijeloga dana svađali oko toga. Naposljetku rekoh Dobbyju: Znaš li što? Otići ćemo prijeko do njih i provjeriti tko ima pravo. I tako, evo nas ovdje.

— Dobro ste učinili — pohvalio sam ih. — Inače svađi ne bi bilo kraja. Postoji li još nešto sporno?

— Pa, eto, zastori — uzdahnu Dov.

— Što nije u redu sa zastorima i zašto uzdišete? — zapitao sam.

— Kad u spavaćoj sobi navučete zastore, ne vidimo ništa drugo osim nogu.

— To stvarno nije u redu.

— Ne bih htio da pomislite kako se ja tužim — ubaci Dov. — Uopće se ne obazirite na nas. Vi ste u svojoj kući.

Atmosfera je očigledno postajala srdačnijom. Moja je žena iznijela čaj i slano pecivo.

Dov prijeđe prstima po donjoj strani naslona za ruke.

— Silno me zanima ...

— Da? A što to?

— Da li je tu još uvijek zalijepljena ona guma za žvakanje. Bila je crvena, ako se ne varam.

— Glupost — ispravi ga Lucy. — Bila je žuta.

— Nije nego crvena.

Neprijateljstvo je iznova usplamtjelo. Zar dvoje civiliziranih ljudi ne mogu ni pišivih pet minuta međusobno razgovarati a da se ne svade? Kao da su te sitnice važne! Slučajno je guma za žvakanju zelena, znam to posve dobro.

— Ovdje ju je zaljepio gost koji je prošlog tjedna bio u vas na večeri — objasni Dov. — Neki visoki, dobro odjeveni muškarac. Dok je vaša supruga bila u kuhinji, izvadio je gumu iz usta, osvrnuo se oko sebe da ga tko ne vidi i zatim ... kao što već rekoh ...

— Pa to je prekrasno — kikotala je moja žena.

— Što vi sve ne vidite!

— Kako nemamo televizor, moramo se zabaviti na neki drugi način. Nadamo se da nemate ništa protiv.

— Ni govora.

— Ali morali biste bolje pripaziti na onog čistača prozora što vam dolazi svake sedmice. Na onog u sivoj radnoj kuti. On uvijek poslije ode u kupaonicu i

upotrebljava vaš deodorans.

— Ma nemojte? Vi možete gledati čak i u našu kupaonicu?

— Ne osobito. Vidimo u najboljem slučaju tko je pod tušem.

Slijedeće upozorenje odnosilo se na djevojku koja čuva našeg sina.

— Netom vaš mali zaspe — objašnjavala je Lucy — ona se zavuče u vašu spavaću sobu. Sa svojim ljubavnikom, dakako. Studentom. Nosi naočale bez okvira.

— A kako vidite spavaću sobu?

— Nije loše. Samo, rekla sam vam već, smetaju zastori. Osim toga, ne sviđa mi se onaj cvjetni uzorak.

— Odgovara li vam barem osvjetljenje?

— Da kažem istinu: ne odgovara. Kadikad se samo naziru sjene. Tako nešto ne možete fotografirati.

— Rasvjeta u našoj spavaćoj sobi — ispričavao sam se — podešena je uglavnom za čitanje. Moja žena i ja vrlo mnogo čitamo u krevetu.

— Znam, znam. Ali ponekad to čovjeka, vjerujte mi, može naljutiti.

— Dov! — dobaci mu Lucy prijekorno. — Ti ljude moraš odmah napadati!

Kao za utjehu objavi nam što ona najradije gleda: kad moja žena prije spavanja pođe u dječju sobu i poljubi našega najmlađeg u riticu.

— To je tako lijep i veseo prizor! — Glas joj je bio pun oduševljenja. — Prošle nedjelje posjetio nas bračni par iz Kanade, oboje arhitekti za unutrašnje uređenje. Oboje su, neovisno jedno o drugom izjavili kako još nikada nisu vidjeli nešto tako dirljivo. Obećali su da će nam poslati pravi teleskop, jedan prema četrdeset, najnoviji model. Uostalom, Dov se već bavio mišlju da montira u vašu spavaću sobu jedan od onih japanskih mikrofona što navodno imaju domet i do dva kilometra. Ja bih radije pričekala dok ne budemo mogli sebi priuštiti nešto zaista prvorazredno, američko.

— Imate pravo. Kod tih stvari ne treba štedjeti. Dobby ustade i strese s pidžame mrvice sendviča kojima ih je moja žena u međuvremenu bila poslužila.

— Zaista nas veseli što smo se naposljetku ovako licem u lice upoznali — reče srdačno, pa me, kao u šali, udari pod rebra i prašpnu mi: — Pazite na težinu, momče! Vaš trbuh se vidi čak u susjedstvu.

— Hvala vam na upozorenju — rekoh pomalo postideno.

— Nema na čemu. Ako možemo pomoći susjedu, onda to treba da učinimo, zar nije tako?

— Naravno!

— A zar ne mislite da je onaj cvjetni uzorak na vašim zastorima ...

— Posve ste u pravu.

Pozvali smo Grossmannove da nam što prije opet dođu. Malo zatim ugledali smo kako se u petom katu susjedne kuće upalilo svjetlo. Na prozoru se ocrtavala Dobbvjeva vitka prilika. Kad je uzeo dalekozor iz Hongkonga, mahnuli smo mu. On nam uzvрати.

Bez sumnje: stekli smo nove prijatelje.

ČUDO OD DJETETA

Židovski su roditelji spremni žrtvovati sve kako bi njihove djeca bolje živjela nego oni. Prosječno židovsko dijete mora u svemu nadmašiti svoje roditelje, htjelo to ono ili ne. Ono im je izručeno na milost i nemilost. Jedini mu je izlaz: što prije odrasti.

Volim sjediti na klupi u parku, ali samo zimi. Kako za hladnih zimskih mjeseci samo luđaci sjede vani, mogu tada na miru rješavati križaljke i rebuse a da me nitko ne smeta, i možda za nagradu dobiti neku vrijednu knjigu. Tako sam i jučer sjedio na svojoj klupi koju je obasjavalo prosinačko sunce, i sa zadovoljstvom ustanovio da mi ne prijete nikakav razgovor.

Upravo kad sam htio upisati 7 okomito, približila mi se s desna vodoravno neka bijedna bezbojna prilika muškog spola, zastala i upitala me:

— Je li slobodno?

Moje »da« bilo je kratko i sve prije nego gostoljubivo, ali to uljeza nije

spriječilo da sjedne na drugi kraj klupe. Ja sam se demonstrativno zadubio u svoje okomite i vodoravne probleme i, nabirući obrve, pokušavao nagovijesiti kako ne želim da me itko ometa u mom odgovornom poslu, da me pita da li često dolazim u ovaj park, da li sam oženjen, koliko mjesečno zarađujem i što mislim o sadašnjoj vladi.

Čini se da je čovjek kraj mene naslutio moje izolacionističke tendencije. Preskočio je sve uvodne fraze i odmah prešao na stvar. Očigledno rutiniranim pokretom ruke gurnuo mi je pod nos pola tuceta fotografija veličine razglednice, s likom nekog dječaka.

— Eytan će prekosutra navršiti šest godina — glasio je popratni tekst.

S dužnom pozornošću preletio sam tih šest slika, blago se nasmiješio nad onom na kojoj je Eytan isplazio jezik i vlasniku vratio pokretnu izložbu. Potom sam se opet zadubio u križaljku. Ali osjećao sam svim svojim ćutilima da ne mogu izbjeći sudbinu. Tako je i bilo:

— Ne dajte se smetati — reče čovjek i savivši šaku u lijevak zovnu dječaka koji je nedaleko trčkarao.

— Eytane, dođi brzo ovamo. Gospodin te nešto treba.

Eytan se preko volje dovukao i mrzovoljno zastao pred klupom, držeći ruke u džepovima hlača. Otac ga pogleda s blagim prijekorom.

— Dakle? Što valja reći kad se upoznaješ s nepoznatim gospodinom?

Eytan odgovori ne udostojivši me ni pogleda:

— Gladan sam.

— Mali ne laže — objasni mi otac. — Kad Eytan kaže da je gladan, onda on to zaista jest. Možete za tu stvar staviti ruku u vatru.

Odlučno sam odbio prijedlog i zapitao ponosnog roditelja zašto mi je pokazivao fotografije, kad je prisutan original od krvi i mesa.

— Na fotografijama je sličniji sebi — glasio je očinski odgovor. — Eytan je u zadnje doba nešto oslabio.

Progundao sam nešto nerazumljivo i spremao se napustiti klupu, za svaku sigurnost i park. Moj je susjed ugušio tu namjeru u začetku:

— Mali ima fantastičan dar za matematiku — prišapnuo mi je kutom ustiju koja je prekrio dlanom kako ga dijete ne bi čulo i umislilo se. — Tek nekoliko mjeseci ide u školu, a učitelj ga već sada drži za čudo od djeteta ... Eytane, reci gospodinu jedan broj.

— Tisuću trideset i dva — reče Eytan.

— Neki drugi broj. Veći.

— Šest tisuća pet stotina dvadeset sedam.

— Vidite, molim vas! Jeste li već doživjeli tako nešto? Za tren oka! A pri tom mu je tek sedam godina! Nevjerojatno odakle samo smaže te velike brojeve. Ali to još nije ništa. Eytane, reci gospodinu neka zamisli neki broj.

— Neću — reče Eytan.

— Eytaneeee! Smjesta zamoli gospodina da zamisli neki broj.

— Zamislite neki broj — progunda Eytan s mukom.

Tada moj susjed i opet prošapta kutom ustiju i ispod dlana.

— Tri! Molim vas, zamislite tri!

Zatim podigne kažiprst i okrenu se svom mezimcu:

— A sada ćemo zamoliti gospodina da broj koji je zamislio pomnoži s deset, je li tako, Eytane?

— Tiče me se!

— Što to znači »tiče me se«! Govori pristojno i u cijelim rečenicama.

— Pomnožite broj koji ste zamislili s deset — odvergla Eytan naučeni tekst.

— Dalje! — opomenu ga otac.

— Onda novi broj podijelite s pet, a broj koji dobijete podijelite s dva i dobit ćete broj koji ste na početku zamislili.

— Je li točno? — zapita moj susjed sav dršćući od uzbuđenja. Kad sam mu potvrdno klimnuo glavom, njegovu veselju nije bilo kraja. — Ali mi još nismo

gotovi! Eytane, kaži sada gospodinu koji je broj zamislio.

— Ne znam.

— Eytane!

— Je li sedam? — upita čudo od djeteta.

— Nije.

— Jedan.

— Nije ni taj! — urlao je razočarani tata. — Saberi se.

— Pa sabran sam. — Mali se rasplače. — Odakle da znam koji je broj zamislio nepoznati čovjek?

Očevu samosavladavanju bio je kraj.

— Tri! — vikao je napuklim glasom. — Tri, tri, tri. Koliko ti još puta moram govoriti da ljudi uvijek zamisle tri?

— Pa što onda — kriještalo je izmučeno dijete. Što me se tiču brojevi? Uvijek brojevi i samo brojevi! Kome to još treba?

Otac ga je već bio dohvatio za ovratnik i drmusao u plemenitu očinskom gnjevu.

— Što kažete na to? — reče daščući, zaboravivši pri tom na kut usana i dlan pred njima. — Jeste li ikada vidjeli osmogodišnje dijete koje ne može zapamtiti

jedan jedini broj? Bog me teško kaznio ...

Zatim se udaljio vukući za sobom zaplakanog Eytana. Gledao sam za njim sve dok se njegova tužna, pognuta prilika nije izgubila u prosinačkom podnevnom suncu.

Kakvo prokletstvo za oca kad spozna da mu vlastiti sin nije ama baš ništa naslijedio od njegove genijalnosti.

KONTAKT S LEĆAMA

Osim na bio-placenta kremi, ljepota izraelske žene počiva i na jednom drugom velikom otkriću našeg stoljeća: na kontaktnim lećama. One u tren oka pretvaraju domaćicu s očalama u lijepu seks-bombu.

— Efraime — reče mi žena, najbolja supruga na svijetu. — Efraime ... jesam li ja lijepa?

— Jesi — rekoh. — Zašto pitaš?

Pokazalo se da se najbolja supruga na svijetu već dugo vremena bavi tim pitanjem. Ona, dakako, zna i priznaje da na njoj ne postoji ništa osobito. Pa ipak, uprkos tome: nečega bi, misli ona, nečega bi ipak moglo biti. Da, bilo bi kad ne bi morala nositi očale.

— Žena je s očalama — kaže — kao cvijet iz spomenara.

Ovu pjesničku usporedbu nije isisala iz malog prsta. Vjerojatno je tu besmisao negdje pročitala. Po svoj prilici u nekom novinskom oglasu koji hvali najepohalniji izum od vremena otkako je izumljen kotač: kontaktne leće. Cijeli civilizirani svijet ih je pun. Dvije majušne staklene leće promjera jedva pet milimetara koje se jednostavno stave na očnu jabučicu — i već je sve u najboljem redu. Okolina ništa ne opaža, društvo ništa ne zamjećuje, samo tvoje izoštreno oko vidi sve. To je čudo i spas za kratkovidne glumice, košarkaše i stare djevice.

I u našoj maloj zemlji proširilo se to veliko čudo.

»Jedna manekenka iz Haife«, pisalo je na najnovijem reklamnom plakatu, »počela je nositi kontaktne leće i već za manje od tri mjeseca uspjela postati rastavljenom suprugom zgodnoga južnoameričkog milijunaša.«

Senzacionalno otkriće. Živjele kontaktne leće! Dolje sa staromodnim, neudobnim očalama, krutim staklenim zidom koji nas dijeli od ljepote ženskih očiju.

— Imam adresu izvrsnog specijalista — obavijesti me supruga. — Hoćeš li poći sa mnom?

— Ja?

— Pa ti, svakako! Za tebe i želim biti lijepa.

U čekaonici izvrsnog specijalista bilo je oko tisuću pacijenata. Mnogi su već imali iskustva s kontaktnim lećama. Neki su se tako na njih privikli da više ni

sami nisu znali nose li ih ili ne. To je vjerojatno razlog što su došli izvrsnom specijalistu.

Neki čovjek srednjih godina upravo je demonstrirao s kojom se lakoćom stavlja leća. Položio ju je na vrh kažiprsta i onda, molim, pripazite, gledajte pažljivo, podigao prst ravno nad zjenicu — i ne trepnuvši... stoj — gdje je leća?

Leća je ispala na pod. Pozor! Oprez! Molim mir! Molim vas, ne mičite se.

Izrabili smo metež i ušuljali se u ordinaciju specijalista. Zgodan mladi čovjek obavljao je svoje zvanje sa zanosnim uvjerenjem.

— To je posve jednostavno — objavio nam je. — Oko se s vremenom privikne na strano tijelo i u nevjerojatno kratkom roku ...

— Oprostite — prekinuo sam ga. — U kako nevjerojatno kratkom roku?

— To ovisi...

— O čemu ovisi?

— O raznim okolnostima.

Stručnjački je izveo niz stručnih testova i izjavio kako je vrlo zadovoljan s rezultatom. Okularna klima moje žene, objasnio je, vrlo je povoljna za kontaktne leće. Zatim je demonstrirao kako se leća jednostavno polaže na zjenicu i kako se jednostavno poslije šest sati može ukloniti.

Dovoljan je potez prstom.

Najbolja supruga na svijetu spremno je izjavila da će se upustiti u taj smjeli pothvat.

Nakon sedmice dana poslali su joj u kartonskoj kutiji savršeno izbrušene leće, zašto sam ukusno morao isplatiti ček na tri stotine funti.

Još iste večeri počela je u malom obiteljskom krugu s privikavanjem, strogo po propisima kojih se i ubuduće namjeravala strogo pridržavati: prvi dan petnaest minuta, drugi dan dvadeset minuta, treći dan ...

Treći dan? Ta kakav treći dan, pitam ja vas? Bolje rečeno: kakav drugi dan? I još točnije: kakav prvi dan? Ukratko: nakon što je te dvije mikroskopski sitne i neznatno zaobljene stvarčice očistila točno po propisu, stavila je jednu leću na vrh prsta koji je počela polako približavati zjenici. Prst se približavao, sve bliže — sve je veći, još veći — zastao je — poprimio je strahovite razmjere...

— Efraime, strah me je! — povikala je sva blijeda od užasa.

— Samo hrabro, samo hrabro — umirivao sam je i bodrio istodobno. — Ne smiješ popustiti. Na kraju krajeva, platio sam za to tristo funti. Pokušaj još jednom.

Pokušala je još jednom. Dršćući, stisnutih zubiju pružala je prst na kojemu bijaše leća prema oku — bliže nego prvi put — već je bio posve blizu cilju — već je nanišanio cilj — i cap! — spustio se na bjeloočnicu.

Prošlo je otprilike pola sata dok je leća točno sjela na zjenicu. Zatim je sve bilo prekrasno! Više nije bilo očala — oko je iznova imalo svoju prirodnu ljepotu —

sjajilo se — blještalo — prava raskoš. Bilo je, naravno, još nekih usputnih posljedica i smetnji. Tako su joj npr. mišići na zatiljku bili neko vrijeme umrtvljeni, a izraz lica, koje je stalno držala okrenuto gore, pomalo ukočen. Ali drukčije ovo jadno malo stvorenje uopće ne bi ništa vidjelo — moralo bi još i treptati poluzatvorenim kapcima. A s treptanjem nije baš išlo kako treba. Boljelo je. Boljelo je Boljelo je strašno kad bi samo i pokušala. Zato više nije ni pokušavala treptati. Sjedila je poput duboko smrznute skuše, s glavom nepomično položenom na naslon stolca, a iz očiju što su ukočeno gledale u strop, lile su se suze. Punih petnaest minuta. Onda više nije izdržala i skinula je leće.

Da, bila bi ih skinula da su se one dale skinuti. Ali nisu se dale, već su prkosile njenim sve zdvojnijim pokušajima da ih skine. Ni da se pomaknu!

— Što tu stojiš tako glupo! — cviljela je najbolja supruga na svijetu. — Učini nešto! Pokreni se!

Potpuno sam shvatio prijekor u njenu glasu. Na kraju krajeva, ona je na sve te muke i nevolje pristala samo radi mene. Potražio sam među alatom ne bih li pronašao kakav podesan predmet s pomoću kojeg bih uklonio ta podmukla stakalca, istresao sam cijeli sanduk na pod i našao samo zarđala kliješta. U međuvremenu sam neprestano morao slušati jauke moje sirote žene. Na kraju sam nazvao hitnu pomoć.

— U pomoć! — zavikao sam u telefon. — Hitan slučaj! Mojoj su ženi upale u oči dvije kontaktne leće. Hitno je!

— Tikvane! — odvrati mi hitna pomoć. — Pođite optičaru!

Učinio sam kao što su mi rekli. Jadnicu što je neprekidno jaukala podigao sam sa stolice, uprtio je na ramena, odnio je do auta, odjurio našem specijalistu i spustio je pred njega.

On je u tren oka, jedva primjetnim pokretom prstiju skinuo obadvije leće.

— Koliko su dugo bile na očima? — zapitao je.

— Četvrt sata dobrovoljno, i još četvrt sata prisilno.

— Za početak nije loše — reče specijalist. Na rastanku nam je darovao malu gumenu sisaljku, sličnu onima kojima se otčepljuju kuhinjski slivnici, samo što je bila puno manja. Ovu minijaturnu sisaljku treba, kako je naglasio, staviti izravno na minijaturnu leću, i to tako da nastane mali vakuum, uslijed čega će leća sama od sebe otpasti. Vrlo jednostavno.

Nevjerojatno je što sve ljudsko oko može podnijeti, samo ako hoće. Svakog bi jutro točno u devet i trideset, svladavši panični strah, najbolja supruga na svijetu utisnula u oči obje one staklene krhotine. Zatim bi se sitnim nesigurnim koracima uputila k meni u sobu, tapkala s ispruženim rukama po mom pisaćem stolu i govorila:

— Pogodi, imam li sada leće ili nemam?

To je bilo u skladu s reklamnim tekstom, prema kojem je nemoguće prostim okom razaznati jesu li leće na očima ili nisu. Otuda i popularnost tog optičkog čuda.

Sve ostalo vrijeme dnevne vježbe moja bi žena tiho ali ustrajno jecala. Pokatkad

bi nesigurno teturala po stanu, a preko isušenih usana neprestano bi naviralo:

— Neću izdržati... ne mogu izdržati... Patila je, mora se priznati. Patila je i vanjštinom.

Oružnjela je, da se približno izrazim. Već ionako upaljene oči stalno su joj oticale, a neprestano plakanje ostavilo je traga i na njenom licu. K tome je cijela ta patnja iz dana u dan trajala sve duže. Povrh toga, svakodnevna hitna vožnja optičaru da skine leće. Jer, mala je gumena sisaljka zakazala već pri prvom pokušaju. Vakuum što bi, kako bijaše predviđeno, nastao, gotovo bi joj isisao cijelo oko.

Nikada neću zaboraviti dan kad je jadnica dršćući stala pred mene i zdvojno zajecaia:

— Lijeva mi je leća skliznula nekamo u kut oka. Tko zna gdje je sada?

Počeo sam najozbiljnije razmišljati o tome da uzmemo bolničarku specijaliziranu za skidanje kontaktnih leća, ali takve nije bilo. Ni naše rasprave da emigriramo ili se rastanemo nisu dovele ni do čega.

I kad sam već, doslovce u posljednjem trenutku, napustio svaku nadu, dogodio se obrat nabolje: leće su nestale. Još ni danas ne znamo gdje i kako.

Ta lećice su tako male, tako majušne, da za tren oka zauvijek mogu nestati u prometnom velegradu, ako ih netko slučajno ispusti kroz prozor...

— Što sada? — jadiovala je najbolja supruga na svijetu. — Upravo sada kad sam se privikla na njih, nestale su. Što da radim?

— Zar zaista hoćeš da ti kažem? — zapitao sam je.

Klimnula je glavom sva oblivena suzama i klimnula još jednom kad sam joj rekao:

— Počni opet nositi očale.

To ide posve lako. Prvi dan petnaest minuta, drugi dan dvadeset i za sedmicu dana naviknete se na očale. Ali s vremena na vrijeme možete ipak otići nekamo u društvo bez očala i hvaliti se pred cijelim svijetom kako su izvanredne te nove kontaktne leće. Uopće se ne vide. Ako nemate baš tu nesreću da prevrnete postavljeni stol, svatko će vam vjerovati i svi će vam zavidjeti.

KLJUČNI PROBLEM

U idućoj priči radi se o malom zlatnom dječaku, koji je više učinio za izraelski bravarski ceh nego svi provalnici skupa.

Poslijepodne došli su Lustigovi, što smo ih bili pozvali, i doveli svoga šestogodišnjeg sina Šragelea, kojega nismo pozvali. Da kažem otvoreno: nismo baš oduševljeni kad se roditelji svugdje i na svakom mjestu pojavljuju sa svojim ne baš svugdje i na svakom mjestu dobrodošlim potomstvom. Pokazalo se, međutim, da je Šragele pristojan, dobro odgojen dječak, premda nam je pomalo išlo na živce to što se neprestance motao po svim prostorijama našeg stana.

Sjedili smo s njegovim roditeljima i uz čaj razgovarali o svemu i svačemu, počevši od američkih letova na Mjesec do krize izraelskog kazališta. Nisu to baš neke originalne teme, i konverzacija je tekla ponešto s mukom.

Odjednom začusmo — htio bih se jasno izraziti a da pri tom ne povrijedim etiketu — začusmo, dakle, kako je Šragele, pa, eto, kako je povukao vodu u našem zahodu.

To samo po sebi ne bi bilo ništa neobično. Zašto jedno zdravo dijete ne bi tijekom poslijepodneva osjetilo potrebu da ... shvaćate što mislim ... i zašto ne bi, nakon što je obavilo nuždu, povuklo vodu ... Kao što rekoh: ništa neobično.

Neobično je bilo tek držanje njegovih roditelja. Zanimili su usred riječi, zajapurili se, skočili kao gromom ošinuti, a kad se Šragele pojavio na vratima, oboje su istodobno zaurlali:

— Šragele! Što je to bilo?

— Ključ od strikinog ormara — odgovori dječak mirno.

Gospođa Lustig ga ščepa za ruku i uz žestoke grdnje odvuče u najudaljeniji kut sobe. Tamo ga ostavi da stoji licem okrenut prema zidu.

— Ne volimo govoriti o tome. — Gospodin Lustig ipak nije mogao a da prigušenim glasom ne olakša svoju zabrinutu očinsku dušu: — Šragele je inače posve normalno dijete, osim što ima tu čudnu naviku. Kad vidi neki ključ, spopadne ga nezadrživi poriv da ga ... znate već ... baci u zahod i povuče vodu. Samo ključeve, ništa drugo. Uvijek samo ključeve. Svi naši pokušaji da ga od toga odviknemo, ostali su bez uspjeha. Ne znamo više što da radimo. Prijatelji

su nam savjetovali da ništa ne poduzimamo i da ga jednostavno ne zapažamo, pa će tako sam od sebe prestati s tim. Poslušali smo njihov savjet... a rezultat je bio, da nakon nekog vremena u kući više nismo imali ni jednog ključa ...

— Dođi ovamo, Šragele! — pozvao sam malog nevaljalca. — Reci mi: zašto bacaš ključeve u zahod?

— Ne znam — odgovori Šragele i slegnu ramenima. — Veseli me.

Sada progovori gospođa Lustig:

— Čak smo jednom pošli psihijatru. Ispitivao je Šragelea puna dva sata i ništa iz njega nije izvukao. Onda nas je pitao da li ga možda nismo, dok je još bio posve mali, tukli nekim ključem. Naravno da je to glupost, već stoga jer je ključ za takvo što premalen. To smo mu i rekli. On se usprotivio i razvila se dosta živa rasprava. Usred diskusije najednom smo začuli vodu u zahodu... Dakle, što da vam dalje pričam . . . Šragele nas je zaključao, i tek nakon što smo ga satima nazivali telefonom, došao je bravar i mogli smo izići. Psihijatar je doživio živčani slom i morao je psihijatru.

U tom trenutku začu se i opet kobni šum: is-traživajući, ustanovili smo da nedostaje ključ od ulaznih vrata.

— Koliko je visoko prozor u vrtu? — raspitali su se Lustigovi.

— Najviše metar i pol — odgovorih. Lustigovi su se oprostili, izišli kroz prozor i obećali da će poslati bravara.

Pošao sam zamišljen u svoju sobu. Nakon stanovita vremena naglo sam ustao,

zaključao vrata izvana, izvadio ključ, bacio ga u zahodsku školjku i povukao vodu.

Ima nešto u tome. Veseli me.

GDJE SE PSIĆU HOĆE

Cvinjija, to kopile iz mongolske stepe, otkrio sam jednog studenog jutra u mom tada još vrlo njegovanom vrtu. Moglo je biti oko pet sati, doba kada većina ljudi još spava — s iznimkom političara, koji moraju vrlo rano ustajati jer bi inače stao kotač povijesti. U taj tmurni jutarnji sat, dakle, začuo sam izvana ispred prozora tihi, očajnički cvilež. Razgrnuo sam zastore i pospano proškiljio kroz prozor. Nasred mog, ponavljam: tada još vrlo njegovanog vrta ugledao sam posve malo psetance kako malim šapicama ruje po vrtu i s velikim tekom proždire travu. Psetance bijaše ne samo vrlo maleno i vrlo bijelo, nego i vrlo neodređene pasmine i potpuno nesposobno da uskladi svoje četiri noge.

Upravo sam htio ponovno navući zastore i vratiti se u topli krevetac, kadli se najbolja supruga na svijetu probudila i zapita:

— Što je to?

— Štene — odgovorih neraspoloženo.

— Je li živo?

— Jest.

— Pusti ga onda unutra.

Otvorio sam vrtna vrata. Vrlo mlado psetance doklatilo se u spavaću sobu i pomokrilo se na crveni sag.

Htio bih ovdje primijetiti da mi nije osobito drago kad netko mokri po mojim sagovima. Zato sam dograbio to malo bijelo klupko i iznio ga opet u vrt. Potajno sam se nadao da će se Svevišnji, koji bdije nad pticama u šumama, pobrinuti i za psetance u vrtu.

Nije se pobrinuo. Psetance je, dapače, počelo tako prodorno zavijati i cviliti da je iz susjedne kuće dojurila gospođa Kaminski, još u kućnom ogrtaču. A gospođa Kaminski u kućnom ogrtaču nije osobito lijepa slika i prilika, pa ni ono što nam je izgovorila nije bilo osobito lijepo. Nešto se izmijenila pošto je ugledala uzrok te jutarnje vike. Održala nam je predavanje kako bi nas uvjerila da bezuvjetno moramo posvojiti to siročće. Nije propustila spomenuti ni onu malo poznatu činjenicu da je pas vjerna životinja, i ne samo vjerna nego također i pametna i čista životinja. Moglo bi se mirne duše reći, kao što je mirne duše rekla i gospođa Kaminski: pas je, osim možda vlasti, najbolji čovjekov prijatelj.

— Ako je to sve tako kako vi kažete, gospođo Kaminski — usudio sam se dobaciti — zašto onda sami ne posvojite psetance?

— Pa nisam valjda mešuge?⁵ — kratko odgovori ljubiteljica pasa. — Kao da i bez toga nemani dosta briga?

⁵ Šašav.

I tako se, eto, dogodilo da smo doista posvojili to vrlo mlado psetance. Obiteljski savjet, što smo ga odmah zatim sazvali, zaključio je nakon žive rasprave koja se vodila između moje žene i mene, da se vrlo mladom, vrlo malenom psetancu nadjene ime Cvinji, zbog pjegavih ušiju, možda zato što to ime odzvanja nekako poput mongolske stepe ili iz nekog drugog razloga, ne sjećam se više.

Uskoro se Cvinji u nas osjećao kao kod kuće i ugnijezdio u našim srcima. Nije ga bilo teško hraniti jer je proždirao sve čega bi se dočepao: dugmad, konopce, ručne satove, sve moguće. Volio je također prenositi crkotine manjih životinja iz susjedova vrta u naš. Bio nam je dirljivo privržen i vjeran, i svaki put bi, kad bismo ga pozvali, od silne radosti mahnuo kratkim repićem, pogotovu kad bi nam u ruci ugledao mađarsku salamu. Za vrlo kratko vrijeme naučio sam ga slušati moje zapovijedi. Evo nekoliko primjera:

— Sjedi! (Cvinji načuli uši i lizne me po licu.)

— Skoči! (Cvinji se češe po trbuhu.)

— Daj šapu! (Cvinji se ne miče.)

Mogao bih navesti i cijeli niz primjera, ali se i iz ovih nekoliko može zaključiti kako Cvinji nije bio nikakav tupavo kroćeni, ponizni pas koji sluša mehanički, već nezavisno biće koje misli svojom glavom.

Šteta samo što je stalno mokrio po sagu.

Piškio je stalno, i to uvijek samo po sagu.

Zašto? Ne znam.

Sudeći prema novoj dubokoj psihologiji, uzrok toj nesretnoj navici mogao bi se naći u nekom traumatskom doživljaju u djetinjstvu ili u nečemu još ranijem. Možda je Cvinji došao na svijet u nekom polju makova, pa zbog toga mora piškiti netom ugleda crveni sag, za koji sam dao cijelo bogatstvo. Uostalom, uzroci su sporedni a mrlje ostaju mrlje.

Nisam se htio pomiriti sa Cvinjijevim čudnim navikama pa ga započeh vrlo smišljeno odgajati.

— Zabranjeno je mokriti na sag — rekoh mu polako i razgovijetno, mašući pri tom poučno prstom. — Zabranjeno, čuješ li? Zabranjeno! Fuj!

Svaki put kad bi prekršio zabranu, progovorio bih mu nešto strožim glasom i prst podigao još više. S druge pak strane obasipao bih ga pohvalama, poslasticama i gladio ga kad bi zabunom taj posao obavio u vrtu, koji se u to doba doimao još donekle uredno, a tek će postupno ogoljeti pod djelovanjem Cvinjijevih zubi što sve više rastu i jačaju.

Vjerojatno je Cvinji na temelju moga vrlo promjenljiva ponašanja zaključio kako su ta dvonožna, tren bijesna, tren nježna stvorenja s kojima ima posla, vjerojatno vrlo ćudljiva ...

Tko bi shvatio ljude ...

Kako Cvinji nikako nije mogao shvatiti ni slijediti ni najosnovnije higijenske zakone, morao sam svaki put iznova izmišljati sve složenije odgojne mjere. Planirao sam neku vrstu eskalacije. Najprije ću ga naviknuti da ne mokri po

crvenim sagovima već po nekima druge boje, a onda ću ga izmamiti iz kuće kako bi obavio nuždu vani, ponajbolje u susjedovu vrtu.

Slijedeći taj cilj, pokrio sam naš crveni sag sivim, te mu za svako mokrenje u sivom dao za nagradu kobasicu.

Kad su prošla oko dva tjedna a Cvinji se za to vrijeme već navikao na sivi sag, ponovno sam otkrio crveni sag. Cvinji, koji tog trenutka bijaše u vrtu, smjesta dojuri veselo lajući i popiški se na crveni sag. Psi su, zna se, vjerni.

Time, naravno, moja pedagoška zaliha ni izdaleka još nije bila iscrpljena. Odlučio sam u Cvinjiju probuditi ljubav prema prirodi. Kupio sam mu dugačku zelenu uzicu i svake noći s njim šetao. Krasna šetnja po krasnoj okolici, još k tome po mjesecini. Cvinji je, začudo, cijelim putem bio vrlo suzdržan. Tek pred kućom postajao bi nemiran, i kad bih otvorio vrata, u skoku bi se našao na sagu i dao se na posao.

S vremenom sam se počeo pitati čemu sve to, zašto ja sve to zapravo podnosim.

Govorio sam o tom problemu i sa svojom ženom. Ona me prijekorno podsjetila na francuskog filozofa Rousseaua koji je, kao što je poznato, postavio tezu da je sve što je prirodno ujedno i lijepo. Drugim riječima: prirodno je da Cvinji isključivo mokri po sagu.

I što je učinila priroda u svojoj bezgraničnoj mudrosti?

Jednog jutra kad je gospođa Kaminski i opet jednom donijela kosti za psa, ispričao sam joj sve o Cvinjijevim higijenskim poteškoćama, nakon čega mi je ona rekla slijedeće:

— To je zato što ste ga krivo odgojili. Stoga što ne znate postupati sa psima. Krivo se ophodite s njim. Svaki put kad se pomokri na crveni sag, morate mu porinuti njušku u lokvu, zatim ga morate pljusnuti i izbaciti kroz prozor. Tako se to radi.

Premda nisam prijatelj tjelesnog kažnjavanja, učinio sam i to. Cvinji je došao, vidio i popiškio se — gurnuo sam mu njušku u lokvu, pljusnuo ga i izbacio kroz prozor. Ova se procedura ponavljala nekoliko puta dnevno, ali ja nisam popuštao. Životni cilj postao mi je da odlučim Cvinjija njegovih loših navika.

Polako, vrlo polako počeli su se ukazivati plodovi moje strpljivosti. Cvinji je ipak nešto zapamtio i nečega se odučio. To nije ipak bila kakva-takva zadovoljština.

On, naravno, još uvijek mokri po crvenom sagu, ali odmah zatim posve sam, bez moje pomoći, skače kroz prozor i čeka da ga pohvalim i da mu dadem slatkiš.

Ipak nekakav uspjeh.

KLEPTOFILATELIJA

Postupno rušenje društvenih ograda dalo je i u Izraelu ohrabrujuće rezultate. Nakon što su ljudi u kamenom dobu međusobno dijelili lovinu i žene a ljudi u kibucima svoj proizvodni rad i zaradu, razvio se u Tel Avivu najradikalniji oblik razdiobe. Dostava pošte.

Prije otprilike tjedan dana opazio sam da više ne primam pisma. Pomislio sam isprva kako neki poštar novajlija dostavlja pisma po nekom novom, tajnovitom ključu. Jučer sam pukim slučajem otkrio pravi razlog. Izišavši iz kuće u doba koje za mene nije uobičajeno, ugledao sam malodobnog pe-cača, sina susjeda Zieglera kako zavlači dva nježna prstića u otvor mog poštanskog sandučića i jednim potezom izvlači tri ili četiri pisma. Kad me ugledao, dao se u bijeg.

Ja sam se istog trenutka, sav kipteći od bijesa, uputio ravno gospodinu Ziegleru, koji je već stajao na pragu svoje kuće.

— Što je? — upita me.

— Gospodine! — dobacih mu. — Vaš sin krade moja pisma!

— On ne krade pisma. On skuplja poštanske marke.

— Kako, molim?

— Slušajte! — povisi glas gospodin Ziegler. — Ja, s božjom pomoći, već trideset i tri godine živim u ovoj zemlji i dosta sam toga pridonio, o čemu tek malo ljudi zna, među kojima su dvojica-trojica ministara. Govorim vam iz iskustva. I kažem vam: danas se više ne isplati primati pisma.

— Što ako se ponekad nađe kakvo važno pismo?

— Važno? A što je još uopće važno? Zar je važan razrez poreza? Zar je važan sudski poziv? Zar je važno to što vam pišu rođaci iz Amerike? Vjerujte mi:

nema važnih pisama ...

— Oprostite, ali...

— Moj brat je bio trener karatea u vojsci i iznenada dobio pismo da mora za ambasadora u Zanzibar. Potrošio je cijelo bogatstvo na garderobu i pročitao mnoštvo knjiga kako bi se upoznao s novim djelokrugom rada. Nakon tjedan dana ispostavilo se da je bila zabuna, i sada radi kao izbacivač gostiju iz »Zanzibara«. Eto, toliko da samo znate što vam vrijedi važno pismo, moj gospodine.

— Bila važna ili ne, ipak bih volio pročitati pisma što su mi upućena. O. K.?

— O. K. Pokušat ću nagovoriti sina da zadržava samo marke a da vam važna pisma vraća.

— Duboko sam vam zahvalan. Smijem li vašem gospodinu sinu predati ključ moga poštanskog sandučića?

— Čemu to? Neka dječak samo lijepo nauči kako se skupljaju marke.

Time je službeno bio otvoren privatni filatelistički promet između mene i Zieglera mladeg.

Ovim putem molim sve one s kojima se dopisujem, ponajviše one iz inozemstva, da na pisma stavljaju što ljepše marke; tako, naime, postoji veća mogućnost da ta pisma i primim.

TOČNOST PRIJE SVEGA

Putnik koji u Milanu uđe u vlak što vozi prema sjeveru, zapazit će nakon nekoliko sati vožnje čudnovatu promjenu: vagoni odjedanput više ne tandrču, putnici grozničavo dotjeruju svoju vanjštinu, pobiru sve papiriće s poda, štropot kotača odzvanja jasnim ritmom, pa čak i prozori kao nekim čudom postaju prozirni.

I onda vlak prolazi jednim od onih neminovnih, beskrajno dugih tunela; nakon što iziđe iz njega, eto nas u Švicarskoj.

I putnici se sad drugačije ponašaju. Reklo bi se da svi pripadaju gornjim deset tisuća. Toliko je ta Švicarska iznad ostalih. Majka je bila barunica, otac veliki francuski tvorničar, svi su rođaci milijunaši osim jedne crne ovce u obitelji, strica u Italiji, koga se u razgovoru otmjeno prešućuje.

Švicarska je san malograđana. I velegrađana. I socijalista. I revolucionara i konzervativaca i nihilista. Švicarska je, ukratko, pojam svih ljudskih čežnji. »Švicarska« znači isto što i »mir«. Kamo god pogledaš, svugdje vladaju mir, red, disciplina, higijena, radinost i moral.

Nije li to strašno?

I u hotelima je visok standard. Nema pogađanja, nema neugodnih iznenađenja, nema nesporazuma oko napojnice. U svakom je hotelu na vidnom mjestu obješena ploča s kućnim redom i cijenama, te se ni od jednog niti drugog nimalo ne odstupa. U našem hotelu u Zurichu naišli smo, primjerice, na ovakvu tarifnu osobitost — klimatizacija u sobi: 10% dnevne cijene.

I s pravom. Klima-uređaji su vrhunac komfora. S pomoću malog aparata koji je postavljen tako visoko da ga ne možeš doseći, pušta se u udobno namještenu sobu pažljivo zagrijani i filtrirani švicarski ozonski zrak. Pri svakom udisaju gost se bolje osjeća. Koliko god bi vam vani toplo jugo zagorčavalo život — u sobi je uvijek svježije. Na žalost, može se kadikad dogoditi da nema juga i da je, naprotiv, vani svježije. Onda se, razumljivo, udobno namještena soba pretvara u ledaru.

Upravo u povodu toga otišao sam direktoru hotela i ovako mu rekao:

— Ekscelencijo! U našoj je sobi hladno. Za krepati! Molim vas, isključite uređaj za klimatizaciju!

Ekscelencija su, pozivajući se na kućna pravila, prijazno odgovorili:

— Dragi gospodine, vi ste uzeli sobu sa klima uređajem.

— Svakako. Ali sada je vani hladno i ja bih htio da isključite tu prokletu stvar.

— To, na žalost, ne ide. Naši su klima uređaji na centralni pogon.

— Navući ću prehladu.

— Onda se morate toplije obući — reče direktor, očito ljut što ga želim navesti da prekrši pravila.

Pokušah još jednom.

— Isključite uređaj, a ja ću vam unatoč tome platiti onih deset posto nadoplate.
U redu?

Sad je došao kraj direktorovu strpljenju. Za takve levantinske običaje nije imao smisla. Zajapurio se.

— Gospodine — reče ledenim glasom — usluge koje ne pružamo našim gostima, ne možemo ni naplatiti. Kad za nešto plaćate, onda to i dobivate. I gotovo.

I otjera me neumitnim pokretom ruke.

Vratih se u našu hladnjaču i počeh vijećati sa ženom kako da ipak izbjegnemo ledenu smrt. Na kraju smo se, čvrsto pripijeno jedno uz drugo, šćućurili iza neke izbočine na zidu koja nas je bar donekle štitila od hladnoće što je neprekidno strujala u sobu.

Poslije nekoliko trenutaka netko tiho pokuca na vrata. Švicarci su ipak ljudi. Sobarica nam je unijela električnu grijalicu i dvije deke.

Malo-pomalo moji su odnosi s direktorom postali ljubazniji. Otkrio sam da je — kao i svi Švicarci kada ih bolje upoznate — vrlo zgodan momak, samo što, kad se radi o kućnom redu i redu uopće, ne zna za šalu. A, kao što se pokazalo, nije to bila jedina vrsta šale za koju nije imao razumijevanja.

Jedne smo večeri tako čavrljali o svemu i svačemu i ja pomislih da je već vrijeme/da mu ispričam jedan židovski vic.

— Znete li ovaj? — otpočeh. — Dva Židova voze se u vlaku ...

— Oprostite — prekine me direktor i poravna očale. — Koji Židovi? Hoću reći: odakle su ta gospoda?

— Svejedno odakle.

— Iz Palestine?

— Nije važno. Dobro, iz Palestine. Ili, recimo, iz Izraela.

— Razumijem. Hoćete reći da se to događa nakon što je stvorena država Izrael.

— Točno. Ali to zapravo nema nikakve veze s pričom. Dva Židova voze se u vlaku...

— Kamo?

— Svejedno kamo. U Haifu. To je zaista posve svejedno. Vlak iznenada uđe u jedan dugačak tunel i onda...

— Samo trenutak. Zar na putu za Haifu ima tunela?

— E, pa onda putuju za Jeruzalem. U redu? Dakle, vlak ...

— Oprostite, gospodine, ali bojim se da ni na putu za Jeruzalem nema tunela. Moj je brat bio s jednom misijom Crvenog križa u Palestini dok je ona još bila pod britanskom upravom, i nikad mi nije pričao o bilo kakvim tunelima.

— Pa to uopće nije bitno, rekao sam vam već. U mojoj je priči posve svejedno

gdje se njih dvojica voze u vlaku. Uzmimo da se voze u nekom vlaku u Švicarskoj. I ...

— A, u Švicarskoj! A smijem li pitati, o kojem se tunelu radi? O Simplonu? O St. Gotthardu? Ili možda ...

Sad je na meni bilo da ga prekinem.

— Uopće nije važno koji je to tunel! — povi-kah. — Što se mene tiče, može to biti i Schlesingerov tunel!

— Schlesingerov tunel? — Direktor prasne u grohotan smijeh. — Izvrsno! Izvrstan vic! Oprostite, moram to odmah ispričati našem glavnom portiru. Schlesingerov tunel! Ha-ha-ha ...

Uskoro se cijeli hotel tresao od smijeha. Ja sam se, trudeći se da me nitko ne zapazi, uvukao u zahod i tu se posve tiho objesio o jednu zajamčeno nepoderivu švicarsku kravatu.

PRIBJEŽIŠTE ČISTOĆE

Prvi susret s nevjerojatnom švicarskom čistoćom doživjeli smo u svjetski poznatoj ciriškoj Bahnhofstrasse. Prolazili smo kroz jednu od obližnjih robnih kuća, dospjeli pomičnim stubama — koje su radile besprijekorno — u četvrti kat i tu kupili dva besprijekorno u celofan umotana čokoladna kolača s tanjurićima od kartona i isto takvim žličicanja. Na putu prema hotelu nismo se mogli suzdržati; otvorili smo ih i slasno pojeli. Bili su izvrsni. Još nikad u životu nismo

jeli tako dobar čokoladni kolač, osim, možda, dva dana prije toga u Italiji.

Tek što smo progutali posljednji zalogaj, kadli nam za leđima odjeknuše uzbuđeni povici. Netko nas sustigne.

— Oprostite — dahtao je neki naizgled imućni gospodin. — Izgubili ste tanjuriće!

Pred nosom nam je držao oba ona čokoladom zaprljana kartona koje smo na vrhuncu naše gozbe nemarno odbacili.

— Oprostite — rekoh i ja. — Mi to nismo »izgubili«, oprostite.

— Nego što?

— Kako to mislite? Kako, nego što?

— A kako bih onda ja to našao na pločniku?

U tom trenutku najbolja supruga na svijetu istrže poštenom nalazniku iz ruku taj ljepljivi otpadak, uz jedno kratko »hvala lijepo«, i odvuče me dalje.

— Jesi li poludio? — siktala je. — Zar si zaboravio?

Probljedio sam. Da, zaboravio sam da smo u čistunskoj Švicarskoj, u prečistoj ulici njihova najčistijeg grada. Nigdje se nije mogao vidjeti ni najmanji odbačeni papirić. Tek ovdje-ondje pokoja izbljedjela mrlja na pločniku, koju poljevači nisu uspjeli isprati. U daljini je jedan dobro odjeveni pometač antiseptičkom metlom uništavao mrvice kruha. Inače ničega osim čistoće, čistoće i opet

čistoće. I ja sam se ovu nepomućenu panoramu usudio oskvrnuti time što sam bezbožnički bacio dva zamrljana kartona.

Razapet između srama i grižnje savjesti, pažljivo sam slijepio oba ostatka.

— Za sada je u redu — rekoh ženi koja je zadovoljno klimala glavom. — Ali što sada? Ne mogu to cijelo vrijeme vući sa sobom. Napokon, još smo dva tjedna u Švicarskoj ...

— Ne brini, već ćemo naći neko mjesto gdje ćemo se toga riješiti na propisan način. Neko javno smetlište ili slično.

Rekla je to u jedanaest prije podne. U dva po-podno još uvijek sam držao ona dva kartona, u rukama zamrljanim od znoja i čokolade. Kad bismo barem našli kakav papir da to zamotamo! Uzalud smo čeznutljivim pogledima tražili nešto slično.

Popeli smo se u prikolicu već poslovično čistoga ciriškog tramvaja i sjeli uz otvoren prozor. Tu smo u živom razgovoru mahali rukama čekajući da naiđe pogodna okuka. Na jednom sam takvom mjestu brzim pokretom bacio onu kašu od kartona kroz prozor.

Zaškripaše kočnice. Nakon nekoliko metara tramvaj se zaustavi. Poslušno sam sišao kako bih pokupio vrijedan predmet što mi je ispao i zahvalio vozaču:

— Vrlo ste ljubazni. Srećom, ništa se nije dogodilo. Puno vam hvala.

Sad nas je već pomalo bila zahvatila panika. U nastupu očajničke hrabrosti obratio sam se nekom starijem gospodinu što je sjedio u blizini i upitao ga što bi

on učinio kad bi se htio riješiti zamazana komada papira. Stariji gospodin se zamislio i izrazio mišljenje kako je slučaj što sam ga spomenuo toliko nevjerojatan, da on sebi nešto takvo jedva može predstaviti, ali govoreći posve teoretski, on bi taj komad papira ponio kući i u nedjelju ga zapalio. Otkrio sam mu svoju tajnu i dodao da papirnati predmet o kojemu je riječ, spada u kategoriju »otpad«. On mi dade svoju adresu i pozove nas da dođemo do njega sutradan poslije podne. Mogli bismo kod njega ostati nekoliko mjeseci kao gosti; njegovoj bi ženi bilo vrlo drago.

Bio sam više nego spreman prihvatiti poziv, ali se pravodobno prisjetih da uopće ne namjeravamo toliko dugo ostati u Švicarskoj. Zahvalih mu jednako srdačno i obavijestih ga da ću prihvatiti njegov poziv samo ako se nađem u nepredviđeno teškoj prilici; u međuvremenu mi je, naime, palo na pamet jedno drugo, bliže rješenje: poslat ću tu stvar poštom u Izrael kao »uzorak bez vrijednosti«.

— Ali što ćete s tim u Izraelu? — zabrinuto je zapitao moj teoretski domaćin.

— Bacit ću to u Jordan.

To ga je smirilo i mi smo se rastali sa suzama u očima.

Iskricali smo se u nekom drvoredu u predjelu vila. Pokazalo se, na žalost, da nije moguće izvesti moj plan, naime sačekati mrak i zakopati papirnati srnotuljak pod drvetom, jer su sva stabla bila okružena rešetkama od kovana željeza.

Pognute glave koračali smo natrag prema gradu.

Odjednom tu, u središtu grada ugledah kako na jednoj uličnoj svjetiljci visi sanduk za otpatke, pravi, stvarni, čarobno žuto obojeni sanduk s natpisom:

»Održavajte Zürich čistim! Otpaci — ovdje!«

Doteturah i uhvatih se za sanduk, kao bjegunac za tračak spasa, ubacih karton i jecajući zagrlili ženu čije je lice zračilo nadzemaljskim smiješkom potpune sreće. Uhvativši se za ruke krenusmo put našeg hotela.

— Oprostite — reče policajac koji nas je zaustavio nakon nekoliko koraka. — Morat ćete izvaditi svoj paketić. To je posve novi sandučić za otpatke. Htjeli bismo da ostane čist.

— Da ... ali... — promucah i malaksalom kretnjom pokazah natpis. — Tu izričito piše: Otpaci — ovdje.

— To vrijedi samo za pometenu prašinu, ali ne i za otpatke ili bilo kakve čvrste predmete. Održavajte Zürich čistim!

Spustio sam ruku duboko u sanduk i izvukao kartone. Osjećao sam se kao ranjena srna. Glasom, koji se i meni samome učinio tuđim, progovorih najboljoj supruzi na svijetu:

— Ne preostaje ništa drugo. Moram to pojesti.

— Za boga miloga! Da se nisi usudio staviti tu prljavu stvar u usta.

— Dobro — prošaptah. — Onda ću je skuhati. S tim riječima utrčah u gostionicu kraj koje smo upravo prolazili. Šef sale mi je prišao.

— Papirnati otpadak? — zapita profesionalno. — Želite li ga pirjanog ili pečenog?

— Pečenog, molim. Napola, engleski.

— Kao obično — potvrdi konobar, stavi papir na srebrni tanjur i odnese ga u kuhinju.

Za deset minuta donese ga natrag, vrućeg i garniranog s povrćem. Uzeh prvi zalogaj i ispljunuh ga.

— To je zagorjelo — povikah. — Uopće se ne može jesti.

Skočismo na noge i požurismo napolje.

U duhu nam se prikaza dobri, stari Bulevar Rotschild u Tel Avivu, sa stotinama malih kupova smeća koji veselo blistaju u sjaju sredozemnog sunca.

TOUR D'OBELISQUE

U Pariz smo stigli rano prijepodne. Sve je išlo po planu, vrijeme je bilo lijepo, put ugodan, a u hotelu »St. Paul«, 15 rue St. Honore, čekala nas je soba. Usto smo još u vlaku susreli starog prijatelja koji privremeno živi u Parizu, i on nas je opskrbio s nekoliko dobrih savjeta:

— Svakako unajmite neki mali taksi — savjetovao nam je. — Kad sjednete, taksistu recite naziv i adresu vašeg hotela, i sve dok ne izađete iz auta nemojte više progovoriti ni riječi. Pariski taksisti nanjuše stranca na sto metara, i to uz vjetar. A vi znate kakve to posljedice može imati po vašu novčarku.

— Rekao nam je to i Sova Lipschitz — potvrdismo i odmah počesmo s nekoliko kratkih jezičnih vježbi.

Najbolja supruga na svijetu dobila je zadatak da kaže adresu, jer kao čistokrvna Sabra¹ perfektno izgovara guturalno »r«. Ona je marljivo uvježbavala odlučujuću rečenicu:

1 Sabra je Židov rođen u Izraelu.

— Quinze rue St. Honore, hotel »St. Paul« ... Quinze rue St. Honore ...

Prijatelj nam je dalje savjetovao da prilikom izgovaranja adrese, kao i pri ostalim raznim pregovorima, valja u ustima opušteno držati cigaretu, što ne samo da se doima tipično francuski već se time prikriva nesavršen izgovor. Kad je vlak već ulazio na kolodvor, on zaključi:

— Vaš je hotel blizu Place de la Concorde, samo nekoliko minuta od kolodvora. Vožnja ne bi smjela biti skuplja od tri nova franka.

Uskoro našosmo jedan mali taksi. Dok smo mi pod budnim šoferovim okom trpali kolere u prtljažnik, naš se prijatelj upustio u brzopoteznu francusku konverzaciju, koju bismo mi sami povremeno prekidali djelićem našeg bogatog rječnika, kao npr. jednim »oui« ili »non«, ili pak nijemim slijeganjem ramena.

Zatim je počelo. Nakon što smo još jednom mahnuli našem prijatelju, moja žena je zatakla cigaretu u kut usana, uključila na maksimum svoj urođeni guturalni »r« i rekla:

— Quinze rue St. Honore, hotel »St. Paul«. Priznajem, bili smo izvanredno uzbuđeni. Vozač nije ništa opazio. Poslovno ravnodušno je zapalio i krenuo. Sve je bilo u najboljem redu. Zavalili smo se u sjedištima, tijesno pripili jedno uz drugo kao ljubavni par, kako vozaču naša šutnja ne bi bila napadna. Nakon nekoliko minuta prošli smo kraj Obeliska na Place de la Concorde. Moja žena dohvati francuske novine, koje sam ja napadno držao u ruci, i načrčka olovkom za obrve na rubu:

— Uskoro ćemo biti u hotelu. Ovaj glupan od šofera drži nas za Francuze.

Ipak, nepoznati su putovi Božji, zaista nepoznati. — Nekoliko trenutaka zatim moja žena otvori torbicu, uplašeno pogleda u njenu unutrašnjost i probljedi:

— Oj! — poviče glasnim, čistim hebrejskim. — Zaboga, gdje su naši pasoši?

Brzo joj začepih usta (pasoši su, kao i uvijek, bili u mojem desnom džepu), i pokušah u retrovizoru uvrebatu vozačevo lice. Uzalud. Međutim, barem se nije okrenuo. Učinilo mi se da je samo nekoliko puta trznuo ušima. Inače se ništa nije dogodilo. Jedino je naglo okrenuo volan i dao gas.

Obuzeo nas je nemir. Sad je bilo jasno: prestrašeni uzvik moje supruge otkrio je da smo stranci.

Trebalo je sada progovoriti, inače smo izgubljeni. U napetoj tišini ubacih svoj najbolji francuski, tako da je i vozač mogao čuti:

— Comment allez vous? La plume de ma tante est la plus belle que le jardin de mon oncle. Garçon, je voudrais manger. L'addition, s'il vous plaît.⁶

⁶ Kako ste? Pero moje tetke ljepše je od vrta mog strica. Konobaru, želio bih jesti. Račun,

Još dok sam to izgovarao, ugledao sam u retrovizoru kako me vozač promatra. Ravno u mene gledalo je jedno veliko sivo, čelično, nemilosrdno oko. Počeo sam drhtati i osjetio kako me oblijeva znoj. U tom trenutku najbolja supruga na svijetu baci se nagonski na mene i poče me ljubiti à la Parisienne, onako kako to samo Francuskinje čine u javnosti.. .

Na kraju poljupca taksimetar je pokazivao 5,60 franaka. Vozač nas je, dakle, prozreo. Zna da nismo Francuzi. On, Jean-Pierre to zna. Dokaz tome je i način kako sada vozi. Uvijek novi zavoji ulijevo neprekidno nas iznova bacaju u desni ugao sjedišta. Tek što prijedosmo Senu, kadli opet jedan oštar zaokret ulijevo, pa opet preko Sene.

Prešli smo je nekoliko puta. Zatim smo prošli nekim dugim tunelom, pa onda pokraj nekog drugog obeliska. Nisam se mogao suzdržati a da zlobno ne primijetim:

— Ti Francuzi vječno s tim svojim stupovima — prišapnuo sam ženi.

— To je onaj Obelisk otprije — muklo odvrati ona.

Taksimetar je pokazivao 9 franaka, točno tri puta više od svote koju je bio predvidio naš prijatelj.

Čitatelja možda zanima zašto nismo ništa poduzeli da zaustavimo kola koja su jurila uokolo kao neki pomahnitali satelit u svemiru? Za to postoji više objašnjenja. Prvo, oboje smo po prirodi pomalo plašljivi. Drugo, oboje

molim!

govorimo vrlo loše francuski. I treće: što smo trebali poduzeti? Uzeti drugi taksi?

Na kraju krajeva, Jean-Pierre nas je do sada provozao već dobrim dijelom Francuske, poznavali smo njegov način vožnje, njegove osobine i slabosti — zašto da se upuštamo u eksperimente s novim šoferom? Ipak, nismo još posve digli ruke. Moja je žena nanovo pokušala akciju à la Parisienne, ali ja nikako nisam bio u stanju odigrati pravog partnera. Morali smo štedjeti snage i boriti se dalje uz što manje gubitaka. Jean-Pierre, u to više nije bilo sumnje, vozio nas je u krugu. U pravilnim razmacima od po šest minuta prošli bismo kraj Obeliska, dakle točno 10 puta na sat. Čak ako pretpostavimo manju kvotu zbog zastoja u »špici«, preostaje još uvijek 240 kruženja dnevno oko Obeliska, što iznosi 1680 tjedno.

Kad je taksimetar dospio do 17 franaka, vozač je otvorio pretinac i izvukao prvi obrok, koji se sastojao od sendviča, malih kiselih krastavaca i voća. U kratkoj raspravi na hebrejskom o našoj situaciji, ustanovili smo da su naše zalihe hrane svedene na dvije jabuke, naranču, suhu zemlju i nešto gume za žvakanje. Budemo li vrlo ekonomični, mogli bi smo možda izdržati do sutra navečer. Duže nikako!

Najednom se ojađeno lice moje žene ozari:

— Benzin! — kliknu ona. — On će trebati benzina! Jednom ga mora uzeti, i mi ćemo biti spašeni!

Nagnuo sam se naprijed kako bih pogledao kontrolnu ploču. Tank se još nije ni do pola ispraznio. A taksimetar je pokazivao 20, 50.

Odlučili smo da za svaki slučaj, nakon što padne mrak, spavamo naizmjenice svako po jedan sat, kako Jean-Pierre ne bi možda potajno uzeo benzina.

Pet-šest puta pokušali smo ga udobrovoljiti time što bismo ugledavši Obelisk, izustili oduševljeno »oh«. Jean-Pierre nije reagirao. Široka, snažna leđa bijahu mu nepomična čak i kad bi najoštrije skretao ulijevo.

Taksimetar je pokazivao 30 franaka. Uzeh rašpicu i urezah u plastičnu oblogu auta slijedeće:

»U ovom su taksiju umrli od gladi kolovoza 1963. god. Efraim Kishon i žena mu.«

I tada, kad smo već bili izgubili svaku nadu, kola se zaustaviše, ne znam ni kako ni zašto. Možda se Jean-Pierre već izmorio, možda su se u njemu pobudila neka ljudska čuvstva, možda je pomislio na ženu i dijete — u svakom slučaju, odjednom, nakon što smo prošli Obelisk na Place de la Concorde, nije više zaokrenuo ulijevo, već je nastavio ravno još nekih stotinjak metara i zaustavio se pred hotelom »St. Paul«.

— Quarantquatre — reče.

Mislio je franke, 44 franaka, s napojnicom 48. Još uvijek manje od 50.

ČIŠĆENJE OČALA

Povezao sam se autobusom na Montmartre, iskrcao se i blaženo prepustio

šarolikoj struji umjetničkog svijeta. Drugim riječima, sjeo sam u kavanu, naručio vermut i promatrao opći metež oko sebe. I to kakav metež! Za pokrajnjim stolom upravo je neka mala blajhana plavuša jecala na ramenu nekog bradatog cvikeraša, nešto podalje seks-bomba u poodmakloj dobi pričala je zainteresiranom slušateljstvu o svojoj propaloj mladosti. Pokraj njih držao je neki neobrijanko u dolčevitki prazni tranzistor na uhu i divlje gledao oko sebe. Ovdje su šestorica dugokosih mladića raspravljala o nekoj vlastitoj zamisli križanca između neodadaizma i Kafke, ondje se dvije nepomične, nalarfane ženske spodobе u nijemom zagrljaju pripremale na iduće udarce sudbine. Neka polugola, prekrasna prodavačica sjela je pokraj afričkog mornara, izvukla knjigu i počela čitati. U jednom je uglu sjetni student pokušavao gutanjem žlice počinuti samoubojstvo, ali je na vrijeme naletio konobar, odgovoran za brojno stanje posuđa. Dvije glumice nisu više mogle izdržati vrućinu i počele se svlačiti, pa je konobar odmah pozvao policajca kako bi i ovaj mogao uživati u prizoru. Neki je kipar, zacijelo pati od elefantijaze, uspio s pomoću minijaturne flaute proizvesti zvuk elektronske glazbe, jedna poznata pjesnikinja vodila je ženku buldoga od stola do stola i skupljala milodare za navodni jučerašnji kujin okot, sjedokosi harmonikaš sentimentalnim je melodijama pratio zagrljaje ljubavnog para, cigarete i šibice letjele su zrakom, žamor i smijeh probijali se kroz slojeve dima i alkohola. I usred te orgije uzajamne pripadnosti i životne radosti, samo je jedan jedini čovjek usamljen sjedio za stolom, a to sam bio ja.

Još se nikada u životu nisam osjećao tako usamljenim, tako zaboravljenim, napuštenim i izgubljenim. Da po vrućini (kakva je toga dana vladala) nisam običavao nositi sportsku košulju preko hlača — nikada ne bih uspostavio dodir sa svojom okolinom.

Nije to bio, da odmah primijetim, nimalo zabavan susret.

Odjednom sam, naime, jasno osjetio kako se lijevi donji kraj moje košulje — koja je, kako rekoh, visila preko hlača — odmiče od mene. Oprezno se okrenuh i — stvarno: moj susjed s drugog stola slijeva dočepao se moje košulje i njome brisao očale, velika debela stakla u crnom rožnatom okviru. Nisam tog gospodina nikada u životu sreo. I sada tu sjedi i mojom košuljom čisti očale!

Jednu minutu otprilike vladao je muk isprekidan samo šumom trljanja u ritmu. Tada sam skočio.

— Gospodine! — rekoh. — Što vam pada na pamet?

— Pa zar ne vidite? — glasno je odgovorio. — I što buljite tako blesavo?

— Možda biste svoje očale mogli brisati i vlastitom košuljom?

— Moja vlastita košulja je u mojim vlastitim hlačama. To vidite i sami...

On podiže očale prema svjetlu kako bi ustanovio jesu li već dovoljno očišćene. Očigledno nisu bile. Kad sam opazio da namjerava nastaviti sa čišćenjem, htio sam mu uskratiti svoju košulju, ali lijepo sam se proveo.

— Što je? — povikao je. — Izvolite mi dopustiti da očistim očale!

— Ali ne s mojom košuljom!

— Zašto da ne?

— Primjerice zato što vas ne poznajem.

— Bosco. — Susjed lagano klimnu glavom i predstavi se.

Sad, kad smo se osobno upoznali, bilo je već puno teže uskratiti mu košulju.

— Da, ali... — promucao sam — to je posve nova, čista košulja ...

Moram priznati da nisam upotrijebio bogzna kako čvrst dokaz, ali mi ništa bolje nije palo na pamet. To što su s pokrajnjih stolova bili u mene uprti neprijateljski pogledi, nije mi nimalo olakšavalo položaj. Bosco, koji je odmah spoznao da je taktički u prednosti, rukom je držao rub moje košulje, spreman na akciju.

— Da košulja nije čista, ne bih ni brisao njome naočale. To su vrlo skupa i vrlo osjetljiva stakla. Da znate!

— Onda je barem nemojte vući — opomenuh ga slabašnim glasom dok je on već nastavljao čistiti.

— Tko vuče? — zapita Bosco ljutito i izvadi iz džepa svoje košulje druge naočale, s tamnozelenim staklima.

— Ne! — rekoh odlučno. — Ni slučajno sunčane naočale.

— Dosadujete mi — odvrati Bosco. — Smirite se napokon.

Sad mi je cijela stvar ipak već postala preglupom. Na kraju krajeva, ja sam turist, stranac, podižem im turistički promet, zapravo sam čak gost u njihovoj zemlji. Bosca jedva da poznajem, a svakako ga ne poznajem dovoljno kako bih mu mogao dopustiti da o moju košulju očisti cijelu svoju zalihu naočala. Ali javno mnjenje je, naravno, na njegovoj strani, i to nedvojbeno pokazuju lica

onih što sjede naokolo.

»Ti bijedni autsajderu«, govore njihovi pogledi, »ti uljezu! Ti egoisto! Ti nadmeni, nesocijalni uobraženko. Misliš li da je tvoja košulja nešto najvrednije na svijetu? Budi sretan što je jedanput poslužila nečemu korisnome. Uopće nemaš osjećaja zajedničke pripadnosti, nikakva osjećaja za kolektivnu odgovornost, za solidarnost. Ne zaslužuješ da tu sjediš, ti dolutala dronjava ništarijo!«

Kad mi je prevršilo, skupio sam svu snagu i izustio:

— Dosta! Ne dam više!

— A zašto?

— Na to vam nisam dužan odgovoriti. Ili bih možda trebao svima dopustiti da brišu naočale o moju košulju?

— Svima? Zašto svima? — dobacivali su mi sa svih strana gnjevne povike. — Tko je osim Bosca čistio očale? Kome drugome treba vaša glupa košulja? Zašto govorite o »svima« kad je samo Bosco ...

Ostalo više nisam čuo. Bio sam već na vratima. Tu sam zastao, okrenuo se i izazovno polako ugurao košulju u hlače.

VIVE L'EMPEREUR!

Jednom me Francuz pozvao kući, privatno. Mene. Francuz. Privatno. U svoj stan. U svoj dom. Stranci koji već više od dvadeset godina žive u Francuskoj, uvjeravali su me da u slavnoj povijesti te zemlje nema presedana za ovakav poziv. Još nikad stranac nije prešao praga Francuzova stana, osim ako je trebalo da mu opere prozore. A ovdje bih htio posebno primijetiti da moj domaćin nikako nije bio pijan kad me pozvao, već se doimao kao potpuno uravnotežen čovjek koji posve vlada zdravim razumom. Očigledno se radilo o jedinstvenoj prirodnoj pojavi.

U stvari, upoznao sam ga na međunarodnom kazališnom festivalu, a to pomalo umanjuje značaj cijele stvari. Za vrijeme nastupa nekog izraelskog ansambla sjedio sam uz postarijeg čovjeka, koji je neprestance htio znati što se to, do vraga, zapravo događa na pozornici. Objasnio sam mu da gleda život u jednom tzv. kibucu, poljoprivrednoj zadruzi gdje ljudi rade dobrovoljno s jednom rukom na plugu, s drugom na pušci i s trećom na bibliji. Moj mi je novi prijatelj, Monsieur Rapue, tada objasnio da se i on, ili točnije rečeno njegov djed borio protiv Prusa. Zatim smo u razgovoru prešli na Kineze, pa na ruletu i sudnji dan. Možda upravo ova posljednja tema bijaše uzrokom što se Monsieur Rapue odrekao tradicionalne suzdržanosti i pozvao me u svoj dom.

— Dođite u petak navečer poslije večere — rekao je. — Doći će još neki ljudi.

— Merci — odgovorio sam. — Dakle, doći ću u petak navečer poslije večere.

— Pođite metroom s postaje Bonaparte do Napoleonova obeliska. Prijedite Trg Grande Armée u smjeru Slavoluka pobjede. Na križanju Avenije 7. studenog i Ulice 28. svibnja naći ćete kuću »Marengo«. Prepoznat ćete je po mramornoj ploči lijevo od ulaza, na kojoj piše kad je položen kamen temeljac. Dogodilo se to točno 104. godine nakon što je Napokon na mostu Marengo pregazio

talijansku vojsku. Do viđenja u petak navečer poslije večere.

U petak na večer obilato sam večerao i uputio se u opisanom smjeru. Obelisk što su ga podigli kao sjećanje na Napoleonovu pobjedu kod Friedlanda, našao sam bez po muke, ali na mjestu gdje je trebalo da bude Trg Grande Armée, bio je Muzej keramike, smješten u zgradi nekadašnje kadetske škole. Nakon nešto uzaludna lutanja, zatražio sam pomoć prometnika. On me poučio da obelisk koji tražim nije Friedlandov obelisk već Obelisk u slavu pobjede u Egiptu između Ulice 11. siječnja i Ulice 12. siječnja. Usput me zapitao odakle sam. Rekoh mu da sam iz Izraela, nakon čega mu oči zablistaše. Napoleon je, kao što je poznato — objasnio mi je — prije no što je pokorio Egipat, osvojio Accru i Jaffu. Klimnuo sam potvrdno glavom, premda u tvrđavi Accra nikad nisu doznali da ih je Napoleon osvojio.

Za nešto manje od pola sata našao sam se pred kućom »Marengo«, a za slijedećih četvrt sata pred stanom Monsieura Rapuea. Tamo se već bilo okupilo malo ali otmjeno društvo.

Svi su govorili tečno francuski, jezik u koji sam beznadno zaljubljen. Nakon nekog vremena prešlo se u razgovoru na Bliski istok. Svi su se složili da je Izrael strateški značajan.

— Još od vremena kada je Car, prije no što će potčiniti Egipat, osvojio Accru i Jaffu ... — započe jedan od gostiju i zadubi se u potanko opisivanje taktičkih manevara genijalnog Korzikanca u sjeni piramida. Govornikovu je maštu posebno raspalila slika velikog vojskovođe kako na svom bijelcu usamljeno jaše uz brijeg, dok zraci izlazećeg pustinjskog sunca zlatnim sjajem obasjavaju njegov lik. To bi bila, govorio je zaneseno, veličanstvena umjetnička slika. (Dvije takve u ulju visile su na zidu.)

Ja sam se pak, kao posjetitelj na kraće vrijeme, ponesen više praktičkim probicima, raspitivao koje bih sve znamenitosti morao razgledati za svoga boravka. Naveli su mi slijedeće: Napoleonov grob, Slavoluk pobjede, razne ratne muzeje, posebno one u kojima su predstavljene bitke kod Jene, Austerlitz i Wagrama, ali i sve ostale. Razne dvorce u kojima je Car najradije boravio, posebno onaj u Malmaisonu, pa u Seint Germainu, u ...

U glavi mi se počelo vrtjeti. Napoleon, dakako, s pravom nosi gordi nadimak »orao«, ali mene zanimaju i vrapci. Možda sam mu samo zavidan što je osvojio svijet, a ja nisam. Uostalom, ako malo поближе pogleda, nije prošlo puno vremena da je on osvojio svijet. Naš profesor povijesti u gimnaziji odgovorio je jednom, kad ga je netko bezobrazno upitao zašto je Napoleon uopće osvajao Egipat, da je general htio prenijeti piramide u Francusku. A zna se da se morao zadovoljiti s obeliscima iz domaće radinosti.

Dok su mi tako glavom promicale ove heretičke misli, ostali je dio društva stigao do bitke kod Wagrama, gdje je Car smlatio sjedinjenu rusku, prusku i austrijsku vojsku, prije no što će otpočeti svoj poznati zimski pohod i osvojiti Moskvu.

— Nikad ni jedan vojskovođa osim Napoleona nije osvojio Moskvu — primijetio je vrlo odlučno neki sportski novinar.

— A nakon toga? — zapitao sam.

— Što nakon toga?

— Mislim: nakon toga.

— Pa, nakon toga . . . Ostalo je povijest.

Naš domaćin ispi gutljaj konjaka Napoleon i reče muklo, s primjetnom mržnjom u glasu:

— Nakon toga vratila se banda reakcionarnih careva i kraljeva kako bi zadavili genija revolucije.

Usudio sam se šaptom usprotiviti:

— Ali, zar i Napoleon nije bio car? I kralj Italije?

— Tako je! — glasio je zajedljivo odgovor. — Upravo to ti snobovi nisu mogli podnijeti...

— Ja Englezima sve opraštam — oglasio se drugi, milujući usput Napoleonovu bistu na kaminu. — Napokon, oni nisu Evropljani. Ali da je onaj sadist od guvernera Sv. Helene oslovio Cara sa »Sir« ... to im ne mogu oprostiti.

Kako bih skrenuo razgovor, ponudio sam neke oko sebe cigaretama. Oni mi indignirano okrenuše leđa. Tek sam tada opazio svoju pogrešku: bile su to cigarete Nelson, i portret legendarnog admirala uočljivo je blistao na kutiji. Doimao se tako zadovoljno kao da je netom uništio francusku flotu. Ispalo je vrlo nezgodno. Čak ni to što sam zbunjeno promrmljao kako mi je tu neprobavljivo, običnu travurinu vjerojatno netko podmetnuo u džep, nije moglo probiti bedem ledene odbojnosti što me okružila. Oprostio sam se, a da me nitko nije pokušao zaustaviti.

Iz čiste pristojnosti — valjda stoga da mi odlazak učini manje mučnim — zapitao me Monsieur Rapue za moju adresu u Londonu. Sav sretan što mi se ukazala prilika da malo odvratim bijes gostiju, istresem:

— Wellington Circle, ugao Trafalgar Squarea. Hotel »Waterloo« ... o, Bože mili...

Nitko mi nije pružio ruku. Domaćin me šutke ispratio do vrata, neosjetljiv na sva moja uvjeravanja kako nije moja krivnja što se svaka druga ulica u Londonu zove po nekoj bitki ili vojskovođi, a kad im ponestane imena kao što su Wellington ili Waterloo, izmišljaju nova koja se na njih rimuju kao Kensington ili Bakerloo... Monsieur Rapue snažno zalupi vratima.

Oteturao sam niz stube, prešao Ulicu Tilsitt i uputio se prema najbližem slavluku pobjede.

GARÇON, UN ENTRECÔTE!

Duboko u Bulonjskoj šumi, na križanju dvaju teško pristupačnih puteljaka, postoji mali neugledni restoran u koji uglavnom zalaze domaći gosti. Te je nedjelje sve vrvjelo od njih, i na ulazu je stajao red jesnih Francuza što su čekali da se isprazni koje mjesto. Između gusto poredanih stolova žurila su amo-tamo, znojeći se, dva konobara pognuta pod teretom posla, i tako nanovo potvrđivali staro pravilo da u francuskim restoranima ima ili previše ili premalo konobara, ali nikada onoliko koliko ih treba. Atmosfera je bila tako istinski autentična i toliko me obuzela svojim istinskim čarom, da sam s djetinjom lakomislenošću zaboravio sve pouke Sove Lipschitz i sjeo za stol koji je kao nekim čudom

stajao prazan usred lokala. Nemarno sam se spustio na slobodnu stolicu (bila je samo jedna), opustio napete udove i zadovoljno ustanovio da sam se u relativno kratkom vremenu već posve saživio sa francuskim načinom života. Uzeo sam jelovnik, preletio ga iskusnim pogledom i odlučio se za entrecôte.

— Garçon! — povikah svojim najboljim francuskim. — Un entrecôte!⁷

Konobar promakne kraj mene s izrazom aristokratske nepristupačnosti na licu i sa sedam poput tornja naslaganih tanjura na rukama, a da me nije ni pogledao. Pričekao sam da u povratku opet prođe kraj mog stola:

— Garçon! Un entrecôte!

Ovaj put se aristokrat udostojao da me barem usput pogleda, ali to je bilo sve. Zbrisao sam ga s liste znanaca. I onako mi je njegov kolega, onaj bujnih brkova, bio bliže očima.

— Garçon! Un entrecôte!

Konobar kojeg sam nagovorio — a taj je osim brkova nosio još veći broj tanjura od svog prethodnika — nestao je bez riječi u svjetini. Sad sam već postao pomalo nemiran i pitao se nisam li upao baš u »špicu« prometa. Oko mene je veći dio pariškog stanovništva s užitkom i naglas rješavao problem nedjeljne ishrane. Zar da to meni jedinom ne bude dopušteno?

Netom sam opazio da se približava aristokrat, skočio sam i zapriječio mu put.

⁷ Konobar! ... Kotlet!

— Garçon! Un entrecôte!

Jednostavno me pregazio. Prešao je preko mene kao da me ne vidi. Postao sam nevidljiv.

»Lipschitz«, prođe mi kroz glavu dok sam s mukom ustajao s poda. Zar mi nije Lipschitz još u Izraelu govorio da turist za njih nije čovjek? Oči gledno to treba shvatiti doslovce. Možda sam već mrtav a da to i sam ne znam?...

Želudac mi je krulio od gladi i to me vrati u stvarnost.

Kad je brko ponovno prošao kraj mog stola, zgrabio sam ga za rep njegova fraka:

— Garçon! Un entrecôte!

— Odmah — odgovorio je, očajnički se pokušavajući izvući iz mog dvostrukog nelsona. Nisam ga puštao. Zapitao sam ga ono što sam se već dugo smišljao:

— Zašto mi ne date jesti?

— To nije moj stol! — Obavijest je popratio s nekoliko snažnih udaraca nogom u moju potkoljenu.

Pustio sam ga. Ako to nije njegov stol, onda ga nemam pravo zadržavati.

Okrenuh se s novim žarom aristokrata, pokušavajući privući njegovu pozornost glasno plješćući i zapriječivši mu put tijelom. Ponovno je prošao kroz mene.

Tada je u meni proradio pronalazački duh. Smislio sam zamku — premda dosta primitivnu. Kad se slijedeći put pokušao probiti kroz uski prolaz kraj mog stola, skočio sam, podmetnuo mu stolac iza leđa i munjevitim mu pokretom zapriječio put sprijeda. Uspravio sam se pred njim poput obeliska. Sad mi više nije mogao umaknuti,

— Garçon! Un entrecôte!

Pokušao se strateški povući, ali je ustanovio da mu je moja barikada zapriječila odstupnicu.

— Monsieur⁸ — reče i odmjeri me ubojitim pogledom. — To nije moj stol.

Shvatio sam. Napokon sam shvatio. To je, dakle, razlog zašto je moj stol tako čudesno slobodan. To je ničiji stol na graničnom području između dviju velesila, napuštena predstraža na rubu pustinje u kojoj noću zavijaju šakali i gdje u najboljem slučaju povremeno iskrsne kakav atomski fizičar. Nagonski sam pogledao pod stol ne bi li možda ugledao kosture. I opet sam se sjetio Sove Lipschitz. Ja sam turist. Ja sam prognanik. Što će biti sa mnom? Iskonski snažno me obuzela ona psiholozima tako dobro poznata predljudska potreba da nekome pripadam.

— Tvoj sam, tvoj dušom i tijelom — šaptao sam u uho aristokratu koji je slučajno zastao kraj mene da se ispuše. — Pripadam tebi, kročim pod tvojom zastavom, ja ...

— Ostavite me na miru ili ću pozvati policiju — siktao je aristokrat i nestao u

⁸ Gospodine!

smjeru zapada.

Počeo sam plakati. Ne postoji ništa teže od usamljenosti.

— Efraime — rekoh samome sebi — moraš nešto poduzeti. Moraš postići da te konobar prizna de facto, inače ćeš prestati postojati.

S posljednjom snagom skočio sam na noge i mahnuo brkonji, koji je promicao s pošiljkom peradi opojna mirisa.

— Garçon! L'addition!⁹

Brkonja mi dobaci pogled po kojemu mi je postalo jasno da mu nije ni nakraj pameti da se uhvati na tako otrcani trik, pa nastavi dalje.

— Kad bih sad — pomislio je mali fašist u meni dok sam s mržnjom pratio pogledom brkonju — kad bih sad imao u džepu plastičnu bombu, svršio bih s njim.

Toga trenutka nastupio je nepredviđeni obrat: na kuhinjskim vratima ustobočio se neki zdepasti ćelavi čovjek, i pogledom vojskovođe samosvjesno prešao preko bojišta. Gazda!

Jurnuh prema njemu i gorko se požalih na način kako njegovi konobari postupaju sa mnom.

— To je vrlo vjerojatno — odvrati on ravnodušno.

⁹ Račun!

— Ali što da učinim?

Gazda slegnu ramenima.

— U pregovorima sam s još jednim, trećim konobarom. Navodno će doći krajem sedmice... Možda bi on ...

— Ali što da činim do tada?

— Hm. Imate li možda među gostima nekog poznatog, tko bi mogao naručiti i za vas?

— Nekog poznatog? Ja? Ovdje, usred prašume? — zatresao sam glavom.

Šef učini to isto i uzmaknu u kuhinju, dok sam ja — mlako i neodlučno kao tipični pripadnik buržoazije koja propada — opet zauzeo svoj beznadni položaj na ničijoj zemlji.

Glad me tjerala u očaj. Moram, dakle, prijeći granicu, uz bilo koju cijenu.

Sitnim, pažljivo proračunatim trzajima, i dalje sjedeći, počeh nenapadno pomicati stol s ničije zemlje. Pedalj po pedalj, polako ali nezadrživo probijao sam se prema brkonjinom teritoriju, koristeći svaki usputni zaklon.

— Još malo — bodrio sam sama sebe — još malo i opet ću biti među ljudima ... spas je blizu ...

Ništa od svega. Uхватила me granična policija i sada me bez sumnje očekuje sudbina kao i svakog stranog uljeza.

— Odmah da ste vratili stol na mjesto! — zapovjedi mi brkonja.

Ono što me toga trenutka obuzelo, ne može se objasniti razumom. Takvo nešto je duboko ukorijenjeno u praiskonskim nagonima. Potmulo kriknuvši bacio sam se na konobara, oteo mu s najgornjeg tanjura polovicu patke i odmah napunio usta. Ludo mi je prijala. Ispružio sam ruku, da dohvatim krumpir s peršinom — ali dotle je konobar pribavši se od čuda, počeo uzmicati.

— Monsieur! — mucao je. — Monsieur! Što to činite! ...

— Jedem — spremno mu odvratih. — Čudi vas, je li?

Sve su oči bile uperene u mene. Cijeli je restoran bez daha pratio ovaj zaista malo neobičan prizor.

Na žalost, aristokrat je dohrlio brkonji u pomoć, pa im se čak i gazda udostojao pridružiti.

Udruženim snagama uspjelo im je oteti mi iz ruku ostatak patke. Onda su me, praćeni poklicima gledatelja, podigli uvis i iznijeli do vrata. Usput sam odlučio da im uskratim napojnicu.

— Gladan sam! — urlao sam. — Gladan! Hoću jesti!

— Čekajte dok ne budete posluženi — reče brkonja.

— Ovdje vas nitko ne šljivi! — doda aristokrat. Od te se dvojice ništa nije moglo očekivati. Rekao sam gazdi:

— Slušajte — zaklinjao sam ga. — Uzmite me za konobara.

Bilo je prekasno. U širokom luku poletio sam kroz vrata. Nakon što sam potrbuške aterirao, poskočih na noge i osvrnuh se oko sebe.

Gazda je još bio tu i gledao me gotovo sažaljivo.

— Monsieur, pođite u bilo koji restoran na Champs Elyées. To je pravo mjesto za turiste ...

BAKINA TOČKA

Većina turista ima posve krivu predodžbu o blještavoj metropoli na Seini. Oni poistovjećuju »Pariz« s ljubavlju i porokom, s uskim pokrajnjim ulicama razgranatim poput paukove mreže, gdje u zagušljivim polumračnim noćnim lokalima šampanjac teče potocima i gdje uz glazbu razgolićene plesačice cijelu noć nude erotiku.

No, postoji i drugi Pariz!

Taj drugi Pariz nije možda toliko zagušljiv i toliko skučen, ali onaj tko se potrudi da ga otkrije, bit će bogato nagrađen. U tom drugom Parizu — onom pravom, vječnom — ulični prodavači ne prodaju šapćući »umjetničke aktove«, tu nema vabitelja koji mame naivnog stranca u polumračne noćne lokale, nema oblaka dima i šampanjskih para, pa ni jeftina striptiza. Ne! Ni govora! Tu, u tom drugom Parizu, veličanstveni su hramovi umjetnosti s otmjeno uređenim

gledalištima, u kojima turist sjedi u udobnim ukusnim naslonjačima, gdje obnažene plesačice uz pratnju lude jazz-glazbe po cijelu noć izvode erotske plesove.

To je onaj drugi Pariz o kojem želim govoriti.

Dogodilo se čudo: dobili smo dvije karte za već godinama unaprijed rasprodanu mamutsku muzičku reviju, o kojoj se u cijelom svijetu naveliko pričalo. Neki turist iz Latinske Amerike morao je u zadnji trenutak vratiti karte, koje je bio kupio još krajem prošle godine, i oputovati kući jer je previdio da datum predstave pada upravo u vrijeme mjesečnih štrajkova u njegovoj zemlji. Tako se dogodilo da smo moja žena i ja sjedili u prvom redu, doslovce pred nogama odabranih ljepotica, s najboljim mogućim pogledom na potankosti koreografije i bogatu dekoraciju (kostima nije bilo). Djevojke su predstavljale žive slike povijesnih ličnosti iz opće povijesti čovječanstva, pa tako i iz povijesti našeg naroda, na primjer Juditu i Holoferna, Josipa i njegovu braću, Putifarku i Salomin ples s velima. To nam je laskalo i ispunjalo nas samopouzdanjem. Nisu nas smetali čak ni povici iza nas, poput onog »sjednite«. Nismo ni slutili da je povijest Izraela tako blistava.

Tada se spustila baka ...

Dolebdjela je s nadstroplja slavnog Music Halla u zlatnom kavezu, posebno sagrađenom u tu svrhu, a cijeli je ansambl — slikovito okupljen, neki na koljenima, neki na vršcima prstiju — pružao prema njoj ruke i uz svečani crescendo ponavljao refren: »Evo je, stiže, najljepša na svijetu«. Na sebi je imala crne mrežaste čarape, krzno pantere tijesno pripito uz tijelo, na glavi krunu plave kose, duge umjetne trepavice, blještave zube. Izrez nad njenim grudima odavao je sav čar njenih 70 godina. (Najbolja se supruga na svijetu

kladila, premda, doduše šapćući, da joj je čak 71).

Da se razumijemo: pojam »baka« za mene je svetinja. Po mojem mišljenju baka ima izvanredno važnu zadaću u krilu obitelji, ili kao baka-servis za djecu, ili po tome što pamti stare, vrijedne kuharske recepte koji bi bez nje nestali. Ukratko, bake mogu računati na moju ljubav i štovanje. Možda je i to razlogom zašto tako osjetljivo reagiram kad najednom na pozornicu dolebdi baka, te se pred blještavim svjetlima reflektora izlaže zablenuj gomili. Usto, ova izuzetna baka nije bila tek neka točka u programu, već zvijezda revije, božanska primadona, neusporedivo svestrana umjetnica, nacionalna svetinja. I zaista, s glasom je još prilično išlo, ali je bakica pošto-poto htjela pokazati i svoje plesačke sposobnosti. Više nikog nije puštala preda se, divlje je skakutala naokolo, stajala na glavi, premetala se preko glave, pričala dvosmislene šale i uopće se vladala onako kako se bake ne bi smjele vladati. Vjerojatno je, pomišljao sam, direktorova supruga ili ima izvrsne veze u sindikatu zabavljača.

Ubrzo sam shvatio da ona taj svoj povlašteni položaj zahvaljuje nečemu posve drugom: naime svojoj vještini u »kontaktnu s publikom«. U tome joj nitko nije bio ravan. To bijaše njeno područje: način kako uzima mikrofon u ruku ... kako silazi u gledalište ... promiče među redovima ... zaustavlja se kod nekog stranog turista i razmjenjuje s njime nekoliko riječi na njegovu materinjem jeziku ... kako se u prolazu s nekim našali ili nešto letimice ponudi... kako čovjeka koji mirno sjedi ljubi u čelo ... sve to bijaše izuzetno.

Te kobne večeri pokupila je trojicu muškaraca koji su joj trebali poslužiti na sceni, i to dugajliju Amerikanca, oniskog Španjolca i podebelog Talijana. Nakon što je svladala njihov otpor i dovukla ih na pozornicu, gdje su ih djevojke dočekale smijuljeći se, podbočila se stavivši ruke na krzno od pantere, prešla pogledom po dvorani i objavila:

— Trebam još jednog!

Ne da se hvalim, ali mogu reći da sam se više puta našao u životnoj opasnosti. Pobjegao sam iz nekoliko logora, borio se u ratu i jednom čak sudjelovao na mirovnom kongresu Lige za razumijevanje među narodima. Ali još me nikada nije obuzela takva panika kao u trenutku kad se baka uputila prema mom sjedalu u prvom redu. Bilo je strašno. Crvenio sam i blijedio. Zgrčio sam se i očajnički tražio zaklon. Pred očima mi sijevnuše najbolnija sjećanja iz mog tužnog djetinjstva.

— Krasno — prosikta kraj mene zmija kojom sam se oženio. — Dolazi po tebe!

Slijedećeg trenutka bakica je već stajala preda mnom. Zavapio sam prema nebu, ali ona se već bila nadvila nada me i iz crvenog procjepa na njoj groznoj maski dopre pitanje:

— Odakle si, mali moj?

Zavukao sam se pod sjedalo i zanijemio. Na kraju krajeva, gdje piše da ja moram razumjeti pitanje na francuskom.

— On je iz Izraela — odgovori namjesto mene glasno i jasno zmija kraj mene, dok su pogledi tisućuoke nemani od publike bili sa svih strana uprti u mene.

Bakica zanjihala bokovima.

— Izrael — ponovi s užitkom. — O-la-la! Šalom!¹⁰ Obavila me svojim

¹⁰ - Zdravo, nazdravlje, čestitam, na sreću.

kracima.

U tom sam trenutku shvatio zašto mi danas proživljavamo vjerski preporod. Čovjek je usamljen. Usamljen je i okružen neprijateljima, prepušten samome sebi. Potrebno mu je neko više biće u koje može vjerovati, u koga će naći zaštitu pred nedaćama sudbine. Ali ja sam im sad bio prepušten na milost i nemilost.

Bakica pruži svoju staračku ruku išaranu plavim žilama prema zmiji i zapita:

— To je gospođa.

Ja sam ustrajno šutio, ali zmija prijazno potvrdi glavom. Zatim je bakica htjela znati da li je gospođa ljubomorna.

— Okani se gluposti i pođi kući — šapnuo sam na hebrejskom bakici u uho. — Čekaju te napuštena unučad. Gladni su kruha. Pusti me na miru i idi...

Grčevito sam pokušavao izbjeći njena kliješta. Time sam jedino dolio vodu na njen klopotavi mlin. Uz gromoglasni pljesak cijele dvorane pritisla me uz sjedalo i sručila mi se s nepatvorenim francuskim šikom u krilo. Ne bih želio potanko opisivati taj događaj. Dovoljno je reći da mi je baka, unatoč mojem snažnom otporu, pritisla glavu na svoj dekolte i zapitala hrapavim glasom:

— Vidiš li dobro, mali moj?

— Vidim grozotu! — procijedih s mukom, boreći se protiv napada kašlja što su ga izazivali oblaci njenog pudera.

— Skinite mi se s koljena ili ću zvati u pomoć ...

— Ah, cheri!¹¹ — ustade baka dok su joj pucketale kosti, poljubi me u nos i htjede me odvući na pozornicu. Pri tom se pokazala iznenađujuće mišićavom. Ustanovio sam to po tome što mi je stisak kojim sam se čvrsto držao naslona stolice, sve više popuštao — Mon choux¹² — cerekala se, a orkestar je na njen znak zasvirao živahni can-can, našto mi najbolja supruga na svijetu za leđima licemjerno došapta:

— Sve ćeš pokvariti! Ne misli ona ništa loše! Svi sudjeluju u igri. Samo ti nećeš!

U međuvremenu je bakica znalačkim pokretima oslobodila moje prste od naslona, jedan po jedan. Gledatelji su klicali. Ali ja se još nisam predavao. Otkrio sam pod sjedištem željeznu prečku i čvrsto se zakvačio nogama.

— Nestani, stara vještico — dahtao sam. — Mrzim te.

— Mon amour¹³ — žuborila je bakica, uspravila me brzim spretnim pokretom i oteglila na pozornicu. Dalje se prisjećam samo maglovito. Po pričanju supruge stajao sam pokraj ostalih bakičinih žrtava, posve ošamućen, razjapljenih usta i klataći rukama dopustio sam da mi jedna gerla stavi na glavu papirnatu kapu na kojoj su se njihale crvene peruške, te dok je bakica pljeskala u ritmu, plesao ča-ča-ča.

Kad sam se vratio na svoje mjesto, najbolja supruga na svijetu dočekala me vrlo neprijateljski:

¹¹ - Dragi!

¹² - Milo moje!

¹³ - Ljubavi moja!

— Stidim te se — reče. — Kako možeš činiti od sebe takvu budalu?

Poslije nekoliko dana polako sam već ustajao iz kreveta i pomalo šetao. Slučajno sam sreo poznanika iz Izraela, stručnjaka za narodne plesove. U razgovoru spomenuh mu i bakicu.

— Ha, poznam ja nju — smijuljio se. — Već desetljećima izvodi uvijek isti trik. Iz gledališta izvuče na pozornicu nekoliko »turista« i pusti ih da plešu. Publika, naravno, nema pojma da su to njeni plaćeni suradnici.

— Tko? — zapitah. — Tko je plaćen?

— Ti navodni turisti. Oni su za to posebno angažirani. Rijetko se događa da se neki pravi posjetitelj dade navući na takvu budalaštinu. Zašto pitaš? Nemoj mi samo još reći da je tebe obrlatila.

— Mene? — nasmijah se samouvjereno i glatko odbih takvu objedu. — Jesi li poludio?

DRVENI KONJIĆ

Bez lažne skromnosti: Židovi su od pamtivijeka bili pravi majstori u umijeću da sami sebi što više zakompliciraju život. I ovdje u Izraelu postigli smo na tom području značajne rezultate, prije svega zahvaljujući našoj birokraciji. Nema sretnijeg osjećaja od onog što vas obuzme kad s nekim državnim uredom završite posao. Sretno preživjelom nerijetko se omakne usklik: »S kime su me to zamijenili?« Ali nije tako u svakoj prilici. U pravilu vas raznorazni službenici

šalju amo-tamo. Kadikad i tamo-amo. Ali nikada u nekom određenom smjeru.

Kad se mom prijatelju Josseleu rodio sin, htio sam malome kupiti posebno lijep dar; »što košta da košta«. Stoga sam napisao pismo stricu Egonu u Ameriku.¹⁴

Desetak dana kasnije primio sam obavijest carinarnice Glavne pošte da je na moje ime stigla velika pošiljka.

Službenik kojega sam oslovio bio je izvanredno ljubazan, i s anđeoskom strpljivošću skidao jedan sloj papira za drugim, sve dok se pred mojim očima nije ukazao skladni, veličanstveni drveni konjić. Moram priznati da sam se pomalo ljutio na strica Egona. U to je vrijeme Josseleov sin imao dva tjedna, a što će bebi od dvije sedmice drveni konjić? Ali sad, kad je već bio tu, htjedoh ga isprobati. To mi službenik, međutim, nije dopustio. Objasnio mi je kako ne smijem konjića ni dotaknuti dok ne platim carinu. A ona iznosi 871,30 funti.

— To je čista besmislica! Zašto toliko?

— Pogledajte sami — reče službenik i gurnu mi pod nos neku tabelu s tarifama.

— Radi se o punokrvnom grlu uvezenom u cilju jahanja.

¹⁴ - Stara izraelska nacionalna igra koja se sastoji od toga da se štogod ušićari od rođaka u Americi. Pravila su, po prilici, ovakva: U Sjedinjenim Državama otkrijete nekog daljnjeg rođaka, za kojega cijelog života niste marili, pa izbacite prvu pokusnu lopticu, pri čemu je preporučljivo upotrijebiti što drhtaviji rukopis: »Jedini i najdraži moj striče, zacijelo ćeš se čuditi što o meni tako dugo ništa nisi čuo, ali ovdje se teško živi a ja sam vrlo zaposlen. Trebaš li možda nešto, dragi striče? Ako trebaš, samo piši, i ja ću ti kao pomoć poslati veliki paket. Ali moraš požuriti, jer bih u međuvremenu mogao umrijeti od gladi.« Kad dotični stric — koji, dakako, može biti i tetka, bratić, ili kakav daljnji rod — počini nesmotrenost i odgovori na ovakvo pismo, udareni su temelji za dugu i plodnu suradnju.

— Punokrvnom? O čemu vi to govorite?

— Naš zakleti vještak klasificirao ga je kao trogodišnjega visokorasnog normanskog trkaćeg konja. I sada mi nemojte pokušavati tvrditi da je od drva, jer u paragrafu 117/82 KP nema ni riječi o tome od kojeg se materijala prave konji. Konj je konj.

Time je službenik završio svoje izlaganje.

Kako ipak nije bio samo službenik već i čovjek, dao mi je — »u strogom povjerenju«, kako je odmah naglasio — savjet da podnesem molbu carinskim organima da konja proglase »igračkom«. Zahvalio sam mu na susretljivosti, pribavio u rodilištu, gdje je Josseleov sin ugledao svjetlo dana, sudski ovjerenu potvrdu o rođenju i time potkrijepio svoju molbu. Osim toga podnio sam i sudsku potvrdu da sam već 1928. godine prestao sa svim protuzakornim djelatnostima i ne namjeravam konja prodati uz zaradu.

Molbu sam proslijedio po propisima i već za koju sedmicu imao u ruci tiskanu odluku carinskih organa: mojoj se molbi, na žalost ne može udovoljiti.

Odmah sam potražio odvjetnika koji je, nakon što je temeljito proučio predmet, zaključio da se visina carine odnosi na opasku »trkaći konj«. Njegova daljnja istraživanja pokazala su da je carina za tegleće konje, koje se može upotrijebiti u privredi, znatno niža. Obratili smo se stoga Ministarstvu poljoprivrede s molbom da konja ocijeni kao »teglećeg«.

Nedugo zatim osvanu u mom stanu službenik Ministarstva poljoprivrede i upozori me da sam u svojoj molbi zaboravio navesti ime konja.

— Schultheiss — rekoh, budući da imam prijatelja s konjskim licem koji se upravo tako zove. Službenik je zabilježio ime i predao mi popis nužnih obrazaca.

Od tada je sve išlo glatko. Ministarstvo poljoprivrede obavijestilo me da Schultheissa mogu smatrati teglećim konjem, netom li predočim potvrdu da mi je potreban u gospodarstvu. Kako je javna tajna da ne posjedujem nikakvo gospodarstvo, obratio sam se iznova svom odvjetniku. Ovaj me, nakon što je proučio zakone koji se na to odnose, uvjerio da već posjedovanje samo jedne kobile povlači pravo držanja i ždrijepca. Obavijestili smo Ministarstvo poljoprivrede da je moja kobila Brunhilda smještena u Nahariji. Džokej u Nahariji, jedan od mojih oduševljenih čitatelja, bio je spreman da mi, uz određenu naknadu (50 funti), izda potvrdu s napomenom da je Brunhilda spremna za priplod i da bi hitna intervencija Schultheissa bila od najveće važnosti za rasplod konja u Izraelu.

Sedmicu dana kasnije netko pozvoni na moja vrata. Upadoše dva detektiva i predočiše mi sudski nalog za pretres stana. Država Izrael tužila me za prijevaru.

— Vi nas pokušavate uvjeriti da drveni konjić može dobiti mlade? — okomio se na mene jedan od detektiva. — Zar nas držite za posvemašnje budale?

Sve sam priznao, spremio najnužnije stvari i oprostio se od žene. Tek u posljednjem trenutku vratio mi se moj poznati smisao za pravi odgovor.

— Ali, gospodo — rekoh. — Zar vama nije poznato da je i Brunhilda drveni konjić?

Detektivi su nešto međusobno šaputali i onda zaključili da to, naravno, bitno

mijenja stvar, ispričali se i otišli. Dva sata kasnije dostavljen mi je račun na 117 funti: »Stajna taksa za ždrijepca Schultheissa«. (Stric Egon je, čini se, dalekovidan čovjek i začuđujuće dobro poznaje odnose u našoj mladoj državi. Očigledno mu je bilo stalo da Josseleov izdanak vidi poklonjenog mu konja prije nego što mu pogleda u zube.)

Daljnja neugodnost zbilja se s veterinarom kojega je naručila vlada. Pojavio se na zahtjev Ministarstva poljoprivrede u carinskom skladištu, pregledao prašnja Schultheissa i ustanovio »nehigijenske uvjete i mogućnost širenja zaraze«. Nalaz je mogao imati ozbiljnih posljedica, ali se, srećom, ustanovilo da je neki bratić konjskog doktora u rodu sa šurjakom gospođe Toscanini, tako da je nalazu bila pridodata još i primjedba:

»Sumnja se u plodnost ždrijepca.«

Na žalost, time nisu nestale sve poteškoće. Ministarstvo poljoprivrede tražilo je da objasnim gdje sam kupio drvenu kobilu Brunhildu i koliko sam za nju platio poreza na luksuz.¹⁵

Na ovom mjestu u pripovijesti, moj se odvjetnik povukao s obrazloženjem da mora uzdržavati obitelj. Pomisao da ću od sada sam stajati nasuprot cjelokupnom državnom aparatu, navela me na pouzdan potez: Ispunio sam obrazac za dobivanje dozvole kako bih na Brunhildino ime uvezao retroaktivne lance za motorkotače. Poslao sam ga Ministarstvu.

Slijedeće noći su me zatvorili. Obrazac očigledno nije bio popraćen dovoljnim brojem pečata — zločin koji se po otomanskom pravu drži težim od izdaje

¹⁵ - Po nazorima izraelskog Ministarstva financija sve je ono što se može nabaviti za novac — luksuz.

atomskih tajni.¹⁶

Rasprava na sudu bila je kratka. Zahvaljujući svojoj dotadašnjoj neporočnosti, dobio sam samo dvije godine zatvora. Uračunata su mi tri mjeseca što sam ih proveo u sukobu s vlastima.

Poslali su me u ćeliju br. 18 starog zatvora u Jaffi. Ispočetka sam jako patio zbog nepravedne presude i od usamljenosti, ali se jednog dana otvo-riše vrata ćelije i meni se pridruži jedan dobroćudni, premda već ponešto propali tegleći konj. I on je bio osuđen zbog prijevare: pred lučkim vlastima u Haiffi izdavao se za drvenog konjića.

IZGUBLJEN U JERUZALEMU

Mnogo toga možete u Izraelu naći vrlo lako, ali ulice zacijelo ne možete. Postoje ulice koje uopće nemaju imena, a ako ga i imaju, nedostaju im ploče s natpisima. Moj prijatelj Jossele obično ovako opisuje put do svoje kuće:

— Pođete od Trga Mograbi prema obali, sve dok ne nađete na čovjeka u kratkom kožnom kaputu koji popravlja motorkotač i psuje (vlast). Tu skrenete ulijevo i brojite do 22. masline. Na tom mjestu osjetite užasan smrad. Idete desnom stranom uz kameni zid sve do crknute mačke. Tada ponovo skrenete nadesno, sve do jugoslavenske knjižare koja je preko puta kina. Tu ću vas dočekati jer je odavde put malko kompliciran...

¹⁶ - Izraelska država nije još razradila vlastiti pravni zakonik, pa se stoga oslanja dijelom na engleske a dijelom na turske zakone — već prema tome kako vlastima bolje odgovara.

Nešto slično doživio sam prilikom jednog posjeta Jeruzalemu koji se, na nesreću, zbio upravo u vrijeme kad je nova gradska uprava odlučila preimenovati ulice i dati im nazive u skladu s biblijskim značajem grada.

U Jeruzalem me zapravo pozvao moj dobri prijatelj po imenu Elusivi, i to na proslavu useljenja u novi stan. Elusivi živi u zemlji već pedeset i pet godina. Sada mu se napokon posrećilo da iz primitivne drvene kolibe, s pomoću znatnog kredita banke, preseli u lijepi jednosobni stan u modernom dijelu Jeruzalema,¹⁷ koji je tu još od turskih vremena.

Elusivi mi je dao točnu adresu: Ulica ljubljene žene 5a. Prije je to bila kuća br. 113 u Ulici Juliusa Finkelsteina, dijagonalno preko puta obrednog kupališta na Bulevaru blagoslovljenog grozda, prijašnjem Putu na drugi svijet.

Jako volim svog prijatelja Elusivija, i na njegov sam poziv odmah spremio kovčege. Nakon što sam stigao u Jeruzalem, raspitao sam se u podugu repu ljudi što su stajali na autobusnoj postaji:

— Koja ulica? — odvratio mi je rep.

— Ljubljene žene — odgovorio sam.

Rep u jednom glasu reče da ne zna za takvu ulicu, a to nije ni čudo jer su u zadnje doba promijenili imena gotovo svih ulica.

¹⁷ - Nestašica stanova nepobitna je značajka izraelskih gradova, jer stanove možete kupiti ali ne i unajmiti. »Za novac možeš ovdje dobiti sve«, poučio me moj iskusni ujak kad sam došao u zemlju. »Možeš kupiti najskupocjenija eterična ulja, egzotična jela, najbolje krojena odjela, ljubav najljepših žena — samo jedno ne možeš kupiti: stan. Preskupo je.«

— Nema veze — utješio sam rep. — Slučajno znam da se ta ulica nekoć zvala Ulica Juliusa Finkelsteina.

Ovdje bih spomenuo da je raspitivanje za ulice omiljena izraelska nacionalna zabava. U igri postoje raznorazni napeti elementi koji je uvijek iznova čine uzbudljivom. Prije svega, nikad ne možete točno znati tko zapravo poznaje ulicu o kojoj je riječ, onaj kojega se pita ili onaj koji pita. Spomenimo svakodnevni slučaj — čovjek vam priđe i pita:

— Gdje je Goldsteinova ulica?

— Goldsteinova ulica? Koji broj?

— Šezdeset i sedam. Treći kat.

— Goldsteinova ulica ... Goldsteinova ulica ... Vidite li onu široku poprečnu ulicu tamo dolje? Vidite li je? Dakle, Goldsteinova ulica je prva lijevo.

— Nije li druga?

— Zašto bi bila druga?

— Mislio sam da je druga.

— Da je druga, bio bih vam rekao. Prva je.

— Odakle znate?

— Kako to mislite ... odakle znam?

— Hoću reći: da li vi možda stanujete u toj ulici?

— Tamo stanuje moj dobar prijatelj.

— Bobby Grossmann?

— Ne. Jedan inženjer.

— Odakle znate da Bobby Grossmann nije inženjer?

— Oprostite... ali ja uopće ne poznajem gospodina Bobbija Grossmanna.

— Naravno da ga ne poznajete. Prva ulica lijevo je, naime, Bulevar krušaka a ne Goldsteinova ulica.

— Da, to je istina. Što se toga tiče, imate pravo. Ali koja je onda Goldsteinova ulica?

— Goldsteinova ulica ... Goldsteinova ulica... — (Stranac, onaj što je od vas zatražio obavijest, očito napinje mozak.) — Pođite ravno, skrenite u prvu ulicu desno i onda u treću poprečnu lijevo.

— Najljepša hvala — odgovarate dirnuto. — Oprostite što sam vas gnjavio.

— Nema na čemu — prijazno odvrća čovjek koji je od vas htio saznati gdje je Goldsteinova ulica.

U međuvremenu ste podignuli šešir na pozdrav, pa sada krenete prema

Goldsteinovoj ulici: ravno, pa udesno, pa u treću ulicu lijevo. Pomalo dašćući uspnete se na treći kat kuće br. 67. I tek kad pozvonite na vrata zbunjeno se zapitate, što vi zapravo tu tražite ...

Ja još nisam dospio tako daleko. Ipak sam još uvijek znao da se Ulica ljubljene žene prije zvala Ulica Juliusa Finkelsteina.

— Zašto to niste odmah rekli? — zapita neki čovjek koji je s koferom u ruci stajao u repu. — Ulica Juliusa Finkelsteina križa se s Ulicom hri-pavca, a ona se sada drukčije zove.

— Koji autobus vozi onamo?

— Broj 37.

Krenuo sam, dakle, autobusom 37. Nakon nekih pola sata vožnje zapitao sam šofera:

— Treba li da sada siđem?

— Čekajte dok ne stanem — okomi se šofer na mene. — Uvijek ta žurba, uvijek ta žurba ...

Netom sam sišao, kad mi padne na pamet da šoferu uopće nisam rekao gdje želim sići. Bio sam na mucu, a na ulici ni žive duše. Srećom je iskrs-nuo gradski smetlar koji me čvrsto uvjeravao da je Ulica hripavca, koja se prije zvala Ulica usamljenih udovica, odmah iza slijedećeg ugla lijevo, onda dva puta desno, pa još dva puta desno i onda trećom ulicom lijevo.

Zapitao sam još neke prolaznike, te za nekoliko minuta skupio četrdeset do pedeset »ulijevo«, otprilike isto toliko »udesno« i dvadeset »ravno«. S obzirom da se već bilo mračilo, bijaše to posve dobar rezultat.

Nakon što sam nekoliko puta zalutao, dospio sam u ulicu koja je odgovarala geometrijskoj sredini podataka koje sam dobio. Na nesreću, nigdje nije pisalo ime ulice. Nigdje nije bilo ploče a užurbani prolaznici nisu se htjeli zaustaviti.

Pozvonio sam nasumce na neka vrata u prizemlju i zapitao čovjeka koji mi je otvorio, zna li možda kako se ova ulica zove. Odgovorio je da ima neko hebrejsko ime, ali da ga on ne razumije jer govori samo engleski. Njegova kći, mala Sabra, zna nekoga tko je jednom zapisao ime ulice, ali taj, na žalost, sada nije kod kuće.

Sav ojađen napustio sam kuću. U taj mah projuriše vatrogasna kola, usporiše, a vozač me vičući zapita da li se nalazimo u Ulici bratova čuvara, prijašnjoj Ulici Vatroslava Lisinskog. Doviknuh mu sočno »lijevo«. Zatim me zaustavio poštar i upitao za savjet kako da najlakše stigne u Ulicu konca i ušice igle, koja je prije kratkog vremena promijenila ime u Ulicu Samson protiv Filistejaca, ali se ustanovilo da je i taj naziv predug.

Potanko sam ga uputio, a zatim upitao za Ulicu ljubljene žene. Poštar mi je ushićeno čestitao:

— Imate sreću — reče. — To slučajno zbilja znam. — Druga ulica desno, ali sada je to Ulica životnih snova.

Neopisivo sam se razveselio kad sam zaista našao Ulicu životnih snova. Uza sve to, kuću br. 5a nisam našao. Nije bilo ni kojeg drugog kućnog broja. Naišao sam

na nekog drhtavog patrijarha koji, doduše, nije znao gdje je 5a, ali me, srećom, uputio da traženi broj možda glasi samo »5«, jer je stranka Mapai svugdje kistom dodala slovo »A«. ¹⁸

Već se bližila ponoć a ja sam još uvijek tražio kućni broj. Naposljetku otkrih visoko gore na zidu jedne od tih stambenih vojarni neku ploču, ali nisam mogao pročitati što piše. Zaustavio sam vatrogasna kola koja su se bila ponovno pojavila, posudio ljestve i popeo se. Na ploči je pisalo »182-351-561 k. g.«, a to mi nije mnogo pomoglo.

Jedan mi se kasni prolaznik smilovao i uputio me da zadnja kuća ulice nosi broj 198:

— Znači, vi samo lijepo krenite odande i brojite unatrag do broja 5. Ne morate se uopće stidjeti, jer to i ja katkad činim, želim li pogoditi u kojoj kući stanujem.

Poslušao sam njegov savjet, brojao od 198 unatrag i s puno nade pozvonio na vratima kuće pred kojom sam se našao. Otvorila mi je neka stara gospođa.

— Ne, ovo je broj 202 — reče.

Kad sam je zapitao nije li to možda ipak kuća br. 5, strpljivo mi je objasnila kako je to posve nemoguće jer u cijeloj ulici nema neparnih brojeva; urbanistički zavod omaškom je obje strane označio parnim brojevima, tako da su sada svi brojevi dvostruki, osim brojeva 32 i 66 koji su na drugom kraju grada, u prijašnjoj Ulici Juliusa Fin-kelsteina, sada Ulici hripavca.

¹⁸ Svaka izraelska politička stranka uzima kao simbol neko slovo abecede, koja bi se uskoro, kako niču naše stranke, mogla povećati za još koje slovo.

— Zaboga — prostenjah. — Ta to je ulica koju tražim. Bio sam uvjeren da je ovo Ulica hripavca.

— Ne, nije! — Stara je gospođa odlučno zavrtjela glavom. — Ova će se ulica od sutra zvati Ulica neodluka. Danas se još zove Ulica češnjaka.

— Čudno. Zašto su mi onda svi govorili da je ovo Ulica životnih snova?

— A što su drugo mogli? Zar da se prepiru s vama?

Nakon toga je stara vještica nestala u svojoj jazbini.

Ponovno su prošišala vatrogasna kola, sirene su glasno tulile, zaustavila se na kraju ulice i usmjerila mlazove vode prema nekoj kući. Iz čiste znatiželje prišao sam bliže, kad me jedan vatrogasac zapita da li je to obredno kupalište u Ulici bratova čuvara 107, jer je na tom mjestu izbio požar.

— Nije — odgovorih. — Vi gasite kuću s parnim brojem 102, u prijašnjoj Ulici neodluke.

Vatrogasci nekoliko puta sočno opsovaše, povu-koše ljestve i šmrkove te se odvezoše.

Ja sam dalje lutao kroz noć. Pred očima mi se, onako umornom, prikaza Elusivijevo lice puno prijekora. U meni su rasli bijes i očajanje. Ljutito sam šćepao za rame momka koji je bio pošao prema meni i zaurlao mu u gadnu njušku:

— Gdje je Ulica ljubljene žene, mrcino? Gdje?

— Allah akbar — odgovori vojnik.

I tako sam dospio u arapsko zarobljeništvo. Komisija za primirje odmah je poduzela potrebne korake.

VRIJEME POSJETA: Ponedjeljkom i četvrtkom

Disciplina je jedna od važnih nacionalnih osobina Izraelaca: posvemašnja sveobuhvatna disciplina — a ipak ne željezna kao u totalitarnoj državi, gdje se sve naredbe moraju slijepo slušati. Ne, mi negujemo individualno obojenu disciplinu. Tako npr. kad opazimo telefonsku govornicu na kojoj je natpis Ne radi, odmah nas obuzme silna želja da telefoniramo upravo iz te govornice, i u devet od deset slučajeva to i pokušamo. Ploča s tekstom Molimo vas da odmah prebrojite novac, naknadne pritužbe ne uvažavamo, navest će nas da od šaltera bezuvjetno odemo odmah, novac prebrojimo kasnije pa onda podignemo viku kako su nas opljačkali. Razumije se, ako na nekim vratima piše Ulâz zabranjen, mi ne ulazimo. Osim ukoliko zaista moramo. Ili tek, možda, da pogledamo što se u stvari događa iza tih vrata. Ili iz bilo kojeg drugog razloga.

Tu počinje priča o teti Ilki, ljubaznoj staroj gospođi koja je prije nekoliko godina, nekom prilikom dok je čistila pod, samo lagano uzdahnula i više se nije mogla uspraviti. Povrijedila je meniskus ili tako nešto. Morali su je odvesti u bolnicu i tu su je smjestili na 14. odjelu.

Tek što su je smjestili, teta Ilka je naložila glavnoj sestri da nas sve pozove

telefonom kako bismo se okupili oko njene bolesničke postelje, usto da nas podsjeti kako ona obožava sendviče sa sirom, kakve u bolnici dobivaju samo teški srčani bolesnici.

Obiteljski savjet je odlučio da sam ja najpogodnija osoba za taj zadatak. Uručili su mi zamotuljak sendviča sa sirom prepečenih u pepelu, i samo malo zatim već sam stajao pred dvostrukom žičanom ogradom što omeđuje bolnički krug.

Željezna vrata bijahu zaključana. Tek nakon što sam dugo, pristojno kucao, pojavi se dežmekasti vratar i reče:

— Posjeti su ponedjeljkom i četvrtkom od 14 i 45 do 15 i 30.

— Hvala lijepo — rekoh. — Ali sad sam već ovdje.

— Dragi gospodine — reče vratar — to je za dobrobit bolesnika. Posjeti ih uzbuđuju i produžuju liječenje. Zamislite što bi se dogodilo kad bismo u svako doba dopuštali posjete.

— Posve ste u pravu — rekoh — to bi bilo strašno. A sada me, molim vas, pustite da uđem.

— Ne — odvrati on. — Strogo mi je zabranjeno. U zgradu biste mogli ući samo preko moje lešine.

— To ne bih želio. Ja želim do svoje tete Ilke.

— Ne može. Ali u dva mi dolazi smjena. Možda s njom budete imali više sreće.

Tip ne samo što je fanatik, nego se time i ponosi. Okrenuo sam se s mržnjom u srcu i kletvom na usnama.

— Da bog da te spopale sve bolesti što ih ima ovdje, ti mahniti manijače! — kleo sam. — I kad se raspadneš na komade, otići ću teti Ilki!

Nešto kasnije ponovno sam zakucao na ulazna vrata, ali nisam naletio kao prvi put već sam novom vrataru rekao:

— Ja sam iz uredništva lista »Jerusalem Post«; treba da napišem članak o bolnici.

— Samo trenutak — reče vratar. — Pozvat ću doktora Gebennehmera.

Liječnik Gebennehmer (ili naški: Dajdamić), čovjek čije ponašanje osvaja, primio me što je mogao ljubaznije, i odmah se ponudio da mi pokaže ustanovu.

— Hvala lijepo, doktore — rekoh. — Radije ću se sam snaći. To je nova reporterska tehnika, znate: skupiti dojmove na najneposredniji način. Nemojte se, molim vas, mučiti.

— Nije mi to nikakva muka. To mi je zadovoljstvo.

Gebennehmer me prijateljski uhvati pod ruku.

— Osim toga, bit će vam potrebne i neke stručne obavijesti. Dodite.

Vukao me kroz odjele 11, 12 i 13, te mi pri tom žustro govorio o glavnom zadatku novinstva da, po njegovu mišljenju, pridonosi većem razumijevanju

javnosti za medicinu uopće, a posebno za upravljanje bolnicama. Pratio sam njegovo izlaganje klimanjem glave, i s vremena na vrijeme bilježio kao npr.: Enten-tini-savaraka-tini, ili nešto slično, najčešće u stihu.

Uzorni red koji je vladao u svim odjelima, donekle je remetio samo nepregledni broj posjetitelja. U prosjeku su na svakom krevetu sjedile po dvije obitelji.

— A sada nije čak ni vrijeme posjeta — objasni mi Gebennehmer. — Zaista ne znam kako su svi ti ljudi dospjeli ovamo.

— Ništa, ništa — umirivao sam ga ja. Najednom s jednog kreveta dopre do mojeg uha glas stare dame:

— Hej, Feri! Jesi li donio sir?

Situacija je bila više nego neugodna. Liječnik Gebennehmer me neugodno i upitno pogleda.

— Šalom, teto Ilko! — kliknuh. — Kakav nevjerojatan slučaj!

— Kakav slučaj? Zar sestra nije nazvala? Gdje je sir?

Brzo joj predah zamotuljak i pokušah liječnika Gebennehmera uvjeriti kako uvijek nosim uza se zamotuljak sendviča sa sirom, ali on samo bez riječi slegne ramenima i ode.

Teta Ilka je zavidnom brzinom slistila sadržaj zamotuljka i za idući dan naručila brdo bombona od metvice. I neka dovedem Bernarda i Miciku. I, naravno, svoju ženu. Kad sam bojažljivo napomenuo da sutra nije dan posjeta, teta Ilka rječitom

kretnjom pokaza gomilu ljudi u sobi i posla me kući.

Odmah smo se dali na posao. Micika je šivaćim strojem sašila male, bijele kapice kakve nose sestre. Zatim je od svog frizera posudila tri bijele kute i na kraju smo s pomoću dva drška od metle napravili nosila. Drugo nam nije trebalo.

Slijedećeg dana dovezli smo se taksijem u blizinu bolnice, i tu navukli na sebe pripremljenu odjeću. Moju smo ženu poslali u izvidnicu i ona nam je javila da je onaj mahniti manijak od jučer, kojeg sam joj bio potanko opisao, sada ponovno na vratima. Ja sam se opružio na nosila, oni me pak pokrili bijelom plahtom. Bernard i Micika su me nosili a moja žena držala za ruku i s vremena na vrijeme mi vlažila usnice suhe od groznice. Invazija je uspjela. Bik od manijaka nasjeo je na naš primitivni trik i spremno nas propustio.

Sigurnosti radi pošli smo okolnim putem, kroz druge odjele. Upravo kad smo dospjeli pred 14. odjel, netko grubim pokretom strgne s mene plahtu.

— Vi? — zaurla liječnik Gebennehmer. — Jeste li poludjeli?

— Nije vrijeme za šalu — rekoh suzdržano. — Umirem.

— Što se dogodilo?

— Ujela me zmija.

Gebennehmer probljedi i sam me odvuče u svoju ordinaciju. Jedva sam još stigao da Bernardu predam bombone od metvice.

— Brzo — prošaptao sam. — I pozdravite mi tetu Ilku ...

Oni odmagliše i ostaviše me u pandžama Gebennehmera. On je već prebiraio po svojim špricama i ampulama, te najavio kako će mi sada napuniti žile kurareom, jedinim pouzdanim protuotrovom protiv zmijskog ujeda. Pri duši mi je postalo pomalo nelagodno. I još gore: počeo sam se pitati, zar ja stvarno moram dopustiti da me ovdje maltretiraju a možda i otruju, samo zato što je teta Ilka poželjela da prije operacije siše bombone od metvice? Nakon što sam odlučio da na to odgovorim niječno, u jednom sam skoku izletio iz sobe, potrčao u dvorište i uskočio u jedna od onih teretnih kolica što promiseću između pojedinih odjela.

— Vozite — siknuo sam na šofera. — Svejedno kamo! Vozite, vozite!

U nekom dalekom odjelu umiješao sam se među posjetitelje i umakao.

Predvečer sam se ponovno obreo u svojoj obitelji. Saznao sam da se teta Ilka izvrsno osjeća, samo da je pomalo uvrijeđena što je nisam posjetio. Poželjela je svu silu švicarskih ilustriranih revija. Micika je predložila da iskopamo tunel ispod žičane ograde, ali je za to trebalo najmanje tri dana, a nismo mogli dopustiti da teta Ilka toliko dugo čeka na nas i ilustracije. S druge pak strane, više se nismo mogli upuštati u kolektivni posjet već smo se morali zadovoljiti pojedinačnim akcijama.

Idućeg sam dana, dakle, ponovno navukao frizersku kutu koja se kopča odostraga i zaokružio svoj izgled debelim očalama i slastičarskom kapom.

Na ulazu u bolnicu opet je stajao onaj bik od manijaka. Na brzinu sam rupčićem povezao lice i prošao kraj njega paradnim korakom,¹⁹ pri tom izustivši oštro

¹⁹ - Gotovo su svi naši liječnici njemački Židovi. Ako nekoga na ulici čujete da govori

»Jawohl«, nakon čega je on zalupio petama. Prošuljao sam se kroz odjele 11 i 12 i već se približio odjelu 13, kad osjetih kako me netko ščepao za rame.

— Hvala bogu da ste tu, gospodine profesore! Dođite brzo! Hitna operacija ...

— Žalim, doktore Gebennehmere — promumljao sam ispod maske — ali nisam u službi.

— Ali slučaj je hitan, gospodine profesore! — Gebennehmer me odvuče u operacionu dvoranu, i prije nego sam shvatio što se događa, našao sam se opranih ruku ispod reflektora. Uto su već bili dogurali krevet s bolesnikom. — Jesi li donio švicarske ilustracije? — zapitala me teta Ilka.

— Već bunca — reče Gebennehmer i na brzinu dovede tetu Ilku u besvjesno stanje.

I meni je došlo da padnem u nesvjest. Na kraju krajeva, nikad još nisam operirao meniskus, a osobito ne vlastitoj teti.

Kad me sestra zapitala želim li mali ili veliki skalpel, naglo se odlučivši okrenuo sam se liječniku Gebennehmeru :

— Preuzmite, molim vas, vi.

Gebennehmer se sav zajapurio od ponosa i radosti. Bilo je to prvi put da mu jedan profesor daje odriješene ruke pri operaciji, i on odmah započne rezati koljeno tete like. Osjećaj koji je u meni rastao, odgovarao je onom koji bi me

njemački, onda ga gotovo uvijek možete oslovit s »gospodine doktore«.

obuzimao kad bi u kuhinji sjekli pileće batake, premda sam ih poslije rado jeo, najradije sa salatnom od krastavaca.

— Oprostite — jedva izustih i pomalo teturajući iziđoh iz operacione dvorane. Napolju sam odmah skinuo masku s lica kako bih došao do daha. U tom trenutku prođe kraj mene onaj manijak od vratara, prijazno me potapša po ramenu i reče:

— Eto, vidite, danas možete posjetiti bolesnu tetu!

Posve sam previdio da je četvrtak i nešto poslije dva sata. Zapravo sam to trebao zapaziti. Naime, u cijeloj bolnici nije bilo ni jednog jedinog posjetitelja.

BROJ VAŠE SOBE, SIR

Mi, naravno, ne možemo ozbiljno konkurirati Veneciji već i stoga što se našim gradovima može relativno bezbrižno kretati pješice. U tom smo pogledu, dakle, nezanimljivi. Ono što nas za međunarodni turizam ipak čini zanimljivima, jest to što živimo u predjelu koji pripadnici više vjeroispovijesti drže Svetom zemljom: za Židove je to zemlja njihove povijesti, za kršćane zemlja u kojoj je živio Nazarećanin, za muslimane zemlja u kojoj je Arapska legija a za Amerikance zemlja naftnih profita.

Čak i najljepši, najprivlačniji predio ništa ne vrijedi ako u njemu nema luksuznih hotela. Ako neki bogati Židov želi potpomoći zemlju svojih otaca, neka u njoj sagradi hotel. To je, usput rečeno, dobra investicija. Kad stranci putuju, ni za čim toliko ne čeznu kao da budu opljačkani. Izrael u tom pravilu nije nikakva

iznimka. Ali teško Izraelcu koji se usudi odsjesti u takvu otmjenom hotelu.

Ja sam osobno počinio tu kobnu grešku samo jednom. Uspjelo mi je nekako spasiti nekoliko funti iz pandža poreznika, pa sam odlučio sebi jednom priuštiti pravi odmor na velikoj nozi. Odabrao sam super-de-luxe hotel s vlastitom plažom, vlastitim igralištem za golf, kriket i, kao što ćemo vidjeti, s još jako mnogo toga vlastitog.

Lakej u obeshrabrujuće otmjenoj livreji otvori vrata taksija, dohvati moj kovčeg i zapita:

— Koji broj sobe, Sir?

— To ne znam — rekoh. — Tek sam stigao. Lakej me sprovede do recepcije, koja bijaše sva u mramoru; tu mi je agent tajne službe rekao broj moje sobe: 157. Taj je broj lakaj odmah zabilježio u svoju bilježnicu. Tajni agent preda mi ključ od 24-karatnog zlata, optočen dijamantima. Prošao sam u sobu 157 i počeo raspremati kovčeg. Kad mi se prohtjelo oprati ruke, morao sam ustanoviti da nema sapuna. Pozvonio sam robinjici. Donijela mi je sapun zamotan u celofan.

— Koji broj sobe, molim?

— Stotinu pedeset sedam — odgovorio sam. Robinjica izvadi bilježnicu i pažljivo na čistom listu papira pribilježi: 157.

Opravši ruke, uputio sam se u hotelsku blagovaonicu, gdje su — bez suvišnih, dosadnih pitanja — stavili preda me šalicu čaja i dvije kriške pržena kruha. Kako mi je prženi kruh izvrsno prijao, zatražio sam još jednu krišku.

— Broj sobe? — zapitao je konobar, ukočen poput nekog diplomata pred mirovinom. Brojku 157 je uredno zabilježio.

Pri povratku u sobu htio sam zapitati jednog od brigadnih generala što ovdje služe kao portiri, koliko je točno sati.

— Broj moje sobe je 157 — rekoh. — Koliko je sati?

— Pet i trideset dvije — odgovori brigadir, i u jednu debelu knjigu unese broj 157.

Za večeru sam se presvukao, zatražio četku za odijelo (157) i kasnije di-di-ti protiv komaraca (157). Budući da mi je to knjigovodstvo već pomalo išlo na živce, otputio sam se u odaje direktora hotela koji me primi u audijenciju.

— Zašto, o Gospode, moram u svakoj prilici navoditi broj svoje sobe? — upitao sam.

Njegova Visost me odmjeri prijekornim pogledom i odgovori hladnim oksfordskim engleskim:²⁰

— Sve usluge koje nisu uključene u cijenu, računaju se posebno, Sir. Stoga članovi našeg štaba moraju znati broj vaše sobe, Sir. Koji je broj vaše sobe, Sir?

— Stotinu pedeset sedam.

²⁰ Osoblje u izraelskim otmjenim hotelima govori isključivo oksfordski engleski, tako da američkim Zidovima treba prevodilac. U krajnjoj nuždi mogu se sugovornici sporazumjeti i na jidišu.

— Hvala, Sir — reče Njegova Visost i pribilježi: »Informacija za br. 157.«

Stotinu pedeset sedam postao mi je svakodnevni refren. Gotovo da se nisam usudio bilo koga osloviti a da odmah ne spomenem i broj svoje sobe. Kad sam jednom naručio grapefruit a nisam ga dobio, zbunio sam konobara pitanjem, ne bi li sada trebao unijeti u notes: »157 nije dobio grapefruit«.

I ceremonijal prigodom predstavljanja bijaše drukčiji. Kao da smo u zatvorskom dvorištu. Kad bih nekome prišao, ne bih izgovorio svoje ime, već:

— Stotinu pedeset sedam. Drago mi je.

— I meni također — odgovori Princ Weingartner, tajnik hotela, i odmah zapiše u bilježnicu: »predstavio se broj 157«.

Ali odjednom se cijela situacija obrnula. Upravo sam sjedio na ametistnoj terasi hotela i duboko udisao večernji zrak pun ozona, kadli mi priđe neki nadglednik koji je već držao bilježnicu u ruci.

— Stotinu pedeset sedam — rekoh uljudno. — Svježi zrak.

— Pedeset sedam — zabilježi nadglednik. — Hvala, sir.

Već sam se spremao da ispravim pogrešku, ali osjetih kako me zadržava neka tajanstvena sila. U glavi su mi se počele vrtjeti čudne primisli i zaustavile se na jednoj posve novoj mogućnosti...

Navečer sam u blagovaonici naručio ekstra veliku porciju telećih jetara prženih na ekstra žaru.

— Broj sobe? — zapitao me konobar, nekadašnji pukovnik kraljevske garde.

— Sedamdeset pet — odgovorio sam.

— Sedamdeset pet — zabilježi pukovnik. — Hvala, sir.

Tako je to počelo i tako sam slijedećih dana udovoljio mnogim svojim željama o kojima sam dotad mogao samo sanjati pod opijumom. Dva puta sam samo za sebe unajmio otmjenu jahtu (75), tri puta naručio duo indijskih trbušnih plesačica (75) i jednom trupu Liliputanaca. Birao sam najbolje od najboljeg. Kad je čovjek već na odmoru, ne treba biti sitničav. Ako si sitničav, radije ostani kod kuće ili kupi sebi plantažu naranči.

Pošto sam tako proveo dvije prekrasne sedmice, napustio sam hotel. Princ Weingartner uručio mi je račun koji je vlastoručno supotpisao Njegova Visost direktor. Račun je iznosio 390 funti. U tu su svotu bile uračunate i usluge koje nisu uključene u cijenu hotela, kao sapun (65.—), informacije (3.10), večernje udisanje zraka (4.90) i nekoliko drugih sitnica.

Čvrstim stiskom ruke oprostio sam se od osoblja. Brigadiru sam dao 100 funti, njegovom pomoćniku 50.²¹

Dok sam ulazio u taksu, na recepciji se odigravala neugodna scena. Neki debeli čelavko upravo je dobio napad bijesa, trgao račune u sitne komadiće i isprekidano uzvikivao kako mu ne pada na pamet da plati 2.600 funti za 29

²¹ U Izraelu nije uobičajeno davati napojnice jer su one — po mišljenju gostiju — u suprotnosti s pojmom ljudskog dostojanstva, koje je jasno definirano u Ujedinjenim nacijama. Mišljenje konobara nije toliko dogmatsko.

porcija telećih jetara na žaru, koje nije ni naručio ni pojeo, i sve takve nekakve koještarije. Zaista sramotno. Zar zbog takvih sitnica toliko neodgovorno galamiti?

DNEVNIK CJEPIDLAKE

Čovjek je zagospodario prirodnim silama i postigao da i pustinja procvjeta. U pustinji Negev već raste pamuk. Jedina pustinja koja se čovjeku još uvijek odupire, u njegovoj je vlastitoj glavi.

9. lipnja

Jutros za doručkom vidio sam u novinama sliku Hruščova i morao se glasno nasmijati. Kako može čovjek, usto još i vođa velikog naroda, biti tako ćelav da ga jedva možete razlikovati od ulaštene biljarske kugle?

Tako nešto ipak se ne bi smjelo dopustiti!

Pod Hruščovljevim utjecajem stao sam pred ogledalo kako bih provjerio stanje vlastite kose. Nakon nekoliko trenutaka pozornog promatranja učinilo mi se da se rub izrasta na sljepoočicama nešto povukao. Ali to samo još više naglašava produhovljenost mog lica. U mojim je to godinama prirodno. Odsad za mene taj »problem« više ne postoji.

10. lipnja

Pošto sam se jutros počesljao, slučajno sam pogledao češalj. Izbrojao sam na njemu 23 dlake. To me ne zabrinjava. Moj brijač, kojeg sam danas slučajno sreo u njegovu salonu, potvrdio mi je da je gubitak od 10 do 23 dlake dnevno prirodna pojava.

— To je posve beznačajno — rekao je (a on to zna). — Čelavost je nasljedna. Opasnost prijeti samo onima čiji su preci bili ćelavi.

Kod kuće sam slučajno naišao na obiteljsku sliku moga djeda i njegove osmero braće. Svi su bili ćelavi. Držim da bi bolje bilo kad bi se moj brijač više bavio svojim poslom, mjesto da raspravlja o teoriji nasljeđivanja i brblja gluposti.

3. rujna

Ipak je to čudno: što se više brinem o svojoj kosi, ona sve više ispada. Naravno da to osim mene nitko ne zamjećuje, jer ja tome pridajem previše pozornosti. Ipak, u prošlom je tjednu dnevni prosjek iznosio već 30. Nije to razlog za uznemirenost, ali ipak treba biti budan. U pismu sam od svog lista zatražio pobliže podatke i u rubrici »Savjeti zaljubljenima« našao slijedeći odgovor:

»Budnost. Tel Aviv. Kosa je nježan vlaknast izrast na određenim dijelovima tijela sisavca. Iskustvo je dokazalo da na pojedinim dijelovima tijela u nekih sisavaca kosa može početi ispadati. U ljudi muškog roda to je posve prirodna pojava, koja zaslužuje pozornost istom kad poprimi uočljive razmjere.«

Zatražio sam savjet liječnika. Pregledao mi je srce i bubrege, zatim pluća,

slijepo crijevo i slezenu, izmjerio mi krvni tlak, pregledao me na rendgenu, sveobuhvatno me testirao, načinio elektrokardiogram i proglasio me posve zdravim. Što se moje kose tiče, objasnio je da se tu, na žalost, ništa ne da učiniti. Kad počne ispadati, onda ispada.

11. veljače

Moja nova frizura izvrsno pristaje mojem lukavo nestašnom izgledu. Kosa mi se spaja u veseli mali smotuljak i doseže do imaginarne spojne crte između oba uha, gdje se nemarno i ponešto genijalno povija unatrag preko neobraslog dijela glave. Čitam u jednom vrlo zanimljivom članku, zasnovanom na povijesnim činjenicama, da je sva sila značajnih ljudi bila dijelom ili posve ćelava: Džin-gis Kan, Yul Brunner, gradonačelnik Tel Aviva. Postojao je čak i francuski kralj imenom Karlo Ćelavi.

27. svibnja

Moj brijač kaže da su ćelavi ljudi ponajvećma na-dareniji od obraslih, pogotovu na nekim određenim područjima. To je znanstveno potvrđeno činjenicama. Po njemu se ja ipak nemam čega bojati. Preporučio mi je da obrijem glavu kako bi sunčane zrake što bolje prodirale u korijen kose. To će podsta-knuti rast kose i ona će opet dobiti svoju mladenačku svježinu. Nije da bi to meni bilo osobito potrebno — dopustio sam mu da mi glavu obrije više šale radi. Kad sam se zatim ugledao u zrcalu, gotovo sam se onesvijestio: u mene je zurilo mladenački surovo lice gangstera. Sakrio sam se u najmračniji ugao salona. Kad se smračilo, iskrao sam se i otišao kući. Samsone, Samsone, kako te sada dobro razumijem!

27. kolovoza

Danas sam se prvi put usudio izići na svjetlo dana. Za svog zatočeništva pročitao sam brojnu literaturu o Hruščovu i njegovim velikim djelima. Hruščov je već u ranoj mladosti izgubio kosu. Moram priznati da osjećam sve više simpatije za komunizam.

Razlog što je u međuvremenu moje kose većim dijelom nestalo, vjerojatno je u tome što puna tri mjeseca nije vidjela sunca. Glava mi je nalik na mjesečevu površinu, koju na ekvatoru prekida samo tanka pruga bujne vegetacije. Bio sam već na rubu očaja kad sam u novinama naišao na slijedeći oglas:

BIO SAM NA RUBU OČAJA!

Glava mi je bila nalik na mjesečevu površinu koju na ekvatoru prekida samo tanka pruga bujne vegetacije.

NISAM OČAJAVAO!

Upotrijebio sam američko čudotvorno sredstvo

ISOTROPIUM SUPERFLEX

Sada sam potpuno izliječen, a usto i sretan otac dvoje djece.

Može se dobiti u malim, bijednim probnim tubama koje kupuju škrci po cijeni od 1 funte i 20 ili u divovskim, orijaškim tubama za ekonomski dekadentnog muškarca po cijeni od 9 funti i 80.

Kupio sam divovsku, orijašku tubu, ne bi li se tako ubrzao proces.

17. studenog

Jedno se tom isotropium superflexu mora priznati: doista je ubrzao proces.

Broj dlaka na mojoj glavi spao je na 27. Počinjem gledati na svijet u novom svjetlu. Nije slučajno, mili moj, da su gotovo svi veliki industrijski magnati, privredni stručnjaci, znanstvenici i istraživači ćelavi, pogotovu pošto prijeđu određenu životnu dob. U mene se, doduše, to još ne zapaža, jer kosu tako rafinirano češljam prema naprijed da se uvjerljivo doima kao da je počešljana unatrag. Taj mali trik može se otkriti jedino u bazenu, kad mi se kosa smoči i zalijepi za ramena.

29. siječnja

Danas mi je jedan neugodan događaj pokvario raspoloženje. Stao sam u red pred blagajnom kina da kupim ulaznicu, kadli neki huligan zapita svoju prijateljicu:

— Gdje li je Pogo?

Djevojka — neko primitivno, neodgojeno stvorenje — pokaza rukom prema meni i reče:

— Tamo je, iza onog ćelavca.

Bilo je to prvi put da sam doživio takvu primjedbu. Pod pretpostavkom, naravno, da je ta koza uopće mislila na mene. Sudim li po svojoj frizuri, prije bih posumnjao u to: osam dlaka valovito idu slijeva nadesno, a daljnje ih tri presijecaju pod pravim kutom. Za stražnji dio glave brine Jossi. Ne, ne, što više

mislim o tome, sve sam više uvjeren da je ona mala glupača mislila na nekog drugog, nekog ćelavca.

2. ožujka

Postajem svjesniji i zreliji. Moje sve veće zanimanje za vjeru probudilo je u meni nova čuvstva, a veličanstvena snaga koju zrači tradicija čini sve ostalo. Otkrivam duboki smisao vjerskih zapovijedi i zakona. Naročito se strogo držim sabata i glava mi je stalno pokrivena — što je, kao što znamo, znak duševne nadmoći. Pod pokrivalom, na mojoj glavi vlada željezna disciplina.

Pri jutarnjoj smotri nedostajala je Gusti. Nakon ponovne prozivke morao sam ustanoviti da se ukupan broj prisutnih sveo na četiri. Poslije sam našao Gusti mrtvu na ovratniku moje košulje. Bila je to najdulja i najsnažnija dlaka koju sam još imao. Nepoznati su putovi sudbine. Prazninu sam nadomjestio s Modche. Malo sam je iščetkao kako bi se doimala punijom.

Abigail je počela sijedjeti.

13. travnja

Jossi je ostala posve sama. Brijač joj je počeo naširoko pjevati hvalospjeve i predložio mi da je obrijem, kako bi se nanovo rodila još snažnijom. Nisam dopustio. Ne bih htio da još jednom izgledam poput ćelavca. Častio sam Jossi klorofilnim šamponom protiv prhuta. Kad se osušila, položio sam je u cik-cak crti preko cijele glave. Neka se prostire koliko je volja.

28. srpnja

Dogodilo se ono neizbježno. Nema više Jossi. Zapetljala se u unutrašnji kožni rub mog šešira, tako da sam je istrгнуo skupa s korijenom. Sjetio sam se tragičnog svršetka Isadore Duncan. Nije li to samoubojstvo?

29. srpnja

Morat ću se pomiriti s tim da počinjem osjećati sklonost prema ćelavosti.

TKO ĆE GLASNIJE U A-DURU

»Svi su Židovi braća«, rekao je jednom legendarni Schmorres Rothschildu, hoteći nagovijestiti kako su on i barun zapravo rođaci. Priča ništa ne kaže što je odgovorio Rothschild. Vjerojatno nije izgubio prisutnost duha.

U Izraelu su rodbinske veze vrlo izrazite. I ljubav prema glazbi bratski nas združuje. Mi smo jednostavno ljudi za glazbom. Ta vječita buka potpuno nas izluđuje.

Sinoć sam pošao rano u krevet jer sam jutros morao ustati već u devet i po. Uspjelo mi je donekle brzo zaspati. Nakon nekih pola sata naglo sam se probudio.

— Mi hoćemo spavati! — urlao je vani neki glas prepun mržnje. — Prošlo je deset sati. Ugasite radio, glupane.

Uspravio sam se u krevetu. Pričinilo mi se da izdaleka, s krajnjeg ugla našega

stambenog bloka čujem tihu glazbu. Nisam bio posve siguran jer se jedva što drugo čulo od sve glasnije bujice ljutih glasova.

— Hoćemo spavati! Tišina! Ugasite radio! Tišina! Malo-pomalo budili su se i stanovnici susjednih kuća. Mnogi se prozori osvijetliše. Trgovac delikatesama, koji stanuje preko puta, napravio je iz novina trubu i zahtijevao da se poštuje novi »protubučni« propis. Sladoledar Salah, Jemenac, kat ispod nas, više je puta spomenuo Ben Guriona, što je za njega pouzdan znak da je krajnje uzbuđen. Ja sam brzo navukao na sebe kućni haljetak, kako bih se bolje mogao nagnuti kroz prozor. Ništa mi nije draže nego gledati ljude kako se svađaju. To je ono ljudsko u meni.

— Mir! — zaurlo sam u noć. — Gdje je kućni odbor?

Manfred Toscanini, koji nema nikakve veze s istoimenim dirigentom, pojavi se na balkonu mrmljajući nešto nerazumljivo. Manfred Toscanini je predsjednik našeg kućnog odbora.

Počeli su ga bodriti uzvicima:

— Što čekate? Jeste li predsjednik odbora ili niste? Pokrenite se! Učinite nešto! Zovite policiju! Za takvo ometanje mira danas se dobiva godina zatvora! Hajde!

— Čekajte malo! — povika Toscanini. — Od tolike vike ne mogu ustanoviti odakle galama dolazi.

Nasta muk. Pokazalo se da glazba dolazi iz prizemnog stana na desnom uglu.

— Mačja derača! — Bio je to Salah. Glas mu se već bio umirio. — Odmah da

ste utišali tu mačju deraču! Ben Gurion!

Toscanini je nespokojno poskakivao s noge na nogu. Ne posjeduje on neku osobitu borbenu narav. Izabrali smo ga samo stoga što ima lijep rukopis i što se s njim lako izlazi nakraj.

— Molim vas, ugasite radio — pentao je. — Molim vas. Ozbiljno.

Ništa se nije dogodilo. Glazba je svejednako i dalje glasno odjekivala kroz blagu noć.

Manfred Toscanini shvati da se radi o njegovu ugledu, njegovoj sudbini, budućnosti, sreći njegove djece. On podiže glas:

— Ako ova mačja derača odmah ne prestane, pozvat ću policiju!

Slijedilo je nekoliko napetih trenutaka bez daha. Činilo se da slijedi sukob između državne sile i buntovnika.

Najednom glazba postaje još glasnija: otvorila su se vrata stana odakle je dopirala, a na njima se pojavio dr Nataniel Birnbaum, šef obližnje poslovnice izraelskoga državnog turističkog biroa.

— Koja to neznalica — zapita Birnbaum zvonkim glasom — naziva Sedmu Beethovenovu simfoniju mačjom deračom?

Muk. Duboki, potpuni muk. Beethovenovo ime lebdjelo je među kućama, zašlo stanovnicima u kosti i srž, lilo se kao neki djelotvoran otrov u živčani sustav.

Manfred Toscanini načinio je užasnuo lice i previjao se kao crv. Ja sam se pak udaljio korak od prozora kako bih pokazao da nemam ništa zajedničko s njegovim ponašanjem, koje je ispod svake razine.

Za sve to vrijeme nenametljivo se čula božanska glazba. Birnbaum nije htio propustiti a da dokraja ne uživa u svojoj pobjedi.

— Dokle? Gdje je taj nepismenjaković za koga je Sedma Beethovenova mačja derača? Sedma Beethovenova!

Začu se zbunjeno nakašljavanje i posramljeno kašljucanje. Naposljetku trgovac delikatesama lupeški prošaputa promijenjenim glasom:

— Predsjednik odbora ...

— Čestitam! — Prijezir s kojim je Birnbaum izgovorio tu riječ, bio je više nego opravdan. — Treba nam svima čestitati na takvom predsjedniku.

Zatim se okrenuo i odmjerenim korakom izgubio u stanu. Iz njega je zračila neopisiva kulturna nadmoć.

Manfred Toscanini ostao je na poprištu sav jadan i usamljen, posve dotučen.

— Toliko sam se razljutio — reče ispričavajući se — bio sam toliko gnjevan i ljutit da u srdžbi nisam prepoznao Sedmu Beethovenovu.

— Pst! — zasiktali su sa svih strana. — Tišina! Jezik za zube! Ne možemo čuti tu božansku glazbu.

Manfred Toscanini povuče se pognute glave u svoju jazbinu. Svi ostali opčinjeni smo slušali divovsko djelo toga najvećeg glazbenog genija. Mnogi stanari nečujno su se ispružili na ležaljka i sklopili oči kako bi se što bolje predali neumrlim besmrtnim zvucima. A ja? Pogledao sam u nebo puno zvijezda i moje su usne tiho i smjerno izgovorile jednu jedinu riječ:

— Beethoven.

Samo su Jemenac Salah i njegova žena Etroga svojim došaptavanjem ometala svečani trenutak.

— Tko je to? — pitala je Etroga.

— Tko to?

— Taj gospodin ... kako se ono zove ... Betovi ...

— Ne znam.

— Vjerojatno je neki važan čovjek kad ga se svi toliko boje.

— Ben Gurion — reče Salah — Ben Gurion.

— A zašto si vikao kad ne znaš?

— Svi su vikali.

— Drugi mogu vikati ali ti ne smiješ. Tvoja trgovačka dozvola nije u redu. Zar si zaboravio što se dogodilo tvom prijatelju Shimuniju zato što je previše

raščepio labrnjetinu?

Salah se stresao od straha.

— Prekrasno! — povikao je tako glasno da su ga svi mogli čuti. —
Veličanstvena glazba!

Uri, ljekarnikov sin, koga je nenadani mir probudio, dotrči na balkon i dreknu:

— Mačja derača!

Tata mu je smjesta opalio pljusku, što je naišlo na sveopće odobravanje. Dijete koje već u najranijoj dobi ne nauči cijeniti velika umjetnička ostvarenja, nikada neće postati korisnim članom društva i završit će na vješalima.

Profesor, koji stanuje desno od nas i od zadnje svađe sa svojom ženom, dakle već nekih četrdesetak godina nije s njome progovorio ni riječi, sada se na prozoru krotko privio uz nju. Beethovenova božanska glazba iznova je sjedinila posvađani bračni par.

U nastojanju da ispravi svoju sramotu, Manfred Toscanini demonstrativno otpjevuši nekoliko taktova uz glazbu. U svojoj je bestidnoj poniznosti malko i pretjerao.

— Doktore Birnbaume — zazvao je. — Molim vas, pojačajte malo radio.
Odavde ne možemo tako dobro čuti... Puno vam hvala!

Glazba je postala glasnija. Susjedi su, kao neka velika, sretna obitelj zajedno sjedili i slušali. Svi smo se međusobno voljeli.

— Taj gigantski rondo — šaptao je ljekarnik čiji sin uči svirati harmoniku. —
Premda baš nisam uvjeren da to nije možda i scherzo ...

Trgovac delikatesama dobacio je nekoliko zajedljivih primjedbi na račun nekih
suvremenika koji ne znaju razlikovati rondo od scherza.

Profesorova supruga više je puta šapćući ponovila:

— A-dur ... A-dur ...

Salah se jako nagnuo kroz prozor i obim rukama naćulio uši.

Ja sam potajno otvorio »Koncertni vodič« i pokušao pronaći Sedmu
Beethovenovu. »Koncertni vodič« je vrlo praktična knjižica koju lako možete
sakriti od znatiželjnih pogleda.

— Poznato je — čuo sam samog sebe — da simfonija u A-duru spada među
najsnažnija Beethovenova remek djela. Uvodni akordi ponavljaju se u raznim
varijantama prije no što prijeđu u glavnu temu prvog stavka. Moderni kritičari
zamjeraju toj eksplozivnosti ...

Jasno sam osjetio kako moj ugled među stanarima naglo raste. Valjda stoga što
ih je zavelo moje pretjerano skromno ponašanje, dosad me nisu dovoljno
cijenili. Tim jače je sada bljesnuo vatromet moje istančane muzikalnosti.

Vrtlarova kći preko puta poslala mi je svog malog brata i zamolila da joj
posudim operni dalekozor.

Jadno mi se pokušavši suprotstaviti, ljekarnik reče:

— Ekspozicija je potpuno u redu. Čak ni jedan Bartok ne bi je mogao drukčije oblikovati.

Već nakon prvih njegovih riječi užurbano sam počeo prelistavati »Koncertni vodič«.

— Ne zaboravite — odvratio sam tom uobraženom klipanu — da se četvrti stavak razvija neodoljivom snagom i osobito u finalu nadilazi sva zemaljska mjerila!

Cijeli mi je kućni blok ležao pod nogama. Beetho-venov genij i moja mudrost slili su se u onozemaljskom jedinstvu. Tako zamišljam nirvanu.

— Pa ni Bach nije loš — brundao je apotekar ponadavši se da će tako oprati obraz.

Skladba je ponovno ušla u glavnu temu. Duhači i gudači buknuhli su na kraju u punom skladu, da bi zatim besmrtni zvuci posve utihnuli. Slušateljima se ote uzdah neizreciva ushita. Nekoliko trenutaka vladala je svečana tišina. A tada se javi glas spikera:

— Čuli ste suitu »Na zidinama Naharije« Jochanana Stocklera, u izvedbi sastava dobrovoljnoga vatrogasnog društva Petah Tikva. U drugom dijelu našega noćnog koncerta izvodimo klasičnu glazbu s ploča. Kao prvo slušat ćete Beethovenovu VII simfoniju u A-duru.

Ponovno muk. Kobni muk.

Na prozoru se pojavi Manfred Toscanini, koji kao da je sablasno rastao sam iz sebe.

— Mačja derača! — urlao je likujućí sumanuto. — Čujete li, Birnbaume? Mačja derača! Ej, Birnbaume? Ovo vi nazivate Beethovenom? Ja to zovem mačjom deračom!

Zaprepaštenje je zahvatilo stanare kao šumski požar.

— Beethoven! — kreštala je profesorova žena požurivši na drugi prozor. — Što sad, Birnbaume?

Salah zgrabi ženu za ruku.

— Prevarili su nas — siktao je. — Opet jedan njihov otrcani trik.

— Dođe li policija, mi ništa nismo vidjeli — zapovjedi mu žena.

— Ben Gurion — odvrati Salah.

Ako je Birnbaum, uza svu svoju smiješnu gordost, još kadar primiti kakav savjet, neka potraži novi stan. U nas je svoje odgudio.

POSLIJE VAS, MOLIM!

Zemljopisno, Engleska je dio Evrope. U stvarnosti ona je dio same sebe i ničega

više. To smo zapazili već u trenutku kad smo se iskrcali.

Možda će se blagonakloni čitatelj prisjetiti novinskih izvještaja o velikoj nepogodi koja je prije stanovita vremena zahvatila Kanal La Manche, a bijaše takvih razmjera da se slične ne sjećaju ni najstariji sjeverni medvjedi. Sudbina je htjela da smo moja supruga i ja upravo tog dana prešli Kanal. Valovi što su se divlje pjenili bacahu naš brod amo-tamo, upravo kao onu slavnu orahovu ljusku što je u takvim slučajevima uvijek izvlače za usporedbu, premda se takva orahova ljuska nikad nije našla u valovima što se divlje pjene, dakako, izuzmemo li naš brod. Kako se na epsko opisivanje prirodnih katastrofa u književnosti gleda s omalovažavanjem, ograničit ću se samo na to da spomenem svečani zavjet što sam ga dao pola sata pošto je izbila nepogoda: zakleo sam se da ću se preostali dio svog života povući u kibuc i svoj život posvetiti ponovnoj potpunoj izgradnji Zida plača u Jeruzalemu, samo ako uspijem spasiti goli život.

Kako se ovaj zavjet pokazao beskorisnim, zamijenio sam ga poslije pola sata slijedećim: »O, Bože, odričem se golog života, samo me nemoj pustiti umrijeti...«

Ova je formulacija uspjela. Nekoliko sati zatim ugledasmo bijele stijene Dovern koje su oduševljavale već tolike pjesnike prije mene, vjerojatno nakon što su na sličan način prešli Kanal. Oteturali smo preko gata, bacili se na koljena, poljubili Svevišnju Majčicu Zemlju, te istodobno sklopili prvo poznanstvo s engleskim nacionalnim značajem:

Iza nas je neki britanski džentlmen puzio na sve četiri po gatu. On je za vrijeme vožnje bio u tako bijednom stanju da bismo se nesumnjivo uplašili za njegov život, da nam je preostalo vremena za bilo što drugo osim da strahujemo za vlastiti život.

Očekivala ga je njegova britanska supruga.

— Hallo, darling — reče mu na pozdrav. — Dobro si putovao?

— Prekrasno — odgovorio je — premda je izvještaj o vremenu bio vrlo loš.

Moram ovdje primijetiti da je u to vrijeme još padala tuča, debela poput zrna graška.

U pravilu postoje četiri godišnja doba: proljeće, ljeto, jesen i zima. To vrijedi i za Englesku. Jedino što oni ova četiri godišnja doba imaju u istom danu. Ujutro ljeto, u podne zimu, navečer jesen i proljeće. Kadikad obrnuto. Ne postoje čvrsta pravila. Pogledate kroz prozor: sija sunce, nebo zrači plavetnilom. Veselo iziđete iz kuće, stupite na ulicu — i odskočite unatrag jer je upravo nekoliko koraka od vas udario grom. Kamo god pogledate, voda nadolazi u slapovima. Požurite uza stube, zgrabite kabanicu i kišobran i ponovno pođete na ulicu — a tamo vas dočeka veseli cvrkut ptica. S vedroga neba smije vam se sunce. I to s pravom.

Ni nakon dva dana nismo uspjeli riješiti tajnu zašto Englezi ne odsele. Čak i oni najdomoljubniji među njima priznaju da ih vrijeme izluđuje. Čak se trude da to i dokažu.

Odavna je poznato da narodi koji nose kišobran najradije razgovaraju o vremenu. Ipak me pomalo začudilo kad me jedan takav kišobranac nagovorio na autobusnoj postaji ovim riječima:

— Lijepo vrijeme, zar ne? Blenuo sam u njega.

— I vi ovo proglašavate lijepim vremenom? Ovo jezivo, sparno, vlažno vrijeme nazivate lijepim?

Nepoznati je probljedio, stisnuo usnice i okrenuo mi leđa.

Tek mnogo kasnije postalo mi je jasno da sam ga neizmjereno uvrijedio. U Engleskoj treba prema nepoznatima biti uljudan, to je zakon koji se ne smije prekršiti. Kad netko kaže: »Lijepo vrijeme danas, zar ne?« — onda treba odgovoriti: »Da, vrlo lijepo, zar ne« — pa makar vas već u slijedećem trenutku iznenadni vjor bacio o zid prve kuće. Kad se ponovno nađete na nogama, nepoznati će: »Zaista lijepo vrijeme, zar ne?« — na što treba odgovoriti: »Da, zaista, zar ne?«

To može trajati satima, jer stroga pravila igre zahtijevaju da svaka rečenica završi sa »zar ne«, dakle s pitanjem, a uobičajeno je među dobro odgojenim ljudima da se na pitanje i odgovori.

U Francuskoj je život uzbudljiv, u Izraelu naporan a u Engleskoj ugodan. Svatko u Engleskoj priča drugome kako je život u Engleskoj ugodan. Englezi su disciplinirani i dobro odgojeni. Naravno, konformisti među njima — a, koliko sam uspio ustanoviti — među Englezima su sve sami konformisti — ne osjećaju osobitu privrženost ni prema kome ili čemu, izuzevši prema svom kaminu koji ih grije čak i za nekih vrućih ljetnih dana, te prema svom psu s kojim satima raspravljaju o svakodnevnim problemima. Sve to ne mijenja činjenicu da su oni najbolje odgojen narod. Nema prilike u kojoj Englez neće reći »hvala«. Kadikad se to kaže i bez ikakva povoda, na primjer, ako ga upitate koliko je sati.

— Ne znam. Hvala.

Kako bih blagonaklonom čitatelju predstavio konkretan slučaj britanskog dobrog odgoja, opisat ću svoj posjet, ili bolje rečeno: oproštaj nakon posjeta Ministarstvu za podizanje i uzdizanje kulturnih odnosa, ili nečega sličnoga.

Šef ureda, neki Mr. Mac Farland, ljubazno me primio i ugostio (čajem, ako se ne varam). Na kraju me otpratio do vrata visoko nadsvođene prostorije s tamnim hrastovim parketima, za koju se znalo da je izgrađena 1693. god.

Kad smo stigli do vrata, obojica zastadosmo na istoj udaljenosti.

— Samo izvolite — reče Mr. Mac Farland. — Poslije vas, Sir. — Pri tom je izveo odgovarajuću kretnju rukom.

Prije toga sam već dva dana bio proboravio na britanskom tlu i već napola upoznao način ophođenja među civiliziranim ljudima.

— Ali, molim vas, Mr. Mac Farlande — stajao sam i dalje. — Poslije vas.

— Vi ste moj gost, Sir. Ja sam ovdje kod kuće.

— Životna dob vrijedi više od ljepote — našalio sam se. — Poslije vas.

Taj dijalog, bogat raznovrsnim replikama, potrajao je nekoliko minuta. Meni se žurilo ali nisam htio povrijediti Mr. Mac Farlandove osjećaje. Prije svega bio je Englez, a osim toga bio je zaista podosta stariji od mene.

— Molim vas, Mr. Mac Farlande — rekoh blago ga gurnuvši kako bih mu dao prednost.

— Ni po koju cijenu — odgovori Mr. Mac Farland, dohvati mi ruku i okrene je vještim judo zahvatom prema vratima. — Nemojte me, molim vas, dovoditi u neugodnost.

— Vi ste stariji — navaljivao sam, slobodnom rukom mu jednostavno zakrenuo šiju i povukao ga vratima.

— Poslije vas Mr. Farlande!

— Ne ... ne ... to je ... moj ured. — Mr. Mac Farland je stao dahtati jer mu je moj zahvat počeo praviti smetnje pri disanju. Već sam bio pomislio da sam pobijedio. Odjednom mi on podmetnu nogu tako da sam zateturao. Ali hitro sam se uhvatio za neki goblen što je visio na zidu, tako da sam opet stekao ravnotežu i spasio se od odlučujućeg gubitka pozicije.

— Ja ostajem pri svome, Mr. Mac Farlande. Poslije vas.

Za vrijeme te naše razmjene uljudnosti moj se lijevi rukav raspao u krpe a Mac Farlandove hlače raspukle na više mjesta. Neko smo vrijeme daščući stajali jedan nasuprot drugome ne mičući se. Tada se Mr. Mac Farland naglo odluči na skok glavom prema mojem trbuhu. Skočio sam u stranu i on se uz tresak zabio u ormar za spise.

— Poslije vas, Sir! — Ustao je s pjenom na ustima, dohvatio uredsku stolicu i zavitlao je kroz zrak.

— Poslije vas, Mr. Mac Farlande! — Ustao sam ne ispuštajući ga iz vida pa dohvatih žarač.

Uredska stolica preletjela mi je preko glave. Ogromna slika Winstona Churchilla, što je uokvirena i u staklu visila na zidu, raspala se u paramparčad. Ali ni ja se nisam pokazao bogzna kakvim strijelcem: putanja moga žarača bila je uzrokom da je nestalo svjetla.

— Poslije vas, Sir — čuo sam Mr. Farlanda kako kliješti u mraku. — Ja sam ovdje kod kuće.

— Ali vi ste stariji — odgovorio sam i zamahnuo stolom u smjeru kojim je dolazio njegov glas. Ovaj put sam ga pogodio. Kriknuvši iz sveg grla Mac Farland se srušio na pod. Probio sam se kroz ruševine do njega, digao njegovo nepomično tijelo i otkotrljao ga u hodnik.

Razumije se samo po sebi da sam ga preko praga kotrljao ispred sebe. Ja znam što se pristoji.

PODZEMNE PUSTOLOVINE

Postoje trenuci kada čak i običan stranac može doći u bliski osobni dodir s Englezima, i to najčešće između dva i četiri sata, u doba poslijepodnevne prometne »špice«.

U Londonu živi otprilike osam milijuna ljudi. Sedam i pol milijuna se između dva i četiri poslije podne služi javnim prometnim sredstvima kako bi stigli kući. To je razlogom zašto se pisac ovih redaka nikad nije između dva i četiri poslije podne vozio nikakvim sredstvom javnog prometa, osim toga nezaboravnog

četvrtka:

Zapravo, moju ženu i mene zavelo je to što na vrhu stuba, do kolodvora podzemne željeznice nije bilo repa. Ipak, znači, nije tako strašno, pomislili smo i spustili se niza stube. Međutim, kad smo sišli, tamo je vladala takva gužva da smo se htjeli odmah okrenuti i vratiti. Ali bilo je prekasno i mi više nismo mogli utjecati na tijek događaja.

Kad su nas dogurali do blagajne, mogao sam jedino još na jedvite jade izvući novčarku, ali je više nisam mogao staviti u džep. Za cijelo vrijeme puta morao sam je držati u ruci. Ljubljeni lik moje žene vidio sam zadnji put priklješten na platformi. Okrenula je svoje dražesno lice prema meni i čuo sam kako mi nešto dovikuje, ali sam razumio samo ulomke:

— Zbogom, dragi... uvijek tvoja ... i ne zaboravi ... ključeve ...

Zatim mi je potpuno iščezla s očiju.

Za vožnje sam povremeno sa strane među rebrima osjećao držak nekog kišobrana. Sudeći po obliku, učinilo mi se da bi mogao biti njen. Da bih se uvjerio, morao bih okrenuti glavu — ali kako? Neki gospodin u crnom kaputu tako mi se pripio na grudi, da su nam se zbratimili čak i nosevi. Zurio sam mu u oči s najviše četiri centimetra udaljenosti; bile su nebesko plave a zjenice nemirno treperile.

Nisam mogao ustanoviti kakvo mu je lice. S lijeve strane uvrebao bih pokatkad obrise sportske kape koja me je strugala po bedru. S druge strane mi je već spomenuti držak kišobrana probadao grudni koš.

— Ženo! — povikao sam nasumce. — Je si l' to ti?

Tek pošto sam je treći put zazvao, iz daleke daljine stiže do mojih ušiju slabašni glas:

— Dragi... Ja ... mislim da sam to ja ...

Živa je, dakle. Slobodnom rukom — drugom sam još uvijek čvrsto držao novčarku — pipao sam u smjeru odakle je dolazio glas, ali sam se našao u nekom tuđem grudnjaku, pa sam morao prestati s istraživanjem. Na jednom od mojih stopala — ne znam više kojem jer sam već davno prestao njima upravljati — stajao je neznanac, što mi je još više sputavalo slobodu kretanja. Ali zato sam u jednoj oštroj okuci uspio odvojiti nos od svog plavooka suputnika. Obrazi su nam se nečujno priljubili i ostali smo pripijeni kao da plešemo argentinski tango. Srećom je moj partner bio dobro izbrijan. Sve veze s mojom ženom bile su potpuno prekinute.

Sve je to bila sitnica pred novom katastrofom što mi je prijetila: došlo mi je da kihnem. Već sam to duže vreme očekivao. Sad je bilo neizbježno. Ako se ubrzo ne domognem rupčića, dogodit će se strahota.

U lijevu mi je ruku navrla nadljudska snaga. Izrabivši trzanje vlaka, uspio sam svog tango-partnera toliko odmaknuti od sebe da sam dospio rukom u džep. Ali time je tek lakši dio posla bio završen. Trebalo mi je još mnogo, mnogo sreće kako bih rukom i rupčićem stigao do nosa. Uspjelo mi je. Na slijedećem kolodvoru jedan mi se putnik skinuo s noge i tako mi djelomice opet omogućio malo manevarskog prostora. Zapravo me nova bujica ljudi iznova pritisla, ali sam u onom kratkom, relativno slobodnom trenutku uspio ruku s rupčićem podići sve do nosa.

Sad mi se više nije kihalo. Takav je život. Moja ruka s rupčićem uporno se držala svoga položaja polulijevo od ovratnika plavookoga i ukoso ispod moje brade, gdje je polako počela obamirati.

Trenutak kasnije rupčić je iskliznuo iz mojih obamrlih prstiju i spustio se u krilo vlasnika sportske kape.

Nisam se nikako mogao primaknuti tom čovjeku. Mogao sam ga samo nijemo promatrati desnim uglom oka.

Na slijedećoj okuci slučajno je pogledao u krilo, ugledao rupčić, pomislio da je to dio intimnog rublja i brže-bolje ga strpao u hlače. To ga je stajalo dosta truda i bilo mu je, čini se, neugodno. Zato se ubrzo ustao i izgubio u gomili. Možda je čak na nekom kolodvoru i sišao.

Kad sam stigao kući, žena me je već čekala. Ustanovili smo da smo ovu pogibeljnu pustolovinu preživjeli s neznatnom štetom na odjeći i sitnim ogrebotinama, koje možemo izliječiti u kućnoj njezi.

Negdje u Londonu, u nepoznatim hlačama, smjestio se moj rupčić.

ENGLESKI HUMOR

Na londonskim ulicama svašta se može vidjeti. Prvih smo dana našeg boravka, moja žena i ja, uvijek nanovo imali velike muke da ne prasnemo u smijeh kad god bismo ugledali čopor mladih brkatih Engleza odjevenih posve u crno, sa

crnim polucilindrom na glavi, crnim kišobranom u desnici i obaveznim »Timesom« u ljevici. Da pukneš od smijeha.

Poslije nekoliko dana navikli smo na taj prizor i stidjeli se svojega djetinjastog ponašanja.

Zatim smo jedne večeri pošli u kazalište. Prikazivali su neku englesku komediju. Na pozornici se pojavio glumac odjeven kako sam gore opisao, a tako je bila odjevena i većina gledatelja, našto su gledatelji prasnuli u grohotan smijeh koji se stalno iznova prolamao, tako da su biljeteri morali dijeliti pilule za umirenje. Uostalom, u engleskim se kazalištima može za vrijeme predstave dobiti sve i svašta: kolače, odreske, jastuke, knjige, slike, slikovnice, ako treba i šampon za kosu. Ali zašto Engleze toliko zabavlja kad na pozornici ugledaju svoju vlastitu odjeću — koja im, kad je sami nose, uopće nije smiješna — to je jedna od mnogih tajni engleskog humora.

Priznajem da zavidim Englezima na njihovom humoru, jednako kao što im zavidim na neusporedivoj snazi njihova jezika. Ipak najviše zavidim engleskim humoristima. U stvari im zavidim na publici koja je čudesno spremna da se nasmije. Nije to samo zahvalna publika već je ona i pojam za sebe. Onaj tko je ikada doživio orkanske prolome smijeha što ih izazivaju prosječni varijetetski programi i popularne emisije BBC-a, taj će to shvatiti. Mi u Izraelu imamo tu prednost što možemo iz dana u dan slušati te emisije, uključimo li britansku vojnu radio stanicu na susjednom otoku Cipru. Početak bakanalija smijeha na kratkim valovima prepoznajemo po gromoglasnom pljesku. To je znak da su oba protagonista te urnebesne zabave izišli na pozornicu. Nakon što se pljesak utišao, prvi upita drugoga onim širokim neponovljivim koknjevskim²²

²² Londonski žargon.

naglaskom:

— Što ti je, Charlie?

Salva smijeha što se nakon toga razleže, ubrzo se pričini kao smeteno kašljanje u usporedbi s orkanskom reakcijom što je izazove odgovor onoga drugog:

— Danaske mi strašno zuji u glavi, baš zuji.

— A što to, Charlie? — zapita prvi. — Što to zuji u tvojoj glavi, što zuji?

Na tom mjestu grč smijeha dobiva razmjere neobuzdane masovne histerije. Radio aparat prijeti da će se raspasti u paramparčad. Tu i tamo zaciče posljednji urlici žena što padaju u nesvijest. U pozadini se čuju sirene kola za spasavanje.

To još uvijek nije vrhunac. On dolazi tek nakon slijedećeg odgovora koji glasi:

— Što zuji? Otkle bih ja zna?

Tu nastaje neoposivi džumbus. Urnebesan, mahniti smijeh, koji se nikakvim megafonskim mjerilima ne može izračunati, prelazi u ritmičan pljesak popraćen prodornim zvižducima odobravanja kao kontrapunktom. Prvi glumac mora nekoliko minuta čekati kako bi se barem napola čula slijedeća pretpostavka:

— Valjda noćas nisi dobro spavao, Charlie!

— A kako b' spav'o kad mi tako zuji u glavi, a?

Publika nakon toga posve pomahnita. I posljednji stupovi poslovične britanske suzdržanosti ruše se uz tresak. Riječ »potres« tek je nedovoljan nagovještaj kako bi se naznačilo ono što se zatim događa. Samo posvemašnjim angažiranjem svih raspoloživih biljetera, organa sigurnosti i pomoćnih trupa može se spriječiti potpuni kaos.

Prije no što i posljednja čitava cijev radio prijemnika pregori, spiker muklim glasom objavljuje dva smrtna slučaja.

Za to vrijeme slušatelj u inozemstvu sjedi pred ostacima svog radio aparata koji se još puši, i uzalud se u čudu pita što se to zapravo dogodilo, što je bilo uzrokom takvih orgijastičnih proloma smijeha?

Sad smo to saznali. Ako nam od našeg posjeta Engleskoj ne ostane ništa drugo nego samo ovo saznanje, isplatilo se. Sad znamo: oba protagonista vjerojatno su nosila polucilindere.

NEW YORK NIJE AMERIKA

Ako igdje u ovom našem sve manjem svijetu postoji država u državi, onda je to grad New York u državi New York u SAD. New York ima više stanovnika, više prometnih nesreća, više izložbi, više novogradnji i više poroka nego bilo koji grad na svijetu. Osim toga, tamo prebivaju Ujedinjeni narodi, Barbara Streisand i kralj Saudijske Arabije. New York dopire do oblaka i otvoren je dvadeset četiri sata na dan. Samo je jedan New York. Hvala Bogu.

Amerikanci su vrlo ponosni na New York. Nakon što otputujete kako biste

upoznali i ostali dio kontinenta, svatko koga usput sretnete odmah će upitati:

— Kako vam se sviđa u Americi? Što mislite o New Yorku?

— Amerika je privlačna — odgovarao bih na takva pitanja — a New York je vrlo lijep i prijazan grad.

Time bi tema bila iscrpljena a moj uspjeh u Americi zamalo zapečaćen, da u Washingtonu D. C. nisam otkrio i drugi način gledanja.

Neki gostoljubivi građanin toga razmjerno malog i razmjerno lijepog grada pozvao me u restoran s klima uređajem i neizbježno me zapitao što mislim o Americi i New Yorku.

— New York je simpatičan — odgovorih mu — premda je za moj ukus nešto prebučan.

— Samo trenutak — zaustavi me domaćin. — Moram to ispričati ženi.

Zatražio je da mu na stol donesu telefon i nakon nekoliko uvodnih rečenica počeo o meni:

— Vrlo zgodan — čuo sam kako govori. — I ne trpi New York. Buka ga izbezumljuje. — Zatim se okrene meni još uvijek držeći slušalicu: — Janette pita da li ste primijetili kako je New York prljav?

— I te kako! Upravo odvratno.

— A pucnjave noću?

— Ne podsjećajte me na to.

— Moja žena bi vas htjela pozvati na večeru — objavi mi trenutak zatim.

Za mene je to bio trenutak spoznaje. Te su je večeri u kući moga novog prijatelja Harryja potvrdili brojni probrani gosti što ih je on pozvao meni u čast, a oni me okružili s puno iščekivanja, s nijemom požudom u očima i sa čašama u ruci.

— Recite nešto pogrdno o New Yorku — preklinjali su me pogledima. — Stranac ste i ne morate imati obzira. Pljajte!

Priuštio sam im to.

— New York može čovjeku strahovito ići na živce — primijetih usput. — Ne bih mogao tamo izdržati ni dvije godine.

— Još — prošaputala je sklopljenih očiju jedna dama dok je druga gugutala:

— Dalje, nastavite!

— Muškarci su u New Yorku loše odjeveni, neobrijani i škrti. New York nije Amerika.

— Genijalno! — prostenja jedan novinar. — To će biti naslov!

Odjurio je.

Slijedećeg se jutro u vodećem listu uz moju sliku šepurio naslov ispisan velikim

slovima: »IZRAELSKI INTELEKTUALAC ZAZIRE OD NJUJORŠKE HISTERIJE«. Podnaslov: »ODUŠEVLJEN IZVANREDNIM LJEPOTAMA WASHINGTONA«.

Vijest se munjevito proširila s obale na obalu. Kad sam u Houstonu, u Texasu, izišao iz aviona, dočeka me čopor kauboja koje je razjedao kompleks manje vrijednosti. Prišao mi je vođa delegacije, visok metar i devedeset.

— Hej! Jeste li vi ta momčina koja posvuda naokolo pljuje po New Yorku?

— Zavisi o tome — odgovorih — što nudite?

Ponudili su mi apartman u »Hiltonu«, limuzinu sa šoferom i neograničene količine viskija s ledom. Svečanoj večeri što ju je gradonačelnik priredio meni u čast, prisustvovali su brojni naftni magnati iz okolice. Odreske pred sobom nisu gotovo ni dotakli. Uporno su gledali u mene, nepomično, bez riječi, puni iščekivanja. S užitkom sam čekao da napetost dostigne vrhunac, a onda progovorili:

— Gospodo — rekoh — ne bih vas nipošto htio uvrijediti, ali s New Yorkom nešto nije u redu. To nije grad već ogromna smrdljiva krčma u kojoj se uživa hašiš i koju bi trebalo smjesta zatvoriti.

Prolomio se gromoglasni pljesak od kojeg su zadrhtala okolna stada goveda. Poslije intervjua na televiziji (»prosječni je građanin New Yorka za tri palca niži od prosječnog patuljka u Texasu«), jedva sam se mogao obraniti od poziva što su pljuštali sa svih strana i iz svih država.

Od tada je stvar preuzeo u svoje ruke čovjek imenom Charlie, a predstavio se

ovako:

— Ti si olimpijska klasa. Prava Himalaja! Taj tvoj štos s New Yorkom izvrsno pali. Potreban ti je agent. Zovem se Charlie.

Sklopili smo ugovor na godinu dana. Charlie je odmah dao tiskati prospekt u koji je bio uključen i cjenik i koji je vrlo pregledno sadržavao sve ono što je trebalo znati o meni:

»Opće primjedbe na prenapučenost New Yorka:

poziv na večeru (šest jela).

Podroban opis moralnog sloma:

dva dana stan i hrana u prvorazrednom hotelu.

Izabrani primjeri noćnih zločinstava

(s diapozitivima):

šest dana u otmjenom hotelu.

Udruženja imaju popust

Svake srijede matineja.

Prijave odmah!«

Gradski stadion za bejzbol u Los Angelesu, gdje Billy Graham drži propovijedi, jedva je mogao primiti mnoštvo. Da ne bi nepotrebno izazivao nestrpljenje publike, guverner Kalifornije ograničio se u pozdravnoj riječi na dvije kratke rečenice:

— Naš prijatelj, koji je poznat u svijetu i koji je mnogo proputovao, umakao je prije nekoliko dana iz njujorškog pakla. Čujmo što će nam reći.

Stupio sam pred mikrofon.

— Dragi prijatelji, vi koji imate tu sreću da živite na zapadnoj obali! Čak ni neusporediva ljepota vašeg grada nije u stanju izbrisati sve patnje koje sam prošao u New Yorku. Ali otkako sam ovdje, među vama, ne osjećam više mržnju već samo sažaljenje prema toj suvremenoj Sodomi. Što je zapravo New York? Neboderska potleušica, džungla na asfaltu protkana smrdljivim močvarama u kojima novčari poput aligatora bespoštedno napadaju i razdiru nemoćnog namjernika, ako već prije toga nije postao žrtvom otrovnih biljki koje se zovu korupcija i nasilje.

Tako sam postao pjesnikom. A kad sam još dodao nekoliko stihova o njujorškim jazbinama poroka i nastranosti lako prihvatljivih za uho, elita Los Angelesa posvema me prigrlila. Najotmjeniji krugovi otimali su se o mene i slušali me tako dugo dok ne bi napamet naučili tekst. Zatim bi odletjeli u New York da se nekoliko noći dobro provedu. Ali ja već odavna nisam ovisio o njima. Bio sam mjesecima unaprijed rasprodan.

Jedna tvrtka gramofonskih ploča u San Franciscu predložila mi je da izdam album s najznačajnijim odlomcima iz mojih predavanja, pod naslovom:

»Neću hvaliti New York, pokopat ću ga.«

Charlie je bio protiv. Držao je da će našoj turneji samo štetiti takvo longplej prokletstvo New Yorka, jer će tada svaki Amerikanac za svega 2,99 dolara moći doživjeti orgazam i kod kuće.

— Neka oni samo lijepo plate za to — rekao je.

Nadopunio sam predavanja citatima iz Danteova »Pakla«, uz pratnju orgulja i s

pjenom na ustima (u tehnikoloru). U Chicagu su jednostavno podivljali od mojih apokaliptičkih vizija.

— To će gangstersko gnijezdo progutati pakao — klicali su.

Jedna fanatična vjerska sekta, koja sebe naziva »The Yorks«, molila me da joj postanem počasnim predsjednikom. I »United Jewish Appeal« zainteresirao se za ciklus predavanja. Pozivima nije bilo kraja.

Pri svemu tome ipak, kad god bih se našao sam u nekom tihom sobičku, nisam mogao prikrivati istinu. Ja, naime, u stvari mislim da je New York vrlo zanimljiv i privlačan grad. Velegrad u pravom smislu. Veseo i pun života. Nije poput onih bijednih provincijskih gnijezda gdje dan završava kad zađe sunce. Što kažete?

Da u New Yorku ima gangstera i ubojica? A gdje ih, molim vas, nema? Ne možemo zahtijevati da grad od dvanaest milijuna stanovnika bude napučen samo svecima i opaticama. Naravno da u njemu žive i neki nesocijalni elementi, odvjetnici i kurve. Ali to ne smeta. I oni pridonose životnosti toga jedinstvenog grada. Ukratko, da budem iskren: volim New York.

— New York je središte svijeta! — kliknuo sam glasno i radosno prema suncu.

— New York je veličanstven! New York nije Amerika!

— Trenutak samo — reče prijazni gospodin što je sjedio kraj mene na klupi u Central Parku. — Moram to ispričati ženi.

— Jedan musical na Broadwayu — nastavio sam, a iza nas uzvrćao mi veličanstveni velegradski promet skandirajući moje riječi po divnoj Petoj aveniji

— više vrijedi nego sva krda goveda Texasa i Arizone skupa!

— Naše supruge — govorili su Njujorčani — željele bi vas pozvati na večeru ...

Sva prava pridržana.

U POTRAZI ZA PARKIRALIŠTEM

Jednog sam se jutra u New Yorku probudio sa zuboboljom. S posve običnom užasno bolnom zuboboljom, Nešto mi u lijevoj donjoj čeljusti nije bilo u redu, natekla je i boljela.

Zapitao sam tetu Trudu postoji li u blizini dobar zubar. Teta Truda znala ih je trojicu, sve u najbližem susjedstvu, što u New Yorku znači otprilike dvadeset pet kilometara zračne udaljenosti.

Htio sam saznati koji je od ta tri zubara najbolji. Teta Truda je dugo razmišljala.

— To ovisi o mnogo čemu. Prvi ima ordinaciju u Wall Streetu. Tamo sve vrvi od novinara i reportera, i ako netko uspije smjestiti auto, odmah ga intervjuiraju. S tvojom zuboboljom ne bih se u to upuštala. Drugi ima izravnu autobusnu vezu od kuće do najbližeg parkirališta, ali nije osobito ugodan liječnik. Preporučila bih ti da odeš dru Blumenfeldu. On stanuje u sličnoj četvrti malih kuća poput naše, i uvijek naglašava u oglasima da se kadikad tamo može smjestiti auto u nekoj pokrajnoj ulici, koja nije previše udaljena.

To je odlučilo. Donja mi je čeljust u međuvremenu toliko natekla da više nisam smio gubiti vrijeme.

Uzeo sam kola strica Harryja i odjurio.

Nije mi dugo trebalo da pronađem kuću liječnika Blumenfelda. Našao sam i pokrajnje ulice što ih je oglašavao u novinama, ali mjesta za parkiranje koja je također oglašavao, nije bilo. Parkirana s obje strane ulice, kola su bila tako gusto poredana da između njih ni pribadača ne bi mogla pasti na tle; zapela bi negdje između spojenih branika.

Neko sam vrijeme kružio uokolo poput satelita što je izletio iz putanje.

Tada se dogodilo čudo. Vidio sam ga vlastitim očima. U stvari, vidio sam čudo u početnom stadiju: neki je američki građanin otvarao vrata svog parkirano automobila.

U trenu sam se našao kraj njega.

— Da li odlazite?

— Da li... što? Da li odlazim? — nije vjerovao svojim ušima. — Gospodine, dvije sam godine čekao na ovo mjesto i dočepao ga se tek prošle jeseni, poslije uragana koji je odavde pomeo sve parkirane automobile ...

Tek tada sam zamijetio da je krov njegovih kola, jednako kao i ostalih, prekriven debelim slojem prašine. Tu, dakle, nema nikakve nade.

Zapitao sam ga gdje bih možda mogao naći mjesto za parkiranje.

Odgovor što mi ga je izrekao nakon što je poduže razmislio češkajući se po zatiljku, nije obećavao ništa dobro.

— Mjesto za parkiranje... mislite li slobodno mjesto za parkiranje? Kažu da ih se nađe još ponegdje u Teksasu. Ne zaboravite da se broj automobila u Americi svake godine povećava za oko petnaest milijuna, a duljina automobila za nekih dvadeset pet centimetara. Prema zadnjoj Gallupovoj anketi, osamdeset tri posto stanovništva drži da je problem parkiranja najveća životna prijetnja. Samo jedanaest posto ih se boji atomskog rata.

Rekavši to izvuče iz prtljažnika moped i zajaši ga, a da pri tom auto nije ni zaključao.

— Hej! Niste zaključali kola — povikah za njim.

— Čemu? — odvrati mi. — Danas više nitko ne krade kola. Gdje bi ih parkirao?

Moj zub me tjerao dalje, ali to je očito bilo posve besmisleno. Kamo god pogledaš, parkirani automobili jedan do drugog, a tamo gdje nema auta, ploča s natpisom »Od početka srpnja do kraja lipnja parkiranje zabranjeno«, ili: »Zabranjeno parkiranje od 0 do 24 sata, nedjeljom i blagdanom od 24 do 0 sati.« Tamo gdje nema ni auta ni ploče, nesumnjivo je vatrogasni hidrant kojemu se u Americi pod prijetnjom najveće globe i zatvora ne smije prići, čak ni kad izbije vatra. U jednoj nešto već udaljenijoj ulici našao sam natpis da se tu može parkirati 7. kolovoza između 15 i 16 sati. Ozbiljno sam već počeo pomišljati da pričekam taj datum, ali se moj zub tome usprotivio.

Naposljetku mi se učinilo da mi se sreća nasmiješila. Pred nekom velikom zgradom ugledah prazan prostor, očigledno namijenjen parkiranju, sa slijedećim natpisom: »Besplatno parkiranje za naše mušterije«. Munjevito sam zaustavio kola i izišao. Slijedećeg trenutka netko me odostraga ščepa za rame, a trenutak kasnije našoh se na stolici, u uredu nekoga osiguravajućeg društva.

— Dobar dan, gospodine — pozdravi me čovjek za pisaćim stolom. — Na koliko vremena?

— Sat i pol, otprilike.

Agent osiguravajućeg društva prelistavao je cjenik.

— Najmanje što možete za devedeset minuta dobiti je osiguranje protiv požara i tuče na deset tisuća dolara.

Objasnio sam mu da su kola već osigurana.

— To svi kažu. Ne možemo to uzeti u obzir.

— A ja ne mogu uzeti osiguranje na deset tisuća dolara.

— Onda morate maknuti kola.

— Onda ću maknuti kola.

Preko puta osiguravajućeg društva bilo je kino, a iza kina veliko parkiralište. Na njemu bijaše mnoštvo velikih automobila, ispred njih pak veliki satovi za parkiranje, najviše do jednog sata. Ljudi su neprestance istrčavali iz kina, bacali

novac u satove i brzo se vraćali.

Pred sumrak nestalo mi je benzina. Odvezao sam auto na benzinsku stanicu i dok su ga punili benzinom, otišao u zahod. Tamo sam skočio kroz prozor, provukao se kroz neki rov, dospio u skladište, iskrao se na stražnja vrata i našao se u tijesnu, tamnu prostoru u kojemu je smrdilo po koži. Bila su to moja kola koja su iskusni prodavači benzina premjestili onamo.

Njihov zlobni smiješak duboko je povrijedio moj orijentalni ponos.

— Što još možete učiniti na kolima? — pitao sam. — Hej, čujte!

Odgovorili su brzo i precizno:

— Izmjena ulja — deset minuta. Pregled kola — pola sata. Lakiranje — jedan sat.

— Obojite ga svijetlozeleno i izmijenite ulje.

Istog trenutka uputio sam se u smjeru Blumenfelda. Krenuo sam oštrim tempom jer je na cedulji koju su mi na benzinskoj stanici strpali u ruku, jasno i precizno pisalo: »Ne preuzmete li kola točno u ugovorenu vremenu, odnosno u roku od 1 sata i 10 minuta« (ovo bijaše upisano rukom), »spalit ćemo ih u našoj posebno u tu svrhu konstruiranoj peći.«

Kako već dugo nisam trenirao, ubrzo mi je, na žalost, ponestalo daha. Krenuo sam autobusom i na krajnjoj postaji unajmio taksi. Kad sam stigao liječniku Blumenfeldu, već su bile prošle četrdeset dvije minute, pa sam se istoga trena morao vratiti. Stigao sam upravo u trenutku kad su se radnici spremali da izliju

prvu kantu kerozina na moj svijetlozeleni auto.

Ostala mi je samo još jedna mogućnost i odlučio sam je izrabiti: odveo sam se vlastitim kolima pred kuću zubara Blumenfelda i uz tresak udario u stup ulične rasvjete. Olakšano sam izišao iz olupine i uputio se u ordinaciju.

Upravo kad je Blumenfeld završio posao, začu se odozdo kako netko ljutito trubi. Pogledao sam kroz prozor i opazio vozača što je stao tik iza mog auta. Odjurio sam dolje. Drugi pacijent liječnika Blumenfelda dočeka me bijesno daščući.

— Slušajte, vi, što vi zapravo sebi umišljate? Zar mislite da je ovaj stup samo vaš?

Morao sam mu dati za pravo. Čak i u Americi samo najbogatiji među najbogatijima mogu sebi priuštiti luksuz da posjeduju vlastiti stup ulične rasvjete za parkiranje.